

**МИКОЛА ПОСІВНИЧ
ВАСИЛЬ БРЕЛЮС**

***НАРИС ЖИТТЯ
ДАРІЇ РЕБЕТ – “ОРЛЯН”***

ЛІТОПИС УПА
СЕРІЯ “ПОДІЇ І ЛЮДИ”

КНИГА 26

LITOPYS UPA
Series “Events and People”
Book 26

**MYKOLA POSIVNYCH
VASYL BRELYUS**

**DARIA REBET – “ORLYAN”.
A LIFE’S PORTRAIT**

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серія “Події і люди”
Книга 26

**МИКОЛА ПОСІВНИЧ
ВАСИЛЬ БРЕЛЮС**

НАРИС ЖИТТЯ ДАРІЇ РЕБЕТ – “ОРЛЯН”

УДК 94(477.8)
ББК 63.3(4УКР3)6
П 61

Микола ПОСІВНИЧ, Василь БРЕЛЮС

НАРИС ЖИТТЯ ДАРІЇ РЕБЕТ – “ОРЛЯН”

Дослідження присвячене життю та діяльності чільної діячки ОУН Дарії Цісик-Ребет (1913–1992). У книзі автори висвітлили її життєвий шлях, дослідили діяльність в ОУН, розкрили її бачення проблем Організації та з'ясувати внесок, який вона зробила у розвиток націоналістичного руху, а водночас з тим висвітлили маловідомі факти в історії визвольного руху.

Mykola POSIVNYCH, Vasyl BRELYUS

DARIA REBET – “ORLYAN”. A LIFE'S PORTRAIT

The study features the life and activities of leading OUN member Daria Cisyk-Rebet (1913–1992). In their book, the authors focus on Rebet's lifelong journey, including her activity in the OUN. In addition, the researchers shed light on the activist's view of the challenges facing the OUN. Finally, the authors offer an assessment of Rebet's contribution towards the development of the nationalist movement, and provide little-known facts about the history of the liberation movement.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР
Петро Й. ПОТІЧНИЙ

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР
Леся ЛУНЬО

ISBN 978-966-2105-53-7 (Ukraine)
ISBN 978-1-897431-56-6 (Canada)

© Літопис УПА, 2013
© Litopys UPA, 2013

40-РІЧЧЯ "ЛІТОПІСУ УПА"
(1973–2013)

ФУНДАТОРАМИ
цієї книги є
АНДРІЙ І РОМАН КУЛИКИ

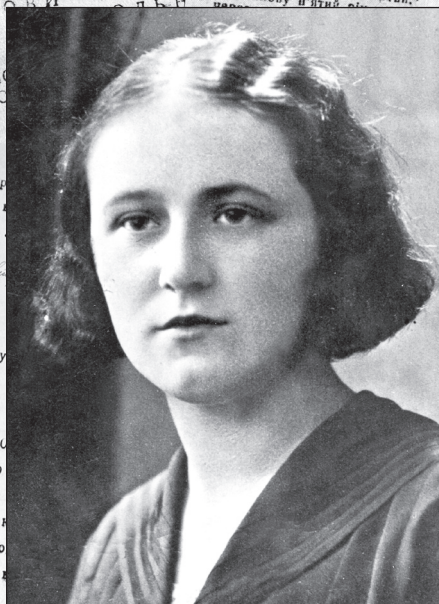
в пам'ять батька
сл. п. МИКОЛИ КУЛИКА
"ДОРОШЕНКА"
(27.09.1927 – 17.10.2013)

колишнього вояка УПА,
багатолітнього головного адміністратора
видавництва "Літопис УПА",
знаного громадського діяча на національній ниві в Канаді

ЗА УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ
БЮРО ІНФОРМАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ
 Випуск № 2 Серпень, 1948 р.

ПОСТАНОВИ
 ГОЛОВНОЇ РАДИ
 ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ
 В ОСОБЛИВІЙ
 - на
 Ка р
 - П

інш річ. Не можна р. б. б.
 Цісик Дарія
 жина в Німеччині
 батько / мати, чи опіку
 тали в Німеччині
 даю отрим
 АСТОВЕ СЛ
 по
 ти по всім моїм силам
 ватися му безоглядно
 від „Верховної Радою“
 правильно участь ві
 тах.

ДАРІЯ ЦІСИК-РЕБЕТ
 (1913–1992)

ся все письменно коли не змог
 годинах, вправах, чи прогуляв;
 ити алькогольних напиків ні курити і т.п.
 виступлені в Пласту не утворю без порозуміння і
 Пластової Ради у Львові ніякого іншої пластової
 не приложу руки до творення такого Уладу, який діл
 на шкоду первісної Пластової Ідеї і українському
 плена, або вичеркнення в Пласту аверну пластову ви
 неюдержання Пластового Слова Чести знає і признає
 власноручний підпис учасника
 відіма услівія прийняття і дозволяю моїй дочці
 ве Слово Чести і стати

УНІВЕРСАЛ
 УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ
 український Народе!

Революційним зривом, зброєю своїх найкращих синів
 поневолювали, Храм Воли — українську Держ
 Грізні вітри розвівали Твої переможні прапори над ук
 ями України, Рев Славуті-Дніпро, прибий чорноморськи
 шлест степової тирси і темний шум козацьких та полесі
 зливалися в одну симфонію і спігали радісну пісню-Пер
 Воли, Віковичі Твої вогни зруйнували Тай сьятий Храм
 український Народе, зберіг його в своїй душі як священну
 предків.

Протягом двох десятиліть Ти мусиш відстоював Псь
 ротьбою. За волю Української Землі, за власну незалежну д
 Ти приніс мільйонні жертви.

на хуртовина і лавою прожог
 за Українська Земля під дощ
 слення, Український Народе,
 нину, вони несуть Тобі тільки
 віддався, в вочай криваву б
 Ти сторожі своєї волі Ти пос
 и і Кавказ — збройні кадри
 АРМІЮ.

Народе!
 звольних Революцій. Повне
 терерний революційний боре
 них ім імперіалізмів побуду

прішольну сталию с
 момент, на який ждали столі
 кому вирішиться наша дс
 же бути горле, що саме яс
 ршити будову ук
 сити предківські

кої держави вимагає і
 ланості справи, а перш за вс
 в олюційних сил пі
 и
 визвольні сили української
 шкою визвольною боротьбою
 нтувати волю української
 вороги української держа
 ський фронт, — створиться
 РАДА, яка ві
 ництво

Українська Головна
 Український Головна
 (Львів)
 (Соборну Державу)
 Свободу народів, боротьба в боротьбі проти
 імперіалізму

ВІСНИК

ОРГАН
 ПРАВИДИ УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ
 (УГВР)

ВСТУП

Незважаючи на численні дослідження історії націоналістичного руху, зокрема історії ОУН і УПА, залишається ще багато білих плям, заповнення яких дало б можливість сформувати цілісну картину цього явища в новітній історії України. Певним недоліком у цій тематиці є все ще недостатня кількість досліджень біографій людей, які мали безпосередній стосунок до творення націоналістичного руху. Правда, це не стосується провідників ОУН (Євгена Коновальця, Андрія Мельника, Степана Бандери, Романа Шухевича), постаті яких досліджені, але чи це достатньо? Щоб мати цілісне уявлення про ідеї й переконання, які домінували в середовищі ОУН і УПА, слід заглибитись в біографії рядових членів чи керівників нижчого рангу. Саме їхні біографічні дані здатні розкрити мотиви покоління людей, які долучились до діяльності ОУН і УПА. Промовистим прикладом такої особи є постать Дарії Ребет – “Орлян” – “Вільшинська” – “Роберт” яка, не вагаючись, влилася у вир бурхливих подій, що відбувалися з українською нацією у першій половині XX століття.

Актуальність дослідження життя Дарії Ребет полягає в тому, що на даний час існує мало досліджених біографій, особливо жінок, які належали до ОУН. Постать цієї особи є яскравим прикладом підпільної діячки, яка брала участь у націоналістичному русі, починаючи з УВО, згодом – ОУН і закінчуючи Закордонними частинами (ЗЧ) ОУН, до того ж не тільки як рядового члена, з якого починала свою діяльність, але й на пості члена Проводу. Вивчення її життя дасть змогу побачити, як жінка-націоналіст поєднувала політичне життя з сімейним, прослідкувати, як таке поєднання впливало на формування її особистості. Дослідження біографії Дарії Ребет дає змогу глибше осмислити саму історію ОУН, оскільки ця діячка відіграла важливу роль у виробленні й реалізації планів Української Головної Визвольної Ради (УГВР).

Можна погодитися з упорядником її праць Олександром Панченком, який у передмові зазначав, що: “Незважаючи на тяжке життя та несприятливі перипетії Долі, які здавалось би, повинні були б зламати людину або зробити її жорстокою і непримиренною, Дарія Ребет все ж залишилась великою Людиною і Гуманісткою, саме така життєва постава, мабуть, завжди

виокремлювала Дарію Ребет від інших, хоча мені невідомі ближчі подробиці її внутрішніх переживань і вагань, прийдеться вдаватися до писаних документів, які відносяться до найкритичніших, а часом – й непомірно жажливих, моментів життя і діяльності цієї Жінки. [...] Склалося враження, що кожен, хто знав Дарію Ребет, зміг би з усією впевненістю сказати, що вона любила життя й хотіла мати його повноцінним. Вона не була замкненою в собі, а більше була в житті громади. Поряд з цим вона була, як згадувала Ірина Козак, спокійною, здисциплінованою, працьовитою, мужньою, готовою виконувати взяті на себе обов'язки без галасу, без самореклами... Відійшла несподівано і не могла завершити взятих на себе обов'язків. Разом нею відійшов дуже важливий етап нашої історії..."¹.

Основу джерельної бази дослідження складають, передусім, спогади, статті та інтерв'ю Дарії Ребет². З них можна почерпнути цікаві факти з життя самої авторки, а також її коментарі й інтерпретації щодо окремих історичних подій та осіб.

Після проголошення незалежності України вітчизняні історики почали активно вивчати історію національно-визвольного руху. Окрему групу в українській історіографії складають нариси і статті, присвячені діяльності провідних діячів ОУН. У сучасних монографічних дослідженнях Олександра Сича³, Васи-

¹ Панченко О. Слово про Дарію Ребет // Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко. – Гадяч, 2003 – С. 20, 22.

² Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко. – Гадяч, 2003; Ребет Л. На непопулярних позиціях. (Історично-біографічний додаток) // Ребет Л. Світла і тіні ОУН. – Мюнхен, 1964. – С. 112-131; Ребет Д. Націоналістична молодь і молодечий націоналізм // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 482-501; Ребет Д. До початків УГВР. (Спогади, коментарі, рефлексії) // Літопис УПА. – Т. 26: Українська Головна Визвольна Рада: Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади. – Торонто – Львів, 2001. – С. 72-90; Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 325-329; Ребет Лев Роман, Ребет Дарія. ОУН, нація, демократія, Україна: вибрані праці, статті, спогади / Упор. О. Панченко. – К.: В-во ім. О. Теліги, 2013; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет 18 серпня 1989 р. у Мюнхені / Розшифрування: Наталія Тріфонова; редагування: Ярослав Грицак, Віктор Сусак. (Касета і текст інтерв'ю зберігається в Інституті історичних досліджень ЛНУ ім. І. Франка).

³ Сич О. Степан Ленкавський: життєвий шлях на тлі історії ОУН. – Івано-Франківськ: Лілея "НВ", 1999.

ля Шпіцера і Володимира Мороза⁴, Лесі Онишко⁵, Олександра Кучерука⁶, Олександра Панченка⁷, Михайла Ковальчука⁸, Христини Овад⁹, Олега Багана¹⁰ висвітлено військову і громадсько-політичну діяльність лідерів визвольного руху, їхній внесок у справу здобуття української державності.

Грунтовний аналіз проблематики визвольного руху міститься в дослідженнях науковців української діаспори. В працях Івана Лисяка-Рудницького¹¹ та Михайла Сосновського¹² проаналізовано витоки та історичну роль націоналізму в Україні, простежено розвиток українського визвольного руху й формування його програми.

Найбільше праць, присвячених національно-визвольній боротьбі, опублікував в діаспорі історик Петро Мірчук. У «Нарисі історії ОУН»¹³ він відтворює літопис становлення УВО та ОУН. На основі фактографічного матеріалу, доступного йому в еміграції, вчений висвітлив основні політичні процеси у тогочасній Західній Україні, зокрема, активний політичний та збройний спротив УВО–ОУН польській окупаційній владі. У трьох монографіях П. Мірчук намагався дати політичні портрети видатних діячів, проаналізувати їхні характери, суспільно-політичні погляди та з'ясувати роль у формуванні планів ОУН¹⁴. Вони містять цінний

⁴ Шпіцер В., Мороз В. Крайовий провідник Володимир Тимчій – «Лопатинський». – Львів, 2004.

⁵ Онишко Л. «Нам сонце всміхалось крізь ржаві ґрати... Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі». – Торонто – Львів: Літопис УПА, 2007. (Серія Бібліотека, том 8).

⁶ Кучерук О. Рико Ярій – загадка ОУН. – Львів: ЛА Піраміда, 2005.
⁷ Панченко О. Лев Ребет: нація і держава. Демократія і право. – Гадяч, 2003; Панченко О. Микола Лебедь. Життя, діяльність, державно-правові погляди. – Лохвиця, 2001; Його ж. Мирослав Прокоп. Нарис політичного портрету. – Гадяч, 2001.

⁸ Ковальчук М. Генерал Микола Капустянський: (1881–1969). – К.: В-во ім. О. Теліги, 2006.

⁹ Овад Х. Полковник Роман Сушко (1894 – 1944). – Торонто, 2006.

¹⁰ Баган О. Ідея і чин Ярослава Стецька. – К., 2008.

¹¹ Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – К.: Основи, 1994. – Т. 1; – Т. 2.

¹² Сосновський М. Дмитро Донцов. Політичний портрет. – Торонто, 1974.

¹³ Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920 – 1930 роки. Видання третє / Автори і упор. доп.: О. Дарованець, В. Мороз (відп. ред.), В. Муравський, М. Посівнич. – К.: УВС, 2007.

¹⁴ Мірчук П. Євген Коновалець. – Торонто, 1958; Його ж. Степан Бандера – символ революційної безкомпромісовості. – Нью-Йорк, 1961; Його ж. Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка). Командир армії безсмертних. – Нью-Йорк – Торонто – Лондон, 1970.

фактографічний матеріал, а також пропонують аналіз епохи. До недоліків рис монографій можна зарахувати “законспірованість”, “приховування” досить цікавих фактів з історії ОУН.

Окремі факти діяльності ОУН П. Мірчук досліджував у наступних монографіях¹⁵. У них він гостро полемізує з політичними опонентами, зокрема Зиновієм Книшем, щодо суперечливих подій українського визвольного руху 1920–1980 рр. та розкриває власне бачення неоднозначних моментів в історії ОУН і УПА.

Вагоме місце в історіографії посідає доробок Зиновія Книша, який належав до ОУН під проводом Андрія Мельника. У його працях знаходимо цікавий фактаж з історії ОУН¹⁶. Проте мають вони й низку вад: упередженість автора щодо політичних опонентів, відсутність наукових передмов і приміток, брак науково-довідкового апарату, часте використання криптонімів замість прізвищ – це все ускладнює працю дослідників.

Окремо в діаспорній історіографії потрібно виділити праці дослідників із середовища ОУН закордоном (далі ОУНз) – Анатолія Камінського¹⁷. Він полемізує з іншими авторами стосовно ідеології, політики, програмних цілей і тактики визвольного руху.

Український визвольний рух активно досліджують зарубіжні історики. Найбільші здобутки належать польській історичній науці. У сучасній Польщі найґрунтовнішою є робота Романа Висоцького, який досліджує діяльність ОУН у Польщі в 1929–1939 рр. Особливу увагу автор приділяє процесам розвитку Організації, формуванні її структур, творенні ідеології та програми, ви-

¹⁵ Мірчук П. За чистоту позицій українського визвольного руху. – Мюнхен – Лондон, 1955; Його ж. Революційний змаг за УССД. Хто такі “бандерівці”, “мельниківці”, “двійкарі”. – Нью-Йорк – Торонто – Лондон, 1985. – Т. 1; Т. 2.

¹⁶ Книш З. Так перо пише. – Торонто, 1965; Його ж. Варшавський процес ОУН. На підложжі польсько-українських стосунків тієї доби. – Торонто: Срібна сурма, 1986. – Т. 1; – Т. 2; Його ж. Архів Сеника. Історично-критична студія. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней, 1992; Його ж. Становлення ОУН. – К.: В-во ім. Олени Теліги, 1994.

¹⁷ Камінський А. Край, еміграція і міжнародні закуліси / Передмова Д. Ребет. – Манчестер – Нью-Йорк – Мюнхен: Видання Політичної Ради ОУНз, 1982; Його ж. Від насильної до мирної революції / Передмова М. Прокопа. – Лондон – Нью-Йорк – Сідней: Видання Політичної Ради ОУНз, 1996; Його ж. Василь Охримович. Біографічний нарис / Передмова М. Прокопа. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон: Видання Політичної Ради ОУНз і Середовища УГВР, 1999.

давничій і пропагандистській роботі¹⁸. Його розвідки цінні на-самперед значним використанням документів із польських та українських архівів.

Окрему групу джерел складають опубліковані документи та архівні матеріали. Важливим для нашої теми є збірник, який упорядкував Володимир Косик, опублікувавши в ньому документи про ідеологічні розходження та розкол в ОУН у 1939–1940 рр.¹⁹. Ці матеріали дають змогу краще зрозуміти позиції та становище крайових і еміграційних діячів ОУН у 1930-х рр.

Унікальними виданнями є збірники документів і матеріалів ПУН за 1927–1934 рр.²⁰. У них опубліковано документи організаційного характеру, протоколи пленарних засідань та комісій, реферати й тези, документи ОУН – устрій, резолюції комісій, постанови Конгресу Українських Націоналістів, різного роду звернення, а також листування між провідними членами Організації.

Важливими документами є статті, нариси та праці ідеологів і публіцистів, які очолювали ОУН: Ярослава Стецька²¹, Степана Бандери²², Степана Ленкавського²³, Лева Ребета²⁴.

Ще одна велика група джерел – це документи особистого походження: щоденники і спогади самих учасників подій. Незважаючи на суб'єктивність, саме мемуарна література, за відсутності інших достовірних джерел, дає змогу встановити невідомі факти та імена, зрозуміти психологію, настрої та сподіван-

¹⁸ Wysocki R. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939. Geneza, struktura, program, ideologia. Lublin, 2003.

¹⁹ Косик В. Розкол ОУН (1939-1940): Збірник документів. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; ЛНУ ім. І. Франка, 1999.

²⁰ Конгрес Українських Націоналістів 1929 рік. Документи і матеріали / [Упор. В. Муравський]. – Львів: ЛНБ ім. В. Стефаника НАНУ, ЦДВР, 2006; Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів / [Ред. кол. В. Верига та ін.] – К.: В-во ім. О. Теліги, 2005. – Т. 1: 1927 – 1930 / [Упор. Ю. Черченко, О. Кучерук]; Документи і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів / [Ред. кол. В. Верига та ін.] – К.: В-во ім. О. Теліги, 2007. – Т. 2. – Ч. 2: Листування Є. Коновальця з Д. Андрієвським (1927 – 1934 рр.) / [Упор. Ю. Черченко].

²¹ Стецько Я. Українська визвольна концепція. Твори. – Мюнхен, 1987. – Т. 1.

²² Бандера С. Перспективи української революції. – Мюнхен, 1978.

²³ Ленкавський С. Український націоналізм. Твори / Упор. О. Сич. – Івано-Франківськ, 2002. – Т. 1; Т. 2; Т. 3.

²⁴ Ребет Л. Світла і тіні ОУН. – Мюнхен: “В-во Український самостійник”, 1964.

ня людей досліджуваної епохи. Критичний аналіз документів особистого походження та зіставлення їх з іншими джерелами допомагають детальніше відтворити історичний процес. Велику джерелознавчу цінність має збірник спогадів про Євгена Коновальця²⁵, Зенона Коссака, Степана Охримовича, Мирослава Тураша²⁶, а також збірники спогадів про життя і діяльність Р. Шухевича²⁷. Важливу інформацію та аналіз окремих подій містять спогади керівників і безпосередніх учасників визвольного руху: Андрія Мельника²⁸, Миколи Климишина²⁹, Романа Малащука³⁰, Василя Кука³¹, Зиновія Книша³², Бориса Левицького³³, Степана Галамая³⁴, Осипа Тюшки³⁵, Ярослава Гайваса³⁶, Євгена Стахів³⁷, Володимира Стахіва³⁸, Осипа Бойдуника³⁹.

²⁵ Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974.

²⁶ Коссак, Охримович, Тураш. – Торонто: Ліга Визволення України, 1968.

²⁷ Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто – Львів: Літопис УПА, 2007. – Т. 45: Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА / Ред. П. Й. Потічний та М. Посівнич.

²⁸ Мельник А. Спогади та документи. – К.: Фондація ім. О. Ольжича, 1995.

²⁹ Климишин М. В поході до волі. – Детройт, 1987. – Т. 1; – Б.м.в, 1996. – Т. 2.

³⁰ Малащук Р. З книги мого життя. Спомини. – Торонто, 1987.

³¹ Кук В. Ставка проводу ОУН 1943 – 1945 в Бишках // Шагай І. Село Бишки. – Лондон, 2000. – С. 239-245.

³² Книш З. Дрижить підземний гук. (Спогади з 1930 і 1931 рр. в Галичині). – Вінніпег, 1953; Його ж. Дух, що тіло рве до бою. (Юліан Головінський Крайовий Комендант УВО). – Вінніпег, 1951; Його ж. Бойові дії ОУН на ЗУЗ у першому десятилітті існування // ОУН 1929-1954. – Париж, 1955. – С. 89-103; Його ж. Розбрат. Спогади та матеріали до розколу ОУН у 1940-1941 роках. – Торонто: “Срібна сурма”, 1960.

³³ Левицький Б. Націоналістичний рух під час Другої світової війни // Діалог. – Торонто, 1979. – № 2. – С. 4-31.

³⁴ Галамай С. У боротьбі за Українську Державу. Спогади. – Львів: “МС”, 2003.

³⁵ Обух. Дещо про організаційну діяльність Л. Ребета в 1936-39 рр. // Дем’ян Г. Генерал УПА Олекс Гасин – “Лицар”. – Львів: І-т народознавства НАН України, 2003. – С. 337-348.

³⁶ Гайвас Я. Воля ціни не має. – Торонто: “Срібна сурма”, 1971.

³⁷ Стахів Є. Крізь тюрми, підпілля й кордони. – К.: “Рада”, 1995.

³⁸ Стахів В. Про українську зовнішню політику, ОУН, Карпатську Україну та політичні вбивства Кремля / Упор. О. Панченко. – Гадяч, 2005.

³⁹ Бойдуник О. На переломі. (Уривки зі спогадів). – Париж, 1967; Бойдуник О. Як дійшло до створення ОУН // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 359-379.

Автори, по мірі можливостей, намагалися висвітлити життєвий шлях Дарії Ребет, дослідити її діяльність в ОУН, розкрити її бачення проблем Організації та з'ясувати внесок, який вона зробила у розвиток націоналістичного руху.

Автори висловлюють щирі подяку за надані консультації і інформації: проф. Ярославу Грицаку, проф. Анатолію Камінському, к.і.н Олександрю Зайцеву, доктору права Олександрю Панченку, к.і.н Олександрю Дарованцю, Володимирі Морозу, Ігорю Марчуку, Ользі Свідзинській, к.і.н. Андрію Сові, а також головному адміністраторові Миколі Кулику, відповідальному редакторові проф. Петру Потічному, Ігорю Гомзяку “Видавництва Літопис УПА”; родині Ребетів, зокрема пані Іванці (Мюнхен) та пані Оксані (Париж) за надані поради і допомогу під час підготовки книги, за що їм особлива подяка.

ПОХОДЖЕННЯ ТА ДИТЯЧІ РОКИ

Дарія Цісик-Ребет народилася 26 лютого 1913 р. в Кіцмані, невеликому містечку на Буковині. Батько Омелян (18.03.1887–7.06.1970) був сином греко-католицького священика, декана Костянтина Цісика, активного громадського діяча, засновника Просвіти в селах на Покутті (переважно в селах сучасних Городенківського і Коломийського районів Івано-Франківської області, де був парохом). Через близькість до Чернівців батько навчався у місцевій гімназії та університеті. Завдяки своїй наполегливості та хисту вчителів – відомих громадських та культурних діячів Степана Смаль-Стоцького та Василя Сімовича, здобув добру філологічну освіту. Від своїх наставників Омелян Цісик перейняв власне наукове зацікавлення, а саме – дослідження писемної спадщини Тараса Шевченка. За своїми політичними поглядами він був германофілом, дуже добре володів німецькою мовою. Мати Олена (Леся) походила з буковинської родини православного священика Єротея Федоровича (1840–1907) – відомого громадського діяча, співзасновника товариства “Народний Дім”, переконаного українофіла, що захоплювався творчістю геніального Тараса Шевченка і брав участь у його похованні в Каневі. Він всіляко намагався протистояти поширенню проросійських впливів (москвофільства) на Буковині, в 1874 р. заснував одне із перших товариств тверезості у с. Валява. Товаришував з Ольгою Кобилянською, у його домі бувала Леся Українка. Згідно родинних легенд, Федоровичі походили з давнього і відомого козацького роду. У них вдома на стіні висів козацький герб, і вони завжди підкреслювали, що полковник Федорович служив у Війську Запорозькому під керівництвом гетьмана Богдана Хмельницького⁴⁰.

Олена Федорович мала декількох братів та сестру, які працювали гімназійними вчителями, тому в родинному колі панувала завжди культурно-творча атмосфера. Таке сімейне оточення, просякнуте освіченістю, патріотизмом та повагою до національних героїв, вплинуло на формування світогляду та

⁴⁰ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 325; Доброжанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. – Чернівці, 1999. – С. 153; Панченко О. Слово про Дарію Ребет // Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко... – С. 3.

характеру Дарії Цісик. У своєму інтерв'ю, згадуючи про сімейне захоплення Т. Шевченком, вона говорила: “Це мені вбилося в пам'ять з дитинства і абсолютно мало для мене свого роду зобов'язуючу притягальну силу і стимуляцію”⁴¹. Також у своїй автобіографії вона підкреслювала: “Батьківський дім, виховна атмосфера й родинні відносини дуже вагомо визначили всю мою життєву базу”⁴². Родини Цісиків і Федоровичів дійшли згоди, що їхнього первістка буде хрещено в православному обряді, а вже другу дитину – в греко-католицькому. Однак її діди Цісики всупереч домовленостей потайки похрестили маленьку Дарію в греко-католицькій церкві⁴³. До п'ятирічного віку Дарія разом з родиною проживала переминою то в Кіцмані, то в Чернівцях. Цей період припав на час Першої світової війни і закінчився подією, яка запам'яталася їй на все життя. Про неї вона згадує: “Ще одно із біографії мого батька, що дуже вплинуло на певне сприймання, з чим ми, українці, конфронтуємося, це були арешти у [19]18-му році, властиво, майже всієї інтелігенції буковинської румунами”. Згодом вона довгий час себе позиціонувала й почувала більше буковинкою, ніж галичанкою⁴⁴.

Саме в листопаді 1918 р. румунська армія зайняла Буковину. Серед заходів, здійснюваних окупаційною владою, було встановлення поліцейного нагляду за жителями прикордонних повітів. У грудні 1918 р. – січні 1919 р. румуни арештували всіх місцевих українських політичних, громадських, культурних і церковних діячів і тримали їх у в'язницях понад півроку. В самих Чернівцях у військовій в'язниці перебувало близько 500 українців, серед них такі визначні особи як Є. Підгуляк, В. Залозецький, о. Т. Драчинський, о. К. Бриндзан, о. С. Маланчук, о. П. Катеринюк, багато інших священиків, гімназійних народних вчителів та селян⁴⁵.

Арешти не оминули й сім'ї Дарії Цісик. Батька Омеляна було арештовано і він перебував у вище згаданій військовій тюрмі. Ця подія по-особливому вплинула на малу Дарію, вона вперше стала свідком протистояння двох національностей, але для її родини все минулося добре – румунська окупаційна вла-

⁴¹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁴² Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 325.

⁴³ Панченко О. Слово про Дарію Ребет // Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко... – С. 4.

⁴⁴ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁴⁵ Жуковський А. Історія Буковини. – Чернівці, 1993. – Ч. II. – С. 105.

да арештованим, які походили з Галичини, дозволила виїхати за межі Буковини. У 1919 р. вона разом із рідними виїхала до міста Коломиї, де батько влаштувався учителем чоловічої гімназії, а згодом професором української учительської семінарії “Рідна Школа”⁴⁶.

Роки життя в Коломиї стали ключовими у формуванні національного світогляду Дарії Цісик. Це був бурхливий період, коли українська нація зазнала поразки у національно-визвольній боротьбі та втратила державну незалежність. Але, як зазначає Іван Лисяк-Рудницький: “Було б помилково говорити про поразку української революції. Вона не досягла своєї остаточної мети, але вона внутрішньо переродила суспільство України, вона створила Україну як модерну політичну націю. На цьому фундаменті з цього часу розвивається далі українське життя”⁴⁷.

Хоча Д. Цісик була ще малою, також дуже емоційно переживала цей період історії. Ці часи вона згадує як “дуже насичені позитивною емоційністю, після вкладу у визвольні змагання, після втрати, недосягнення остаточної мети невтримання її, не втримання державности, втрати людські в родинях, це залишалося дуже глибоко в пам’яті”. Мала Дарія стала свідком нового відродження української нації. І це вона констатує на прикладі молодого покоління вчителів, які виходили з семінарій “Рідної Школи” і згодом її навчали в гімназії. Про них вона згадує “Це ще був дальший тяг тої епохи, де народна освіта, учителі, відіграли дуже велику роль. Заки же кристалізувалися суто політичні програми чи ідеали... було багато молодих учителів, які дуже ідейно не тільки вчили, але, власне, виховували”⁴⁸.

Таким вчителем був і її батько, який усіляко прагнув прищепити своїм учням любов до Батьківщини, і якому за це, врешті-решт, польська окупаційна влада відплатилася, перевівши у 1923 р. до міста Ніска над Сяном. На цей час Дарії Цісик було десять років. Переїзд батька в інше місто вона довго не могла сприйняти, і це для неї був дуже великий психологічний удар. Вона залишилася разом з мамою та молодшим братом у Коло-

⁴⁶ Цісик О. Було колись в Коломиї... (Фрагмент спогадів) // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. – Філадельфія, 1988. – Т. 46. – С. 133.

⁴⁷ Лисяк-Рудницький І. Українська революція з перспективи століття // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: у 2 т. – К., 1994. – Т. 2. – С. 50.

⁴⁸ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

мії. Це місто через дружне і близьке оточення місцевих українців, які жили компактно на Коломийщині, церкву й “Рідну Школу”, закохало її в себе. Щоб зрозуміти це, потрібно звернутись до атмосфери в самій тогочасній Коломії. Як пише Лев Рубінгер: “Ніяке місто в Галичині не мало такого виразного українського вигляду, як Коломия... маса хаток з ганками й городчиками, розкинутих по над прутській долині, менших віллеподібних садиб, що тонули в садках і квітах, – все те милувало око й наповняло глядача якимсь заспокійливим, радісним почуттям вдоволеної із свого життя людини. А вже в ярмаркові або відпустові дні заливало Коломию барвисте море довкільних селян і селянок, струнких гуцулів і підгір’ян, скрізь голосно і сміливо лунала українська мова – ви не тільки бачили, що живете серед свого народу, але й чули це своїм серцем і своєю душею”⁴⁹.

Дарія Ціsik із захопленням згадує ці роки, особливо період навчання в місцевій гімназії, коли заняття вчителів проводили у вихідні дні, зібравши цілий клас, вони йшли на Прут, де “ще з самого ранку забавлялися, щось розказували, розповідали, ми їх [вчителів] обожнювали”. Згодом про період життя в Коломії вона зазначить: “В ньому я виросла, і для мене він став вічним залізним капіталом”. Саме тут у десятирічному віці Дарія вступить у Пласт, який завдяки відомому громадському діячеві Романові Шипайлові успішно функціонував на Коломийщині⁵⁰.

У 1925 р. Омелян Ціsik з родиною переїхав до Стрия, де спочатку працював викладачем, згодом директором чоловічої гімназії. Дарія Ціsik зустрілася тут з певними незручностями. На відміну від Коломії, де була українська гімназія, в Стрию такого закладу не було. Тому вона змушена була вступити до польської гімназії, де в основному навчались єврейські та менш чисельно польські дівчата. Українок там було зовсім мало. Пізніше Дарія Ціsik напише: “Це для мене була страшна розлука за українською школою, за українськими товаришками”. В цьому закладі навчання проводилось польською мовою, вивчали тут також греку і латину. Але на противагу від багатьох польськими гімназіями Західної України, гімназія в Стрию вирізнялася толерантним ставленням викладачів до вихованців не за-

⁴⁹ Ребінгер Л. Дещо про столицю Покуття // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. – Філадельфія, 1988. – Т. 46. – С. 35.

⁵⁰ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

лежно від їхньої національної приналежності. Тому вона скоро адаптувалась у школі і успішно закінчила її в 1931 р., здавши іспит зрілості. У Стрию вона одразу ж долучилася до місцевого пластунського осередку, який був краще розвинений, ніж у Коломиї. Через три роки, 8 листопада 1928 р. стала дійсним членом Пласту та вступила у 8 курінь ім. кн. Ольги. У ньому пробула там до часу цілковитої ліквідації цієї організації в Галичині польською владою⁵¹.

В РЯДАХ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Двадцять століття для української історії є надзвичайно динамічне, і щоб розібратися в ньому, як говорив Володимир Винниченко, без брому не обійтись. Попри свій динамізм, це століття є ключовим для України взагалі, бо саме в ньому сформувалась нація як така, і сприяли цьому дві важливі взаємопов'язані віхи – це революція та зародження організованого, чинного націоналізму. На думку Джона Армстронга, націоналізм включав у свою ідеологію такі світоглядні параметри: віру в те, що нація є найвищою цінністю, якій мають бути підпорядковані всі інші; апеляцію до містичної ідеї єдності всіх особистостей, які складають націю, зазвичай основаної на тому припущенні, що в одне органічне ціле їх об'єднують біологічні характеристики або необоротні наслідки спільного розвитку; підпорядкування раціональної аналітичної думки “інтуїтивно правильним” емоціям; наявність харизматичного лідера чи еліти націоналістів-ентузіастів, які є уособленням “волі нації”; культ дії та війни⁵².

Підтвердженням взаємопов'язаності революції й націоналізму є висновки Івана Лисяка-Рудницького, який доводить, що: “Український націоналізм виник у 1920-их роках, спершу як духовний фермент молодшого покоління, як протест на упадок української державности та шукання нових доріг у повоєнній дійсності”⁵³. Однією з організацій, яка не погодилась із результатами революції і визвольної боротьби 1917–1921 рр.,

⁵¹ ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 389. – Оп. 1. – Спр. 179. – Арк. 20; Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 325.

⁵² Армстронг Д. Украинский национализм. Факты и исследования / Пер. с англ. П. Бехтина. – Москва, 2008. – С. 22.

⁵³ Лисяк-Рудницький І. Українська революція з перспективи століття // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: у 2 т. – К., 1994. – Т. 2. – С. 50.

була Українська Військова Організація (УВО). Думки і концепції по її створенню у майбутнього керівника військової організації Є. Коновальця були ще під кінець 1919 р. Як зазначає Михайло Ковальчук: “Цю ідею породило в нього саме враження від військової та політичної катастрофи державних центрів УНР і ЗУНР та від їхньої нездатності самостійно обороняти незалежну Україну – без кабальних угод з поляками чи росіянами”⁵⁴. Після численних невдалих спроб консолідації Січових Стрільців, здавалося, практично реалізовувати власні проекти Є. Коновальцеві не вдасться. Але наприкінці 1921 р. на початку 1922 р. йому запропонували очолити крайову військову організацію, що була організована львівськими січовиками. Після невдалого замаху Степана Федака на начальника польської держави Юзефа Пілсудського поліція розгромила провід цієї організації: Михайла Матчака й Василя Кучабського було заарештовано, а Ярослав Чиж вимушений був емігрувати за кордон. Від пропозиції Є. Коновалець не відмовився і вже у 1922 р. виступає на чолі Проводу військової організації. Коновалець розумів, що час битв на фронтах у лавах регулярної армії минув, нові обставини та реалії повсякденного життя вимагають застосування інших методів діяльності. УВО була організацією старшин (офіцерів), які ставили перед собою завдання у випадку військового конфлікту в Європі відновити армію і таким чином вирішити питання незалежності. Коновалець зустрічається з військовиками УГА і Армії УНР, об’єднуючи їх в одну структуру й виробляючи концепцію визвольного руху. На його думку головною причиною поразки 1917-21 рр. була неготовність суспільства до збройної боротьби за державу та слабке усвідомлення народом того, яку цінність для нього вона має. Після припинення бойових дій УВО закликала визнати польську окупацію незаконною й ініціювала серію актів індивідуального терору. Він на відміну від багатьох інших, бачив важливість не лише пропаганди ідей самостійництва, а й необхідність розробки світоглядної доктрини. Саме він відновив видання Літературно-Наукового Вісника та призначив редактором Д. Донцова – це мало далекосяжні наслідки та принесло ті результати, на які сподівалися⁵⁵.

⁵⁴ Ковальчук М. Біля витоків УВО: військово-політична діяльність Є. Коновальця у 1920-1921 рр. // Український визвольний рух. – Львів, 2006. – 36. 7. – С. 15.

⁵⁵ Так само. – С. 76.

Цей проект, як виявилось пізніше, мав неабиякий успіх, як зазначає Анатолій Кентій: “У порівнянні з іншими союзами бувших вояків української армії УВО мала одну незаперечну перевагу, яка забезпечила їй високу життєздатність, а в наступному – можливість трансформації в більш масову організацію, відому під назвою ОУН. Ця перевага полягала у тому, що лише УВО зуміла створити свої осередки на західноукраїнських землях”⁵⁶. УВО швидко поширилась по Західній Україні, спочатку сформувалась у Львові, а потім по окрузі, не минула вона й Стрия, де на той час проживала Дарія Цісик. Про діяльність організації вона дізналася від подруг у Пласті, серед яких були Марія Охримович-Антонович та Соня (прізвище на вдалося встановити). Остання запропонувала: “Чи я би хотіла крім Пласту ще десь бути, в якійсь такій організації, що є дуже патріотична, і що якої завдання є дуже серйозніші, як Пласту, але про то не можна говорити батькам”⁵⁷. Це був 1926 рік, Дарії Цісик на той час було п’ятнадцять років, але незважаючи на молодий вік, вона відразу погодилася на участь в Організації. Правда, справжнім тягарем для неї стала вимога не признаватись про це батькам. Вона виховувалась у сім’ї, де панувала взаємна відкритість, і говорити неправду для неї було великим моральним випробуванням. Також вона розуміла, що її членство в УВО могло принести багато неприємностей родині. На той час батько вже займав посаду управителя “Рідної Школи”, і йому без того було “важко вдержуватись на поверхні, бо влада признавала школі право прилюдности під умовою, що весь учительський збір буде... лояльний до влади”⁵⁸.

При вступі в Організацію Дарія Цісик не складала присяги, і їй не вручили пістолета, як це часто практикувалось, але попри це для неї долучення до лав УВО стало великою подією в житті. Вона зазначала: “Нове життя втягувало у свій вир, ставило від випадку до випадку перед небуденні ситуації й завдання, гартувало в різних пробах і невдачах, манило одчайдушною грою та гордими успіхами. [...] Із цієї таємницею, – може, по-юнацькому радісно, може, по-людському страшною – чутлива

⁵⁶ Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956. Історико-архівні нариси. – К., 2005. – С. 38.

⁵⁷ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁵⁸ Цісик О. Стрий – місце моєї учительської праці // Стрийщина. Історично-мемуарний збірник. – Нью-Йорк, 1990. – Т. 1. – С. 373.

молода душа залишалася сама, відгороджена невблаганним миром від найближчого оточення товаришів, друзів, рідних і батьків. А з часом особиста близькість і справжня дружба визначалася майже виключно критеріями солідарного чи бодай духового співучасництва у цій таємничій грі⁵⁹. Особливо вразила Д. Цісик перша організаційна зустріч в Українському академічному домі, де доповідь мав Богдан Галанчук. Академічний дім у Львові став тоді “кузнею українського націоналізму”, там постійно відбувалися ідеологічні зібрання, на яких розроблялися питання українського націоналізму, проводилися теоретичні і практичні курси, відбувалися завзяті дискусії. Це було своєрідне “впровадження у таємничий світ”. Початковим завданням для неї в УВО було ознайомлення з ідеологічними засадами, які містилися в журналі “Сурма”. Цей місячник виконував “ролю першого й довголітнього пропагатора ідей українського націоналізму між широкими масами”. З читання націоналістичної літератури, як згадує Дарія Цісик-Ребет, почалася “перша брехня і обман батьків”⁶⁰. В тому часі українські сім’ї жили досить компактно, і приховати від членів родини свою діяльність було важко, але, незважаючи на це, вона ховалася в своїй кімнаті і читала “Сурму”. Як зазначав Володимир Мартинець: “Його нелегальність і зв’язане з тим ризиком кари – не відстрашували, а навпаки – завищували зацікавлення ним, при чому кожне його слово, читане в напруженні й духовному піднесенні, вбивалося в пам’ять назавжди”⁶¹.

Насправді новим членам Організації зміст статей журналу був не до кінця зрозумілим, тому від них не вимагалось обговорення прочитаного, лише обов’язком було поширення заклику до боротьби. Іншим завданням для Дарії Цісик було поширення “Сурми” серед знайомих. Цей пресовий орган, як це було вказано на першій сторінці, поширювався безкоштовно “з рук до рук, з хати до хати”. Хоч для розповсюдження їй не давали багато екземплярів журналу, але це завдання виявилось не з легких, бо про поширення літератури могли довідатись батьки, а роздавати журнал окрім знайомих і родини, вона не наважу-

⁵⁹ Ребет Д. Націоналістична молодь і молодечий націоналізм // Євген Коновалець та його доба... – С. 483-484.

⁶⁰ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁶¹ Мартинець В. Українська націоналістична преса // ОУН 1929-1954. Збірник статей у 25-ліття ОУН. – Б.м.в., 1955. – С. 235.

валася. З кожним новим членом проводилися підготовчі бесіди. І хоч були офіційні заяви з боку керівництва Організації, що “УВО не ставить терористичної діяльності як виключного свого завдання”⁶², все таки велику увагу приділялося основам підпільної й партизанської діяльності. Вона згадує, що в настановних бесідах обговорювалася: “Підготовка до розвідувальної роботи, про то в загальній розмові, як вербувалося, що треба бути готовим на смерть, що треба могли послужити в кожній службі, якій би не було потрібне, що треба вміти стежити за ворогами і так далі”⁶³. Проводились також випробування нових членів Організації, зокрема Д. Цісик перевозила пакунок нібито із зброєю, насправді в ньому було каміння, щоб таким чином з’ясувати її надійність та відвагу.

Незважаючи на намагання Є. Коновальця надати Організації виразне ідеологічно політичне обличчя, як зазначив П. Боярський, до кінця “УВО, це була суто військово-бойова організація без чітких ідеологічно-програмових планів і настанов. Це була організація, що вела боротьбу, жертвенну боротьбу за Україну, за її волю, за честь і славу, за народ. Але, як ця Україна мала виглядати, це вже було питання, якого УВО не бралась розв’язувати, ані навіть розглядати, бо це до неї не належало”⁶⁴. Незважаючи на проведені акції непокори, підпали адміністративно-господарських об’єктів, атентати на польських держслужбовців, вбивства “хрунів” (людей, що співпрацювали з окупантами), боротьба не приносила задекларованих результатів. Більше того, відсутність у всіх її членів зобов’язуючої ідеології та програми з одного боку, а з другого – зустріч у рамках однієї Організації людей різних політичних поглядів, – усе це стало причиною багатьох внутрішніх протиріч. Тому УВО змушене було поширювати власну діяльність з військової ділянки на суто політичну. А для цього необхідне було об’єднання з іншими націоналістичними організаціями в Західній Україні та еміграції, які також боролися за незалежність⁶⁵.

⁶² Мірчук П. Нарис історії ОУН 1920–1939 роки... – Київ, 2007. – С. 24.

⁶³ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁶⁴ Боярський П. Українська внутрішня політика Організації Українських Націоналістів. – Б.м.в., 1947. – С. 348.

⁶⁵ Мірчук П. Нарис історії ОУН 1920–1939 роки... – С. 39.

ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОВІТОВОМУ, ОКРУЖНОМУ ТА КРАЙОВОМУ ПРОВІДІ ОУН

У міжвоєнні роки Україна опинилася під окупацією й владою чотирьох сусідніх держав. В кожній частині були свої специфічні умови для існування визвольного руху. Це стало причиною різноманітного вибору шляхів діяльності з боку місцевих націоналістичних організацій. Деякі з них вели легальну боротьбу, інші акцентували на радикальності дій, як це було у випадку з УВО. Не в кращому становищі була й українська еміграція, яка не могла знайти спільної мови відносно того, кого вважати “гіршим окупантом” і якою має бути майбутня загальнонаціональна організація, яка взяла б за мету побудову Української держави. Полярність дій та методів не сприяли консолідації та створенню єдиного фронту боротьби за власну державу.

Перші об'єднавчі зрушення відбулися у 1927 р., коли почалися переговори про об'єднання між двома подібними за ідеологією та територією поширення організаціями – Групою Української Національної Молоді та Легією Українських Націоналістів. Вони завершилися схваленням Статуту Союзу Організацій Українських Націоналістів. Другою важливою подією стало об'єднання націоналістичних груп у Німеччині в Союз Українських Націоналістів. Восени 1927 р. у Берліні з ініціативи націоналістичних організацій відбулася перша конференція українських націоналістів. На ній було створено Провід Українських Націоналістів (ПУН), до складу якого ввійшли полк. Є. Коновалець, як голова, і члени: Д. Андрієвський, В. Мартинець та М. Сціборський⁶⁶.

Сприяло консолідації, особливо низів різних організацій, вибудовування чіткої націоналістичної ідеології, яка все більше поширювалась серед українського населення. Яскравим прикладом був Омелян Цісик, який, хоч виховувався в дусі Івана Франка та Михайла Драгоманова і не захоплювався політикою, після прослухання доповіді Дмитра Донцова був захоплений запропонованими ним гаслами та ідеями⁶⁷.

Невдовзі після створення власного осередку ПУН взявся до підготовки Конгресу українських націоналістів, який вдалося

⁶⁶ Книш З. Становлення ОУН. – Київ, 1994. – С. 53-58.

⁶⁷ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

провести 28 січня – 3 лютого 1929 р. у Відні. У його роботі взяли участь тридцять осіб – двадцять вісім делегатів та двоє гостей – представників українських еміграційних осередків з Австрії, Бельгії, Вільного міста Данцінга, Німеччини, Франції, Чехословаччини та четверо представників з Галичини. Не змогли приїхати делегати з Буковини, Люксембургу, США, Туреччини та Югославії. Збір прийняв низку постанов про створення та устрій ОУН, її мету і завдання, обрав керівні органи. Очолив провід ОУН Є. Коновалець, його заступником став М. Сціборський, секретарем – В. Мартинець. Членами ПУН були обрані: Д. Андрієвський, Д. Демчук, Ю. Вассиян, М. Капустянський, П. Кожевників, Л. Костарів. У складі Проводу були утворені референтури: організаційна, політична, військова, ідеологічна, пропаганди, зв'язку, фінансова і секретаріат. Конгрес заявив, що ОУН не буде обмежувати свою діяльність якоюсь конкретною територією, а прагнучиме опанувати всі українські терени й ті землі, де мешкають українці. ОУН проголосила, що вести-ме політку всеукраїнського державництва і протистоятиме всім партійним і класовим угрупованням⁶⁸.

Свою діяльність у Західній Україні ОУН не могла проводити офіційно, тому змушена була працювати підпільно. Робота починалася з розбудови власної мережі та пошуку майбутніх членів. Головною базою Організації була молодь, насамперед студентська. На місцях провідники підпілля проводили зустрічі з молоддю, в ході яких вони говорили про цінності націоналізму та плани його реалізації. Про одну з таких розмов Степана Охримовича на зібранні, Дарія Цісик згадує: “Він говорив, що кожний мусить працювати над собою і змагати до якнайвищих духовних вартостей, добувати знання, щоби бути здібним до дії взагалі, усвідомляти народ, працювати серед народу, і, голов-но, власне, бути твердим у тих наших кінцевих змаганнях, щоб ніколи ми не мусіли пережити програшу”⁶⁹.

Дарія Цісик керувала повітовою референтурою Юнацтва (1929-32), згодом була повітовим провідником ОУН Стрийщини (1933-34) та жіночий референт окружної езекутиви ОУН Стрийщини (1933-34). В керівні структури ОУН її затвердили

⁶⁸ Конгрес Українських Націоналістів 1929 р. Документи і матеріали / Упор. В. Муравський... – С. 8; Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956... – С. 79.

⁶⁹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

Крайовий провідник Іван Габрусевич і член КЕ Степан Бандера. Стрийську окружну езекутиву очолював Лев Ребет, і до її складу увійшли: Олекса Гасин, Григорій Барабаш, Ольга Качмарська та інші. На той час у їхньому підпорядкуванні були Долинський, Дрогобицький, Жидачівський і Стрийський повіти. З Л. Ребетом, студентом правничого факультету Львівського університету, який, на думку Д. Цісик, вирізнявся привітністю та комунікабельністю, вони швидко заприятелювали, і їхні стосунки з часом стали більш ніж дружні⁷⁰. Референтура Юнацтва була добре зорганізованою та тісно співпрацювала з окружним осередком ОУН. Як зазначає Л. Ребет “з погляду майбутнього організації референтура Юнацтва була дуже важливою”, тому “спеціальні референти та інструктори мали завдання виховувати окремі гуртки dorостаючої середньошкільної молоді як майбутніх членів організації”⁷¹.

У списках членів ОУН Стрийського повіту на початок 1932 р. під № 4 фігурувала Одарія Цісиківна, яка мешкала у батьків в м. Стрию на вул. Добрівлянській, 21. Вказувалося, що її моральний стан є бездоганним, у сфері політичної діяльності працює секретаркою в Українському студентському товаристві в Стрию, а також в підпільній ОУН. Її зовнішній вигляд: ріст – середній; обличчя – подовгувате; очі – темно бронзові; уста – середні, губи тонкі; ніс – середній, вузький; волосся – темний блонд. Також зазначалося, що її було взято під нагляд поліції⁷².

Будучи референтом Юнацтва, вона виконувала в основному пропагандистську функцію. У своїй діяльності старалася акцентувати на вихованні у молодих членів Організації націоналістичних моральних якостей. На початковому етапі існування ОУН практикувалася організація вишкільних таборів у малолюдних місцевостях (переважно у Карпатах), на яких проводилася виховна робота з молоддю. Основою вишкільного процесу було формування націоналістичної свідомості через читання та аналіз літератури, привчання до спільного життя, а також проводився психологічний аналіз кожного учасника. Часто до такого вишкільного табору запрошували провідних діячів в Організації, які вели бесіди та читали лекції. Дарія Цісик брала участь

⁷⁰ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА.... – Т. 26. – С. 325; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁷¹ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 19.

⁷² ДАЛО. – Ф. 121. – Оп. 3. – Спр. 788. – Арк. 1.

у таких таборах спочатку як учасник, згодом як організатор. Проводячи пропагандистські заняття з молоддю, вона збагчувалася й сама. Особливо захоплювала її написана Михайлом Грушевським історія України, яку вивчала ще зі школи. Також великий вплив на її націоналістичні формування мали: твір Юліана Охримовича “Розвиток української політичної думки” та написані Степаном Ленкавським “Десять заповідей українського націоналіста”. Дарія Цісик також виконувала функцію зв’язкової з Крайовою езекутивною, в якій працювала її подруга Анна Чемеринська, що познайомила її з провідними діячами ОУН.

Членство в ОУН внесло значні корективи в долю Дарії Цісик, зокрема у виборі професії. Після здачі матури (іспиту зрілості) вона вступила у Львівський університет на правничий факультет. Таке її рішення не підтримали рідні, особливо батько, який хотів, щоб вона студіювала музику (дуже добре грала на скрипці) та психологію. Але, на її думку, опанувати такі спеціальності, будучи членом ОУН, було нереально: “Не є можливо погодити музику з якоюсь біганиною по якихось зустрічах, по лісах, по полях і так далі”⁷³. В цей період вона брала активну участь в церковному хорі дівчат польської гімназії та спільно з Дарією й Мартою Кравцівими проводили організування й диригування цим колективом⁷⁴.

Дарія Ребет навчалася на юридичних факультетах Львівського та Люблінського університетів (1931-35 рр.), де здобула ступінь магістра права. В цей період була активним членом Стрийського студентського товариства, товаришувала з Катериною Зарицькою та Вірою Свенціцькою⁷⁵.

Починаючи з кінця серпня 1930 р., були проведені масштабні арешти серед керівників і членів УВО-ОУН в Галичині, під час яких заарештовано близько 20 чільних діячів: Я. Нестора, Б. Кравціва, Б. Кордюка, Р. Сушка, З. Книша, І. Габрусевича та багатьох рядових членів. У вересні було підступно вбито Крайового провідника ОУН Юліана Головінського⁷⁶.

⁷³ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁷⁴ Кравців М. Вклад Стрийщини у розвиток української музики // Стрийщина. Історично-мемуарний збірник. – Нью-Йорк, 1990. – Т. 2. – С. 251.

⁷⁵ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 325.

⁷⁶ Скаун Р. Пацифікація: польські репресії 1930 року в Галичині. – Львів, 2012. – С. 46.

На початку грудня 1932 р. Д. Цісик було заарештовано й утримувано в Стрийській тюрмі за підозрою в допомозі бойовикам ОУН Д. Данилишину і В. Біласу. Згодом також декілька разів арештовано у Любліні за націоналістичну діяльність. Найбільше переслідування членів Організації почалось після вбивства у червні 1934 р. міністра внутрішніх справ Броніслава Перацького. Польська влада провела масові арешти серед українських активістів, переважно з націоналістичного середовища. Не оминув двотижневий арешт й Д. Цісик у Стрийській тюрмі⁷⁷. Для арештованих, на підставі розпорядження президента Польщі від 17 червня 1934 р., було створено концентраційний табір в Березі Картузькій. Українці, підозрювані в приналежності до ОУН, становили близько 65% в'язнів цієї тюрми⁷⁸. Фактично внаслідок арештів у літку 1934 р. було розгромлено всю Крайову екзекутиву ОУН на Західній Україні. В'язнями стали сотні провідних і рядових членів ОУН, тому були порушені організаційні зв'язки. Внаслідок такої поліційної операції 1934 рік, як пише Лев Ребет, "був найчорнішим роком в історії ОУН"⁷⁹.

Після арешту Лева Ребета, а потім Олексі Гасина в 1933-34 рр. Дарія Цісик виконувала обов'язки провідника Стрийської окружної екзекутиви. З її спогадів випливає, що це були важкі часи, бо молоді члени очікували на початок революції, а тут відбулися масові арешти, Організація фактично перестала активно діяти. Більшість були розконспірованими, багато членів, побачивши, як арештовані зізнавалися на судових процесах, відійшли від активної діяльності⁸⁰.

Втратилися налагоджені роками зв'язки з окружними та повітовими осередками. Невелика група студентів в Академічному домі, серед яких були Осип Мащак та Микола Кос, намагалася відновити зв'язки з членами ОУН, які приїжджали до Львова на

⁷⁷ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко. – Гадяч, 2003. – С. 554.

⁷⁸ Климишин М. Спогади про Провідника ОУН Степана Бандеру // Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / Ред. і упор. М. Посівнич. – Тернопіль: Астон, 2008. – С. 73-76; Wysocki R. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939. Geneza. Struktura. Program. Ideologia. – Lublin, 2003. – S. 299-300; Żeleński W. Zabójstwo ministra Pierackiego. – Warszawa, 1995. – S. 97-99.

⁷⁹ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 54.

⁸⁰ Дем'ян Г. Генерал УПА Олекс Гасин – "Лицар"... – С. 81-84; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

вулицю Руську, щоб налагодити контакти з Проводом. Далі постало питання про відновлення Крайової езекутиви. На початку 1935 р. з закордону приїхала до Львова зв'язкова від ПУН Анна Чемеринська з дорученням налагодити контакти між провідними членами ОУН, що залишилися на волі. Зі Львова вона виїжджала відшукувати вцілілих членів ОУН по інших місцевостях. Невдовзі повідомила Миколу Коса, що вона, як відпоручниця ПУН, призначила Лева Ребета зі Стрия головою КЕ ОУН на ЗУЗ. Після кількох зустрічей на провінції членів львівського керівного осередку ОУН з Ребетом остаточно було сформовано Крайову езекутиву в такому складі: Лев Ребет – голова, Микола Бігун – заступник, Микола Кос – організаційний, пізніше бойовий референт, Михайло Коржан – технічно-пропагандивний референт, Олекса Гасин – військовий, Богдан Мартинюк – розвідка, Дарія Цісик – референт юнацтва⁸¹. Але, перед тим, як очолити Провід, як згадує Д. Цісик, Лев Ребет виїжджав закордон для зустрічі з Євгеном Коновальцем, щоб узгодити програму дій. Він був схвилюваний тим, що більша частина членів Організації була заарештована, а за іншою велосся якщо не слідство, то пильний нагляд польської поліції⁸².

На цьому етапі Організації доводилося працювати у надзвичайно важких умовах. У зв'язку з ослабленням особового складу, головним завданням стало виховання та навчання нових кадрів, переведення роботи в “мирне” русло, зосередження на внутрішній реорганізації. За даними польських спецслужб, на 1935 р. ОУН налічувала понад 5 тис. членів. Відбудувати керівний склад та відновити зв'язок з усіма теренами Організації вдалося досить швидко. Дотримуючись нового курсу діяльності, ОУН фактично відмовилася від бойових актів, щоб не втрачати кадрів і не вивести поліцію на ще неміцну організаційну мережу⁸³.

У 1935-39 рр. Дарія Цісик очолювала референтуру Юнацтва і жіночий відділ КЕ ОУН. В цей період вона добиралася до Львова зі Стрия поїздом або деякий час винаймала кімнату. Для конспірації свого перебування вона записувалася на курси ан-

⁸¹ Мірчук П. Нарис історії ОУН 1920–1939 роки... – С. 334.

⁸² Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁸³ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 81; ДАВО. – Ф. 1. – Оп. 2. – Спр. 5276. – Арк. 2; Wysocki R. Organizacja Ukraińskich Nacionalistów w Polsce w latach 1929-1939... – S. 336.

глійської, італійської, німецької мов і на дипломатичну студію при правничому факультеті Львівського університету, а також у польську музичну школу⁸⁴.

Лев Ребет, ставши головою Крайової екзекутиви, ще від самого початку викликав упередження і застереження чільних діячів ОУН, які, відбувши ув'язнення, почали виходити на волю. Серед них вирізнявся Ярослав Стецько, що усіяко намагався відсторонити нового Провідника від керівництва, заявляючи, що саме він має бути Крайовим провідником, оскільки раніше був заступником Степана Бандери⁸⁵. Дарія Ребет згадує, що “натиск на Коновальця ще був за його життя”, особливо С. Бандери, який, як вона говорить, “зі Святого Хреста, де він сидів, дуже конкретизував, що до ПУН не можна мати довір'я”⁸⁶. Таке ставлення до ПУН в Бандери викликала відмова усунути з власних лав Омеляна Сеника та Ярослава Барановського, як нібито польських провокаторів та шпигунів. Євген Коновалець згодом заявив, що дані підозри є безпідставні і що він має повне довір'я до цих осіб. Щоб з'ясувати ситуацію, особливо з Я. Барановським, якого брат Роман був платним агентом польської поліції, Л. Ребет переказав зміст і причину підозрінь на зустрічах за кордоном⁸⁷.

За спогадами Осипа Тюшки – “Обуха”, до роботи Д. Цісик в КЕ мав певні застереження Дмитро Грицай – “Гриць” й усіяко її уникав при обговоренні організаційних справ чи конференціях ОУН та спеціально не виробив фальшиві документи для виїзду у Данцінг⁸⁸.

Як згадує Дарія Ребет, “я сама була в опозиції, хоч ми вже тоді були наречені”, але перемогла свідомість того, що в організаційній системі повинна бути єдність в діях, і вона змінила свою позицію⁸⁹. В лавах ОУН створилась опозиція, яка не хотіла співпрацювати з Крайовим провідником Л. Ребетом (Я. Стецько, Іван Равлик, Зенон Коссака, Д. Грицай, Роман Шухевич та інші). Для розв'язання конфліктної ситуації провідні члени ОУН на ЗУЗ ви-

⁸⁴ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко... – С. 555.

⁸⁵ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 76; Інтерв'ю з Дарією Ребет...

⁸⁶ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁸⁷ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 75.

⁸⁸ Обух. Дещо про організаційну діяльність Л. Ребета в 1936-39 рр. // Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин – “Лицар”... – С. 342-343.

⁸⁹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

рішили поставити це питання безпосередньо Є. Коновальцю. З цією метою весною 1938 р. за кордон виїхав З. Коссак⁹⁰.

Однак 23 травня 1938 р. у Роттердамі було вбито Є. Коновальця. Після його смерті Дарія Цісик, як і Лев Ребет, не втрачали зв'язку із ПУН. Зв'язкову функцію виконував о. Ярослав Чемеринський, парох церкви Петра і Павла у Львові. В цей час в Крайовій ексекутиві збільшувався тиск на Лева Ребета і на саму Дарію як його наречену. Для з'ясування і представлення вимог членів Крайової ексекутиви ОУН, суттю яких було скликання загального збору для виборів нового Провідника, Дарія Цісик влітку 1938 р. двічі їздила до Данцінгу, але на це не було жодних відповідей. Лише згодом члени ПУН доручили Ярославові Стецьку підготувати наступний Конгрес українських націоналістів. Зустрітися з членами ПУН О. Сеніком, Я. Барановським та Анною Барановською-Чемеринською Дарії Цісик і Леву Ребету все таки вдалося у жовтні 1938 р. Сенік повідомив, що справа наступника Євгена Коновальця вже вирішена і відповідно до його заповіту, Провід ОУН очолив полк. Андрій Мельник. Пропозицію крайовиків щодо вибору провідника ОУН на Конгресі Сенік назвав проявом бунту і запевнив, що кожна така спроба буде здавлена залізною рукою⁹¹. Як писав Лев Ребет, “Із способу, в який ця заява була складена, я не мав ніякого сумніву, що вона не була порожньою погрозою, і мене охопив страх за Організацію”⁹². Вибір Мельника на місце Провідника Організації, як згадує Дарія Цісик, їх трохи розчарував, бо вони розуміли, що він ніколи не заступить авторитету Євгена Коновальця, а в такій ситуації все таки не обійтися без якоїсь ґрунтовної реформи ПУН й організації Конгресу⁹³.

На осінь 1938 р. в Крайовій ексекутиві, як зазначає Лев Ребет, “вдалося створити надійне, досвідчене керівництво”, і тоді він поставив перед представниками ПУН справу свого відходу⁹⁴. Але О. Сенік вимагав, щоб Лев Ребет залишався на своєму місці. Після повернення з Данцінгу Л. Ребет заявив членам КЕ, що

⁹⁰ Мірчук П. Нарис історії ОУН 1920–1939 роки... – С. 337.

⁹¹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁹² Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 81.

⁹³ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...; Обух. Дещо про організаційну діяльність Л. Ребета в 1936–39 рр. // Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин – “Лицар”... – С. 344.

⁹⁴ Ребет Л. Світла і тіні ОУН.... – С. 80–81.

ПУН доручив йому далі залишатися на посту Крайового провідника, а він відкликає своє передання посту Дмитрові Грицаєві, якого залишив виконувати обов'язки Провідника на час поїздки. Але через постійні протести й вимоги членів ексекутиви Л. Ребет 7 лютого 1939 р. був змушений передати посаду Крайового провідника Мирославі Турашеві⁹⁵. Про нового керівника Д. Цісик згадує із приємністю: "Він був дуже позитивний, наскрізь, така високої якості людина". Також М. Тураш запропонував їй увійти до Ексекутиви, на що вона йому відповіла: "Пане Тураш, то мій наречений [Лев Ребет], і до нього нема довір'я, бо він може бути польський агент, а я, його наречена, вже ні?"⁹⁶. Новий провідник досить приязно ставився до неї, але щоб не брати участі в інтригах, що плелись навколо її самої й нареченого Лева Ребета, вона відмовилася. За нею постійно стежила поліція, – щоб зустрітись з кимось із Організації Дарія Цісик змушена постійно бути на сторожі, вибирати маловідомі місця або виїжджати за місто. З метою психологічного тиску було встановлено поліцією відкритий нагляд за її будинком у Стрию. Постійні переховування й поліцейний нагляд ставали нестерпними, і це було не тільки з нею, але й з багатьма оунівцями. І як згадує Д. Цісик, вони були готові прийти до поліції зі словами: "Ну, вже нарешті арештуйте нас, що ходите за нами?"⁹⁷.

УВ'ЯЗНЕННЯ Й ПРИХІД РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬК

Упродовж двох з половиною місяців Д. Цісик повністю себе присвятила догляду за смертельно хворою матір'ю Оленою. Однак, 15 березня 1939 р. її арештувала поліція в Стрию та разом з Л. Ребетом, Григорієм Мельником поїздом у супроводі двох поліцейських була доставлена 23-го березня до Львова у Бригідки (в'язниця, що знаходиться на вулиці Городоцькій)⁹⁸. Вона писала: "Коли ми трое з двома сторожами безпеки опинилися в замкнутому купе, тоді з усією виразністю виринуло пере-

⁹⁵ Мірчук П. Нарис історії ОУН 1920-1939 роки... – С. 338; Обух. Дещо про організаційну діяльність Л. Ребета в 1936-39 рр. // Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин – "Лицар"... – С. 348.

⁹⁶ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

⁹⁷ Там само.

⁹⁸ ДАЛО. – Ф. 255 (Львівська кримінально-слідча тюрма). – Оп. 1. – Спр. 2773 (Особова справа арештованої Дарії Цісик). – Арк. 1.

ді мною обличчя моєї мами у хвилину нашого прощання. Вона знала наше становище, отож знала, як і я, що ми прощаємося востаннє. Вона не плакала, але її з легким блиском широко відкриті очі дивилися на мене спокійно, без реакції також на моє “запевнення”, що все це тимчасове. І тепер у цьому купе найшла на мене хвилина, коли “самі сльози ллються”. Мені було зовсім байдуже, що це мені не личить у присутності польських поліціантів, що це не згідне з вимогами бойової гордості. І на цьому довгому шляху між Стриєм і Львовом вилилася, мабуть, остання крапля моїх сліз, бо вже їх більше не було, ані в самотній в’язничній камері, де можна було наплакатися досхочу, ані після повідомлення в тюрмі, що моя мама померла”⁹⁹.

Перед самим ув’язненням вони з Ребетом мали намір одружитися, бо вже довго були нареченими. Дарію Цісик помістили в одиночну камеру. Під час слідчих допитів їй довелося провести два тижні майже без сну. Але шість слідчих на чолі з комісаром Фурманом, які з нею працювали, так і не зуміли дізнатись нічого зайвого про Організацію чи людей, що до неї належали. Вона старалась говорити їм загальновідомі факти, а на провокативні запитання відповідати мовчанкою. Під час допитів Дарія Цісик зрозуміла, що поліції не вдалося зловити всіх членів Організації, бо багато інформації і фактів слідчим залишалися невідомими¹⁰⁰.

Активна діяльність членів ОУН доводила неспроможність польської поліції в Західній Україні тримати все під контролем, і вона постійно вдавалася до масових арештів і тортур, їх проходили усі, що сиділи в Бригідках. Подруги Дарії Цісик – Ірина О. (прізвище не розшифровано) і Богдана Світлик не витримали шести діб конвеєра і почали свідчити, як наслідок почалися нові арешти. Було зрозуміло, що при наступних катуваннях деякі арештовані можуть дати свідчення. Тому Рада політичних в’язнів (В. Турковський, Гладкий, П. Башук, Я. Гайвас на чолі з В. Сидором) підготувала план й розіслала доручення: 1) Відмовитися від побачення з відвідувачами та на кожний виклик при цьому заявляти про катування; 2) Відмова від свідчень у судах й прокуратурі, подаючи попередню заяву; 3) В жодних справах не звертатися до адміністрації, чинити пасивний спротив і не ви-

⁹⁹ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко... – С. 556.

¹⁰⁰ Там само. – С. 557.

конувати їй наказів; 4) Передавати на волю інформацію про цю акцію й написання листів з протестами до суду, прокуратури, преси; 5) Зазначені заходи були попереджувальними і, якщо поліція надалі катуватиме арештованих, перейти до інших засобів боротьби. Доручення закінчувалося попередженням про можливості провокацій збоку в'язничної адміністрації і зверталось увагу на потребу притримуватися плану й не робити ніяких індивідуальних дій. Наказ про початок зазначеної акції кілька сотень в'язнів одностайно прийняли¹⁰¹.

Зазначений план прискорили арешти у Львові з 21 на 22 березня 1939 р. поліцією понад сотні учасників конгресу Союзу українських студентських організацій під Польщею. Потрапивши до тюрми, вони відразу діставали інформацію й доручення, що робити. І коли їх викликали на допит, слідчі судді зустрічали мовчанку. Це було перешкодою слідству поліції, а до того ж поширювалася інформація про тортури. Камери наповнювалися все новими політичними в'язнями: студентами, кооператорами, працівниками інших установ, найактивнішими громадянами. По камерах почала ходити тюремна адміністрація, питати в'язнів про їхні потреби, виявляючи при цьому величезну до них увагу. Але відповідь була одна: припиніть катувати наших друзів й надайте людські умови ув'язнення. Одночасно з адміністрацією прокуратури й судді викликали в'язнів, показували їм папери про звільнення їх з тюрми, аби тільки склали зізнання й підписали їх. Але відповідь була одна: припиніть тортури, і Провід політв'язнів акцію відкличе. Згодом тюремною адміністрацією побут ув'язнених покращили, а режим дещо послабили¹⁰².

Після допитів Д. Цісик перебувала в жіночому блоці тюрми в камері з 20 в'язнями (переважно повії та дрібні злодійки). Серед них за свою мужню поведінку під час слідства вона здобула великий авторитет¹⁰³. Під час ув'язнення у неї загострилася хвороба шлунку, і родина домагалася спеціального харчування, яке вони мали передавати в тюрму з дому. Так у травні–липні вона отримувала продуктові передачі та 2 серпня 1939 р. мала 15 хв. зустріч з батьком¹⁰⁴.

¹⁰¹ Гайвас Я. Воля ціни не має... – С. 91-94.

¹⁰² Там само. – С. 99-102.

¹⁰³ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань... – С. 562.

¹⁰⁴ ДАЛО. – Ф. 255 (Львівська кримінально-слідча тюрма). – Оп. 1. – Спр. 2773 (Особова справа арештованої Дарії Цісик). – Арк. 8-18.

1 вересня 1939 р. нацистська Німеччина напала на Польщу. Бої за Львів німецькі війська розпочали 12 вересня, але захопити місто їм так і не вдалося. Відповідно до пакту Молотова–Ріббентропа від 23.08.1939 р., Польща була поділена між обома державами. Німеччина отримувала західну і центральну частини, СРСР – східні райони, включно зі Львовом. Виконуючи домовленості, 17 вересня 1939 р. радянські війська вступили на територію Польщі. За три дні вони дісталися околиць Львова¹⁰⁵. Коли розпочалися позиційні бої у передмістях Львова, артилерійський обстріл та бомбардування міста, всіх ув'язнених польська влада почала масово звільняти з тюрем. Це була приємна несподіванка для Д. Цісик, яка психологічно готувала себе до довгого перебування у в'язниці. Звільняли всіх не зразу, але по групах, і незалежно від злочинів, які ті вчинили. Дарія Цісик вийшла на волю 19 вересня пополудні, перед тим її разом з іншими засудженими через бомбардування міста протримали в підвалі. Там вона мала змогу поспілкуватися із іншими засудженими, які раніше з метою таємниці слідства були ізольовані від інших. У цій групі в'язнів знаходилися й ті, які проти неї дали свідчення, але, як вона згадує: “Нікому не спадало на думку вияснити стосунки в цій ситуації, в цьому колективі панувала специфічна атмосфера, або нас постріляють, або ми всі вийдемо і буде Україна”¹⁰⁶.

Вийшовши на волю, ніхто з в'язнів не був поінформований, що відбувається насправді в місті. Всі були здивовані присутністю вояків Червоної армії. Перші враження, які справили червоноармійці на вул. Личаківській, в Дарії Цісик були жахливими. Як вона згадує “це були частини з середньоазійськими солдатами з обшарпаними шинелями цілковито, виголоджені, якісь бідні такі, напевно були дуже голодні, бо просто кидалися на офіцерський цукор, який був у полонених польських офіцерів, що йшли попереду них”¹⁰⁷. Такий опис повністю збігається з гротескними картинками появи радянських військ на вулицях міста, що були занотовані у польській мемуаристиці, де радянські солдати зображені як представники азіатського “антисвіту” і суспільного маргінесу, позначені бідністю, потворністю та незграбністю¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Історія Львова: в 3 томах / Редкол.: Я. Ісаєвич та інші. – Т. 3. – Львів, 2007. – С. 166; Ян Пауль Гінріхс. Lemberg–Lwow–Львів. Фатальне місто. – К., 2010. – С. 71.

¹⁰⁶ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁰⁷ Там само.

¹⁰⁸ Історія Львова... – Т. 3. – С. 195.

Зразу після звільнення Дарія Цісик подалася до дому Чемеринських де був зв'язковий пункт для членів Організації. В цих днях о. Ярослав Чемеринський переховувався, тому його вдома не було, вдалося відшукати лише сестру Ольгу. На другий день вийшов на волю Лев Ребет і також з'явився до зв'язкового пункту. Разом вони перебули декілька днів у Чемеринських. В цей час ніхто не знав, що діється і чого чекати далі, в місті не ходили трамваї, була проблема з постачанням води. Згодом вони вирішили відшукати її батька і вибралися пішки до центру міста. По дорозі зустріли знайомих з ОУН, які разом з “червоними” організовували українську міліцію. Від них дізналися, що десь біля собору Юра збиралася нарада, серед організаторів вона запам'ятала Цюпу Паліїв, лідерку Пласту. На цих зборах говорили про зберігання спокою, про те, щоб вести себе мирно та чекати інструкцій від Проводу ОУН.

Омелян Цісик під час канікул у школі переважно їздив до численної родини, члени якої були священичих сімей та проживали у багатьох галицьких селах. Щоб його відшукати, Дарія Цісик з Левом Ребетом вирішили дістатися до Стрия. Через військовий стан довелося йти пішки, й дорога додому зайняла два дні. Осінні ночі були вже досить прохолодними, а теплого одягу вони не мали, тому були змушені заночувати в одному з придорожніх сіл. Як вона згадує, “не мали навіть чим розплатитися з господарем”, який прийняв їх на нічліг, але коли він дізнався, що вони колишні в'язні, то навіть нагодував їх на дорогу. Хоч свій маршрут вони вибирали якнайдалі від траси, все одно натрапили на групи радянських вояків. Після прибуття до Стрия, вони відшукали батька й дізналися про загибель М. Тураша, який очолював Крайову екзекутиву, але шукати нових контактів з Проводом ОУН вони не захотіли¹⁰⁹.

Важливими у підпільній діяльності Дарії Цісик були її особисті здібності та задатки. Особливо, комунікативні характеристики, завдяки яким вона завжди могла порозумітися із людьми, що її оточували, хоча через політичну ситуацію в тодішній Західній Україні була змушена разом із сім'єю змінювати місце проживання. Також, вони були визначальними у навчально-виховній праці з доростом й юнацтвом ОУН. Велику роль у її житті відіграв Пласт, де від подруг вона одержувала символи жертвовної любові до Батьківщини і за їх прикладом вступила в УВО.

¹⁰⁹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

ПЕРЕХІД КОРДОНУ

Після приходу до Стрия постало питання, що робити далі. Залишатися у місті було небезпечно, тому що вона з Л. Ребетом були розконспіровані, їхні судові й наглядові матеріали зберігались у поліційному та в'язничному архівах. Тому, після деяких вагань у листопаді разом з батьком Омеляном Цісиком та братом Олегом¹¹⁰ вирішили перейти через річку Сян на Захід до так званої Генеральної Губернії, яка була створена Адольфом Гітлером 10 жовтня 1939 р. на території окупованих польських областей. Таке рішення було звичайним явищем в тогочасній Галичині. Багато з інтелігенції та звичайних людей старалися покинути радянську зону окупації і наприкінці 1939 р. число втікачів сягнуло біля 30 тисяч¹¹¹.

Дарія Цісик з родиною нелегально перейшла кордон недалеко міста Сянока. В самому місті знаходилася філія Українського центрального комітету завданням якого, крім захисту інтересів українського населення перед німецькою владою, було також допомагати, насамперед утікачам і полоненим. В Сяноці жила сестра Лева Ребета в якій вони ненадовго зупинились. Після переходу кордону Лев Ребет подався до Кракова, де діяв Український комітет допомоги біженцям і полоненим. До цього міста наплинула основна хвиля втікачів, туди прибули визначні політичні й культурні діячі, так що на цей час Краків став осередком нової української політичної еміграції. Там він довідався, що

¹¹⁰ **Цісик Олег** – “Карпатець”, “Косар”, “Гарт”, “Старий” (? 1922, м. Коломия, Івано-Франківська обл. – 17.08.1949, с. Кунин, Мізоцький р-н, Рівненська обл.). Член ОУН з середини 1930-х років. Закінчив Стрийську гімназію. Навчався в медінституті. Біля Кракова закінчив курси радистів. Учасник Похідних груп ОУН на Східну Україну. Організовував підпілля на Київщині, одружився з місцевою вчителькою Лідєю, з якою він весь час був у підпіллі. За різними даними: керівник пункту радіозв'язку між УПА на Волині та ГВШ; радист УПА-Південь, керував навчанням радистів на Тернопільщині, зокрема, в Крем'янецьчині та у с. Дермань. Влітку 1945 р. призначений провідником ОУН Здолбунівського р-ну. На жовтень 1946 р. очолював провід цього району Здолбунівського надрайону Рівненської округи “Гори”. Часто бував на Кореччині. Двічі нагороджений наказом ГВШ УПА Бронзовим Хрестом Заслуги від 11.10.1945 р. та 12.06.1948 р. Загинув у криївці з п'ятьма бойовиками (“Бандура”, “Богдан”, “Ярошенко”, “Поліщук” і невідомий).

¹¹¹ Кубійович В. Українці в генеральній губернії 1939-1941. – Чикаго, 1975. – С. 34; 47.

в Українським центральнім комітеті є багато колишніх в'язнів – членів ОУН. Це давало багато можливостей, зокрема батько – Омелян Цісик, який володів німецькою мовою, влаштувався на роботу в бюро. З настанням холодів родина Цісіків переїхала до Кракова, де їм надали кімнату для проживання. Зима 1940 р. видалась досить холодною, у кімнаті, де вони поселились, опалення не працювало, та з харчами були постійні проблеми. Дарія Цісик влаштувалася на роботу обліковцем в магазин одягу та одружилася з Левом Ребетом. Його розсудливість у діях, з якими вона спочатку не погоджувалась, як це було у випадку заборони терористичних акцій ОУН, давали їй можливість розширити власний кругозір. Саме під його впливом у її свідомості відбувалася поступова демократизація поглядів¹¹².

На території Генерал Губернаторства, як вже говорилося вище, опинилося чимало членів ОУН. Це були ті, які прийшли з групою полк. Романа Сушка і залишилися там після її ліквідації, також втікачі з територій, зайнятих більшовиками, й кілька сотень чільних діячів ОУН, що вийшли на волю з польських тюрем й концентраційного табору в Березі Картузькій¹¹³. Як згадує Дарія Ребет: “Там була маса тих наших колег, добре нам знааних із студентського життя”. З ними Ребетам вдалося швидко налагодити контакти. Невдовзі до них на розмову прийшов С. Бандера, який на той час вже почав збирати прихильників. Незабаром їй від ПУН було доручено проводити організаційно-вишкільну роботу з краківським жіночим відділом ОУН, працювати в жіночій секції товариства “Просвіта” та жіночому відділі УЦК¹¹⁴.

КОНФЛІКТ ТА РОЗКОЛ В ОУН. ДРУГИЙ ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН В КРАКОВІ

Аналізуючи історію ОУН, важко не помітити того, що вже з початку 1930-х років виокремлюється дві тенденції розвитку цієї Організації: еміграційно-політична і краєво-бойова. Коріння такої ситуації знаходиться ще у початках створення ОУН. Як констатує провідний діяч ОУН Степан Ленкавський: “вже на I Конгресі Українських Націоналістів зарисувалися дві тен-

¹¹² Панченко О. Лев Ребет: нація і держава.... – С. 29; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹¹³ Кубійович В. Українці в генеральній губернії 1939-1941... – С. 57.

¹¹⁴ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 327.

денції в творенні ОУН, яких характеристику найкраще визначити як: а) поширення революційної боротьби, б) намагання ширших об'єднувань з угодовськими елементами. Лише така особистість, як полк. Є. Коновалець могла скоординувати обидві ці тенденції в одну цілість та надати діям націоналістичного визвольного руху одну революційну цілеспрямованість”¹¹⁵. Такий розклад сил міг би доповнювати один одного, таким чином сприяти широкомасштабній діяльності на військовому та політичному фронті одночасно, але після смерті Є. Коновальця такий поділ призвів до протистояння між закордонними та крайовими націоналістами саме в той час, коли ситуація вимагала єдності в діях.

Відчуваючи тиск з боку молоді із Західної України, полк. Андрій Мельник у жовтні 1939 р. звернувся до звільнених з тюрем членів ОУН листом, в якому акцентував на їхній особливій місії у спільній справі¹¹⁶. Очевидно, справдилися передбачення Є. Коновальця, який писав: “На Західних Землях той рух виявляв більше радикальні тенденції, ніж це декому з нас бажане. Не виключене, що ми вже в недалекому часі опинимося супроти того руху в ролі батьків, без вирішального впливу на його дальший розвій”¹¹⁷. Відозва А. Мельника не покращила становища, до того ж, як зазначав Л. Ребет: “Є незаперечним фактом, що переважна кількість членів організації поставилася з недовірою до ПУН-у, і то не тільки ті члени, що свіжо, в зв'язку з окупацією Західної України опинилися за кордоном, але майже всі ті молодші члени ОУН, які перед тим перебували на еміграції: всі вони не визнавали зверхності ПУН-у”¹¹⁸. Основну роль у розколі зіграла пасивна участь в цих подіях А. Мельника. Прихильники і симпатичні С. Бандери певний час ще не покидали думки про примирення. Це впливає з того, що з огляду на безвихідну ситуацію в переговорному процесі, С. Бандера скликав 10 лютого 1940 р. у Кракові нараду провідних діячів ОУН, на яку прибули майже всі тогочасні провідники Крайових ексекутив та її лени, а

¹¹⁵ Сич О. Степан Ленкавський життєвий шлях на тлі історії ОУН... – С. 84-85.

¹¹⁶ Непогасимий огонь віри. Збірник на пошану полковника Андрія Мельника голови Проводу Українських Націоналістів. – Париж, 1974. – С. 664.

¹¹⁷ Онацький Є. У вічному місті. Записки українського журналіста. Роки 1931-1932. – Торонто, 1981. – С. 393-394.

¹¹⁸ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 92.

також колишні провідники, які вийшли з тюрем (всього 27 осіб). Її учасники вирішили передати керівництво організаційними справами ОУН С. Бандері і створеному ним Революційному Проводу, але разом з тим вони згодилися, щоб головою націоналістичного руху залишився А. Мельник. Однак, прихильники останнього категорично не йшли на примирення¹¹⁹. У середині квітня була здійснена спроба владнати конфлікт шляхом створення окремої комісії, до якої від ПУН увійшли Р. Ярій і О. Сенник, а від опозиції – І. Габрусевич, С. Ленкавський і Р. Шухевич. Після прибуття Р. Ярого і О. Сеника до Кракова останній на вимогу опозиціонерів вийшов із комісії, а Р. Ярій перейшов на позиції Революційного Проводу, але оприлюднені нею рекомендації А. Мельник не прийняв. Лише 13 серпня 1940 р., він видав відозву до українських націоналістів, в якій піддав критиці дії Бандери й Стецька та закликав до зберігання порядку і єдності у лавах Організації. Згодом, скликаний Головний революційний трибунал визнав С. Бандеру винним у тайному перевороті проти ПУН та його Голови, в розгортанні бунту та поширенні анархії в Організації. Бандеру було виключено з ОУН і засуджено до смертної кари¹²⁰.

Після розколу прихильники С. Бандери кардинально змінили свою позицію стосовно визнання правочинними рішень Римського великого збору ОУН і 31 березня – 3 квітня 1941 р. провели у Кракові Другий великий збір (за присутності 68 учасників, 16 з яких були делегатами із території УРСР), який затвердив нову програму ОУН(р), а також сформував нове керівництво Організації – Революційний Провід (РП) на чолі з С. Бандерою¹²¹. У ньому брали участь Дарія й Лев Ребеті. Дарія Ребет брала участь у засіданнях виховно-вишкільної комісії під керівництвом Ярослава Старуха¹²². Свій вибір на користь ОУН(р)

¹¹⁹ Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.): Монографія / Центр дослідження визвольного руху. – Львів, 2012. – С. 51; Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956... – С. 170.

¹²⁰ Непогасимий огонь віри. Збірник на пошану полковника Андрія Мельника голови Проводу Українських Націоналістів... – С. 678; Книш З. Розбрат. Спогади й матеріали до розколу ОУН у 1940-1941 роках. – Торонто, б.р.в. – С. 69-90; Патриляк І. Встань і борись! Слухай і вір... – С. 53.

¹²¹ Патриляк І. Встань і борись! Слухай і вір... – С. 55.

¹²² Літопис УПА. Нова серія. – Т. 21: Ярослав Старух. Документи і матеріали / Упор. В. Мороз. – Київ – Торонто, 2012. – С. 79.

вони зробили свідомо, на їх рішення вплинуло не стільки пасивність ПУН в революційній боротьбі, а ультимативно-наказовий характер, яким часто користувалися його керівники, в тому числі А. Мельник. Як підкреслював Лев Ребет: “Організація, побудована на принципі добровільності, не може бути трактована як військове з’єднання, в якому дисципліну втримують, коли треба, польовим судом і “десяткуванням” збунтованих. Мислення військовими категоріями членів ПУН-у довело до того, що він у ґрунті фальшиво потрактував справу і сам зайшов у сліпу вулицю”¹²³.

Дарія й Лев Ребет були проти розколу в Організації, і на самому зібранні вони виступили проти його способу, який був запропонований С. Бандерою. Він після зачитування звіту Революційного Проводу, який був остаточним актом розколу в ОУН, запропонував без обговорення проголосувати за прийняття цієї резолюції. Ряд членів Організації виступили проти, серед них була й Дарія Ребет, яка цілком підтримала протестувальників, зокрема Р. Шухевича, який зазначив: “Я проти, бо я буду, мусів би відразу голосувати проти, а крім того, такі постанови не проходять без того, щоби їх переговорити”¹²⁴. Але, незважаючи на деякі заперечення, було прийнято ряд постанов, серед яких, зокрема, “постанова в справі диверсії Інж. А. Мельника”, в якій фактично підтверджувався остаточний розкол¹²⁵.

Атмосфера на Другому великому зборі була специфічна. Як зазначила Дарія Ребет, ще від початку “в повітрі витала ідея” висунення Р. Шухевича на голову Проводу. Як згадує інший учасник цих подій Борис Левицький: “На передодні т. зв. Краківського конгресу на засіданні Політичної Комісії було схвалено, щоб при виборах провідника – поставити Р. Шухевича демонстративно як контр кандидатура Бандері. Ленкавський погодився сам виконати цю функцію. На жаль, під психологічним терором прихильників Бандери, до цього не дійшло”¹²⁶. На ньому було обрано С. Бандеру Провідником, але під час голосування Дарія Ребет утрималася, тому що мала до нього певні

¹²³ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 93.

¹²⁴ Інтерв’ю з Дарією Ребет...

¹²⁵ ОУН в 1941 році. Документи. Ч. 1. / Упор.: О. Веселова, О. Лисенко, І. Патріляк, В. Сергійчук. – К.: Ін-т історії України НАНУ. – Київ, 2006. – С. 48-50.

¹²⁶ Інтерв’ю з Б. Левицьким. <http://ntz.org.ua/> (востаннє відвідано 18.12.2012)

застереження. Про нього вона згадувала: “Жартун такий, то, знаєте, якимось, навіть, незручно, властиво, говорити про те, я, як про кожного, переконана, що то були щирі до остаточної краплі крові віддані патріоти, то понад всякий сумнів. Він, наприклад, як вів якусь справу, тому той довгий процес того остаточного розходження, він його проводив дуже консеквентно, продумано, хитро, всілякими засобами, він вірив у свою мету і вірив у своє покликання, то понад усякий сумнів. [...] Він, власне, він був дуже такий послідовний, він дуже був опанований, він мені особисто ніколи не був симпатичний”¹²⁷. Група осіб, серед яких був Лев Ребет, виступила з пропозицією дозволити ширшому колу осіб в ОУН впливати на ключові рішення у діяльності Організації. Як згадує Б. Левицький: “Ребет постійно і речово боровив тезу, що майбутнє наше суспільство мусить бути плюралістичне, що система багатопартійна більш прогресивна як однопартійна диктатура”¹²⁸. Таким чином, пропонувалося обмежити владу Провідника, надати йому більш наглядову функцію, щоб він займався, зокрема, організацією процесу прийняття рішень, а не приймати їх самостійно.

Інша група націоналістів (Іван Мітринга, Борис Левицький, Іван Ревак, Михайло Турчманович, Степан Ленкавський) у своїх пропозиціях щодо програми Організації акцентували увагу на тому, що потрібно брати теж соціально-економічні проблеми і, найважливіше, зі знанням положення у радянській Україні. Середовище І. Мітринги зуміло на Зборі не допустити до прийняття різного роду тоталітарних положень. Саме з цього “лівого” крила вийшло гасло “Свобода народам, свобода людині”. Для Ребетів Краківський Великий Збір був важливим ще з огляду на те, що на ньому відбулася “велика критична кампанія та своєрідне підведення підсумків недавнього минулого”. Саме на цьому Зборі вперше виникла публічна дискусія між С. Бандерою та Л. Ребетом. Ребет намагався спростувати закиди про недостатню революційність у часі свого керівництва Крайовою езекутивною, таким чином виправдати себе в очах присутніх провідних діячів Організації. Він намагався доказати помилковість фанатичного революціонізму, який пропонував С. Бандера у боротьбі з поляками. Як доказ цього він говорив про ве-

¹²⁷ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹²⁸ Інтерв'ю з Б. Левицьким. <http://ntz.org.ua/> (востаннє відвідано 18.12.2012)

лику кількість людей, які йшли на невинуваті жертви, а потім під тортурами давали свідчення на судових процесах й більше ніколи не долучалися до праці через зневіру або страх перед репресіями¹²⁹.

На Краківському великому зборі здебільшого вдалося впорядкувати відносини в ОУН(р). Важливим був цей Збір ще тим, що він дав поштовх для підготовки Похідних груп, які мали складатися з членів ОУН(р) і повинні були перейти через кордон на українські землі. Внесли таку ідею, як згадує Дарія Ребет, військовики, яких обурювала певна бездіяльність і безкінечні дискусії. Серед членів, які висунули цю ідею, були О. Гасин та Р. Шухевич, останній часто повторював: “Доки ми тут будемо про те все говорити, завтра може війна вибухнути, і що ми маємо, що ми приготували?”¹³⁰. Незадовго після Краківського збору С. Бандера скликав збори провідного членства, на яких військовики представили план Похідних груп, їхні ідеї підтримали і з цього часу цим питанням займався Провід. За спогадами Лева Ребета: “В останні місяці перед походом німців на Схід почалася гарячкова і корисна праця Організації, і цей короткий час деякою мірою вирівняв утрату цілого року, вщерть виповненого розграванням внутрішнього конфлікту”¹³¹. ОУН(р) сформувала три Похідні групи: північну, центральну й південну. Як зазначав Л. Шанковський: “Через розкол в ОУН, підготовча робота й усі зусилля були поділені: організацію груп підготувляли проводи обох націоналістичних організацій. Коли вибухла війна, на Схід поспішали бандерівці й мельниківці. Стільки на цьому поділі втрачено дорогоцінної енергії, цього й теж ніхто ще не підрахував”¹³².

Перед початком війни між Німеччиною та СРСР продовжувались переговори відносно перспектив Української держави. Щоб позбавити німців аргументу, що нема українського національного представництва, з яким можна б вести перемовини, ОУН(р) виступила з ініціативою створити один спільний комітет, складений з представників усіх відтінків наявної в еміграції політичної думки¹³³. Так, у Кракові був створений Український Націо-

¹²⁹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹³⁰ Там само.

¹³¹ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 96.

¹³² Шанковський Л. Похідні групи ОУН. – Мюнхен, 1958. – С. 11.

¹³³ Там само. – С. 87.

нальний Комітет, який очолив Володимир Горбовий. Від ОУН(р) туди входили Ярослав Рак та Степан Шухевич. Брав участь у цьому комітеті й Лев Ребет, який, визначаючи позитивну діяльність комітету, пише: “Що вся увага гестапо була звернена на роботу «Українського Національного Комітету»... це полегшило рух похідних груп під кордон і його перехід, бо поліції навіть не снилося, що поза акцією комітету, в якому організаційний апарат був дуже заангажований, рівнобіжно йде друга акція, що своїм засягом і наслідками далеко перевищує першу”¹³⁴.

Після розгрому Польщі під німецькою окупацією опинилися українські території (Лемківщина, Засяння, Холмщина і Підляшшя), де проживало приблизно один мільйон українців. Як пише П. Мірчук, це були “терени, що їх раніше Польща призначила була в своїх плянах першими на спольщення, і тому відсепарувала була їх штучним поліційним кордоном від решти окупованих нею західноукраїнських земель, не допускаючи сюди української преси, українських товариств, організацій і установ та піддержуючи на Лемківщині штучно «русинство»”¹³⁵. Ці території під оглядом національно-політичної свідомості були досить відсталі. Щоб змінити ситуацію, принаймні до рівня Галичини, ОУН(р) надіслало сюди своїх членів. Керівництво цим процесом Провід передав Романові Шухевичу, призначивши його Крайовим провідником ОУН(р) на Західних окраїнах українських землях (ЗОУЗ). До Проводу увійшла Дарія Ребет. Її завданням, як і решти, хто працював на цих теренах, було “вміло роздмухати жевріючі глибоко в душі кожної української людини почування національної приналежності, помагати усвідомлюванню й виявові національних почувань і шойно згодом включити найкращих в ряди ОУН”¹³⁶.

Дарія Ребет часто їздила по селах і містечках цього краю, проводила зустрічі з місцевими українцями. Про одну таку поїзду до міста Лежайська вона згадує: “То будувалася така, радше попросту культурницька сітка, але то було дуже зворушливе, то були люди, які говорили по-польськи, але страшно щирі, страшно віддані, там ті молодші були свідоміші деякі, але їхні бабці, бабки і так далі, то вас озолотили би, було збудження чут-

¹³⁴ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 99.

¹³⁵ Мірчук П. Роман Шухевич (ген. Тарас Чупринка) командир армії безсмертних... – С. 89.

¹³⁶ Там само. – С. 90.

тевого такого патріотизму і така радість, такий підйом був”¹³⁷. Організаційна праця на Засянні, завдяки наполегливим діям присланих членів ОУН(р) й організаторському хисту Р. Шухевича, сягнула аж понад Сян до Валигорщини. Але, окрім ОУН(р) на цих теренах також працювали й члени ОУН(м). До Перемишля їздила й Дарія Ребет. З відомих їй членів ОУН(м) була Марта Кузьма, з якою вона затоваришувала та ставилась з повагою до неї згодом. Вона через Марту Кузьму та її чоловіка намагалася контактувати з членами ОУН(м), які хотіли долучитися до бандерівців. Вона на сходинах роз’яснювала ситуацію, яка склалася навколо конфлікту в ОУН, намагалася пояснити причини розірвання стосунків із ПУН і вироблення нової ідеологічно-політичної програми¹³⁸.

ПРОГОЛОШЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ. ПОВЕРНЕННЯ В ГАЛИЧИНУ

22 червня 1941 року розпочалася німецько-радянська війна. Приготування, яке здійснило ОУН(р), дало можливості українським націоналістам з перших днів війни переймати владу у свої руки. Наприкінці червня організаційні осередки ОУН в Галичині та на Волині були вже настільки потужними, що після відступу радянської адміністрації вони стали фактичною владою майже всіх населених пунктів¹³⁹.

Проте головне завдання, яке ставило перед собою керівництво ОУН(р), було відновлення української державності. Для реалізації задуманих планів, крім трьох Похідних груп, створено було також ще спеціальну керівну Львівську похідну групу, що складалася із членів Проводу та провідних осіб Організації. До групи входили: Я. Стецько, Л. Ребет, Євген Врецьона, Іван Равлик, Дмитро Яців, Іван Вітушинський та інші; М. Лебедь, С. Ленкавський долучились у роботу групи вже у Львові 3 липня. Вранці 30 червня раніше за німців похідна група та вояки батальйону “Нахтігаль” вступили до Львова. За допомогою міського проводу ОУН та загальним керівництвом Івана Климіва – “Легенди”, вони, по суті, опанували місто. Прибувши до

¹³⁷ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹³⁸ Там само.

¹³⁹ Відновлення Української держави в 1941 році. Нові документи і матеріали / Ред. В. Сергійчук. – К., 2001. – С. 5.

Львова, члени спеціальної Похідної групи одразу ж узялися за організацію української влади. Вони зв'язалися з міським, обласним і крайовим проводами ОУН й відбули спільну нараду. На ній було констатовано, що наростає ворожа постава нацистів до відродження української державності, а тому з проголошенням відновлення УССД не можна зволікати до вступу в Київ, оскільки німці можуть просто не допустити до цього. Їх треба поставити негайно перед доконаним фактом відновлення держави вже тут, у Львові. Тому необхідно скликати представницькі збори громади, на яких проголосити відновлення державності. 30 червня 1941 р. були проведені у Львові Законодавчі збори західноукраїнських земель, які постановили закласти перші основи української влади. В Акті, прийнятому на цьому зібранні, говорилося про створення Української держави, яка співпрацюватиме з нацистською Німеччиною, що допомагає визволити український народ з-під московської окупації¹⁴⁰.

Коли відбувалися події проголошення державності, Дарія Ребет перебувала ще в еміграції, вона не поїхала з Л. Ребетом на Батьківщину. Після формування Українського державного правління 4-5 липня 1941 р. у Львові його було призначено першим заступником голови УДП. Німецьке командування звернулося до С. Бандери, як Голови Проводу ОУН та ініціатора відновлення Української держави, і до В. Горбового, як Голови представницького органу – Українського Національного Комітету, з вимогою відкликати Акт від 30 червня 1941 р.¹⁴¹

Невдовзі після арешту Стецька 9 липня, до Львова приїхала Дарія Ребет. У своєму інтерв'ю вона говорить, що її приїзд був чисто приватним і не був пов'язаний зі справами Організації¹⁴². Проте в листі Я. Стецька з Берліна до свого заступника С. Ленкавського від 6 серпня 1941 р., зазначалося, що "треба, щоб приїхала до жіноцтва Дарка [Ребет]. Треба ще ж до уряду

¹⁴⁰ Кук В. Державотворча діяльність ОУН. Акт відновлення Української Держави 30 червня 1941 р. // Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ, 2001. – С. XI; Відновлення Української держави в 1941 році. Нові документи і матеріали... – С. 7, 39.

¹⁴¹ Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів... – С. 145; Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т. 2 (1941-1942) / Зібрав і упор. В. Косик. – Львів, 1998. – С. 110-111.

¹⁴² Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

людей наших". З цього випливає, що вона приїхала, все-таки, за проханням чи наказом керівників Українського державного правління¹⁴³. Лише через пізніші персональні конфлікти, які відбулися між нею і провідними членами ЗЧ ОУН, вона не хотіла детальніше говорити про цей факт.

Після арештів С. Бандери і Я. Стецька, як зазначає А. Кентій, "на той час, тобто у липні-серпні 1941 р., у середовищі керівників ОУН(р) була розгубленість, прагнення досягти порозуміння з німцями і зовсім не наміри розпочати підготовку до боротьби"¹⁴⁴. Такий висновок можна зробити й на основі спогадів Дарії Ребет. Коли вона прибула до Львова, обов'язки Провідника виконував Микола Лебець, в цей час проводилися різні наради. Тоді ще далі велись переговори з Г. Кохом про долю Української держави, участь у цих перемовинах брали Я. Старух, Л. Ребет, І. Равлик, Є. Врецьона, Б. Кордюк. Правда, кожен член цієї делегації перебував у постійному страху, бо не знав, чи повернеться додому після чергових переговорів. Всі ще надіялися на прихильність з боку німців до української незалежності.

Після арешту Я. Стецька, Л. Ребет, як його перший заступник, став головою уряду. В цьому часі німці намагалися добитися від провідників ОУН(р) добровільно відкликати Акт відновлення державності, але, незважаючи на тиск, Бандера і Стецько відмовилися це зробити. Гестапівці на цьому не зупинилися і намагалися це здійснити через членів уряду, які перебували у Західній Україні. Як згадує Дарія Ребет, цей уряд складався із надзвичайно різних особистостей. Частина членів уряду належала до ОУН, вони старалися уникати будь яких зустрічей з гестапівцями й діяти підпільно, але були й люди, які не входили до Організації, саме на них акцентувала увагу німецька поліція. Як пише Л. Ребет: "Постало тривожне питання: чи не планує німецька поліція скликати всіх фахових членів тимчасового уряду, тобто тих членів, що не належали до ОУН, і не зажадає вона від них (а вони творили більшість членів тимчасового уряду), щоб вони вирішили розв'язати уряд і відкликати dokonane проголошення самостійности..."¹⁴⁵.

¹⁴³ Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Збірник документів і матеріалів... – С. 379.

¹⁴⁴ Кентій А. Збройний чин українських націоналістів 1920-1956... – С. 234.

¹⁴⁵ Ребет Л. Світла і тіні ОУН... – С. 103.

Невдовзі після цих подій Л. Ребет отримав листа від Я. Стецька, в якому той просив перевести уряд у підпілля. Таке прохання не вдалося здійснити через його арешт на початку вересня 1941 р. гестапо. Вже в той час існували непорозуміння між Л. Ребетом і М. Лебедем і це могло б перерости в конфлікт, якби не арешт першого¹⁴⁶.

Після успіхів Вермахту на початку вересня 1941 р. на Сході, коли стало очевидним, що радянський фронт прорвано і доля Києва уже вирішена, в Берліні почали діяти ще рішучіше по відношенню до українських націоналістів. 15 вересня німецька поліція безпеки провела чергові масові арешти серед ОУН(р) на всій території України та в еміграції і в ув'язненні опинилися півтори тисячі оунівців та триста чільних діячів¹⁴⁷. В липні-вересні 1941 р. Д. Ребет займалася виховною і пропагандистською діяльністю ОУН в Галичині. Не оминули арешти й Дарію Ребет, яка вже була вагітною. Як пише вона в своїй автобіографії, “в голоді, недугах, бруді, з паразитами та в нелюдській брутальності адміністрації пізнала жакливі умови німецької тюрми”¹⁴⁸. Спочатку вона відбувала ув'язнення у Львові в тюрмі на вул. Лонцького. Опісля була перевезена до в'язниці Монтелюпіх у Кракові. Під час першої хвилі арештів німці не заарештували багато жінок, проте у тюрмі поводитися із ними досить суворо. Батько Омелян Цісик, який був в недавньому минулому урядником в Паштилі, дізнавшись про вагітність й ув'язнення дочки, писав особисто до окупаційних властей з проханням про звільнення, але це не приносило ніякого результату. Зі свого боку, митрополит Андрей Шептицький та Ірина Павликовська, Ольга Павловська, знаючи про арешти жінок, зверталися до німецької окупаційної адміністрації з клопотанням про їх звільнення. Наприкінці грудня 1941 р. деяких ув'язнених було звільнено, серед них була й Дарія Ребет. Незважаючи на короткий термін ув'язнення, тюремна атмосфера, особливо львівської в'язниці, голод, блощиці й блохи дуже вплинули на її свідомість. Після звільнення, як вона згадує: “Я мала такі кошмарні сни, будучи в тяжі [вагітна],

¹⁴⁶ Стецько Я. 30 червня 1941: Проголошення відновлення державності України. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон: УВС, 1967. – С. 280.

¹⁴⁷ Патриляк І. Встань і борись! Слухай і вір... – С. 138; Косик В. УПА в німецьких документах // Український визвольний рух. – Львів, 2003. – Зб. 1. – С. 60.

¹⁴⁸ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 327.

що я собі уявляла, що моя дитина вродиться без ніг, без рук...”. З цією проблемою зверталася до лікаря, але він з прикрістю говорив, що на її стан так погано впливає вагітність та важкі умови проживання¹⁴⁹.

Протягом недовгого часу після звільнення вона проживала у свого батька, який на той час працював директором української гімназії в містечку Криниця (тепер Польща). А в січні 1942 р. Дарія Ребет переїхала до Галичини, і невдовзі зустрілася у Львові з Р. Шухевичем, якого тоді активно шукало й переслідувало гестапо. Він її просив, щоб вона зв'язалася з Христиною Воевідкою, яка певний час переховувала його від німців та допомогла в налагодженні зв'язків з підпіллям. Довше брати участь у підпільній діяльності вона не могла, бо невдовзі мали відбутися пологи, тому переїхала на Перемищину до свого вуйка, де народила сина Андрія 30 березня 1942 р. й декілька місяців перебувала біля нього. Загалом упродовж 1942-43 рр. і до літа 1944 р. Дарія Ребет постійно змінювала тимчасові й нелегальні помешкання, протягом цього часу намагалася не втрачати зв'язок з Організацією й підтримувала його через Василя Охримовича, Зиновія Марцюка і Михайла Степаняка. До 1943 р. була працівником референтури пропаганди Проводу ОУН¹⁵⁰.

Деякий час її син мешкав у Стрию в знайомих та родини маминої мачухи, згодом декілька разів перебував у дитячому будинку Якторівського монастиря під опікою настоятельки Олени Вітер. За спогадами А. Ребета він ріс без матері і батька та не знав, хто вони, й прізвища свого не знав, лише ім'я – Андрій¹⁵¹. У статті “Казка і дійсність. (З життя однієї матері)”, Дарія Ребет описувала материнські почуття молодої підпільниці до сина: “Молода мама, що у вирі своєї роботи завжди жила думкою про свого маленького хлопчика, мусіла з ним розлучитися, щоб забезпечити його майбутнє. Він залишився далеко від неї і в пелюстки своєї, тільки що зміцнілої свідомості замикав образ

¹⁴⁹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁵⁰ Цірик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 327; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁵¹ ГДА СБУ. – Спр. 74895 ФП. – Т. 1. – Арк. 133; – Т. 3. – Арк. 15; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...; Торуючи незалежність. Про ідеолога ОУН Лева Ребета розповідає його син Андрій, багаторічний працівник “Радіо Свобода” // <http://format.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=375>

якоїсь іншої, доброї, але завжди сумної, зажуреної “мами” [...] Для осамітненої справжньої матері час волівся черепашиним ходом від етапу до етапу, коли вона могла відвідати свого покинутого сінка. Він не дивувався появі якоїсь молододі, милої “пані” і зовсім всім своїм еством прилипав до неї на весь час її короткої присутности. Вона годувала, одягала, пестила його, бавилася з ним, як молоденька школярка, і невтомно розказувала чудові дитячі казки. Всю свою мистецьку й романтичну душу, свою літературну начитаність, свій власний талант і живу фантазію, а передусім своє, так тяжко на пробу виставлене серце вливала вона в ту дивну, небуденну зустріч, в якій губилася межа між казкою і дійсністю. Дві трагічно щасливі істоти серед лісу і піль поринали в буйний розквіт весни і на протязі одного краденого дня жили красою справжнього життя і казки”¹⁵². Такою типовою і водночас трагічною була доля для більшості підпільниць, які боролися в рядах ОУН і УПА.

ТРЕТІЙ НАДЗВИЧАЙНИЙ ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН

Щоб вирішити нагальні питання, поставлені часом, було проведено в 21-25 серпня 1943 р. Третій надзвичайний великий збір (далі ІІІ НВЗ) ОУН в с. Слобода Золота, тепер Козівського р-ну Тернопільської обл. Як зазначає Мирослав Прокоп: “Те, що ІІІ НВЗ відбувся на українських землях, в умовах безпосередньої боротьби народу з німецькими окупантами, знайшло віддзеркалення в його нарадах, в атмосфері, яка на ньому панувала, у накресленні дальшої стратегії і тактики боротьби, врешті, що особливо важливе, в новій програмі ОУН”¹⁵³. Унікальним ще цей Збір був з огляду на те, що чи не вперше в історії ОУН на ньому почала реалізовуватись ідея створення всеукраїнського політичного центру. Як пише в одній із статей Дарія Ребет, ідея такого центру в провідних колах ОУН виникла завдяки двом чинникам: “Насамперед – революційне підпілля і зокрема його збройний фактор УПА, розбудувалися і поширилися настільки всенародно, силами всього суспільства, не охопленого політичними організаціями, що зовсім природним порядком вини-

¹⁵² Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко... – С. 468.

¹⁵³ Прокоп М. Напередодні незалежності України. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Львів, 1993. – С. 43.

кла потреба постав і постулятів надпартійної політичної влади; зокрема непартійне військо не могло бути підлегле політичній партії [...], а також із суто політичних мотивів, виникли можливості та konieczність зовнішньополітичних зв'язків”¹⁵⁴. Незважаючи на складність ситуації, в якій проводився Збір, прийняті постанови кардинально змінювали не тільки ОУН у своїй структурі й діяльності, але й дотепер існуючі ідеї майбутнього образу України. III НВЗ став першим, на якому було прийнято демократичні принципи, колегіального вирішення питань в ОУН(р). Хоча сама структура залишалася законспірована і не було можливості відкрито й всенародно проводити вибори, але як, зазначає Дарія Ребет, “це була демократія згори, щоправда, залишався обов'язок виконання і дисципліни по нижчих щаблях, залишилася дисциплінарна певна система, бо у всіх важливих речах всі справи мусіли бути затверджені Проводом”¹⁵⁵. У III ВНЗ безпосередньо брала участь Дарія Ребет, зокрема, працювала в програмовій комісії і мала вплив на формування тих постанов. З усіх присутніх на ньому їй найбільше запам'яталися представники із Східної України, зокрема серед них наддніпрянка “Валя”¹⁵⁶, яка аргументовано порушувала проблему колгоспів й народногo господарства взагалі. Серед цих представників вона також виділила Кирила Осьмака, Василя Потішка, Івана Вовчука, які активно долучились до підпільної праці ОУН. В самій атмосфері Збору відчувалися деякі ментальні розходження між представниками з різних частин України, які були спричинені багатовіковим входженням до різних імперій¹⁵⁷.

Після III НВЗ Дарія Ребет стала членом Проводу ОУН під керівництвом Р. Шухевича, який за прийнятою правовою системою мав право обирати собі членів для співпраці. Спочатку

¹⁵⁴ Ребет Д. До початків УГВР // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 72.

¹⁵⁵ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁵⁶ Горбач-Горбаченко Валентина – “Зіна”, “Рая”, “З. І. Лугова” (20.12.1918, м. Київ – 23.09.1999, м. Київ) – крайова провідниця жіночої мережі ОУН ОСУЗ (1942), працівник редакції журналу “Ідея і чин”. У 1946 р. засуджена до 10 років таборів. Дружина Романа Божиківського. (Літопис УПА. Нова серія. – Т. 21: Ярослав Старух. Документи і матеріали / Упор. В. Мороз... – С. 754).

¹⁵⁷ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...; Козак І. Політична революційно-підпільна діяльність Дарії Ребет // Ребет Лев Роман, Ребет Дарія. ОУН, нація, демократія, Україна: вибрані праці, статті, спогади... – С. 249.

вона не виконувала якоїсь конкретної функції, бо всі розуміли, що в неї мала дитина, і лишати її не було з ким, оскільки Лев Ребет в цьому часі перебував в тюрмі, а родини як такої вона не мала. Але згодом головним її завданням було вести політично-роз'яснювальну роботу, яка після Збору стала особливо актуальною, та програмно-інструктажну роботу з керівниками різних організаційних ланок¹⁵⁸. Перш за все, це були терени Львівщини, на яких розміщувався Крайовий й місцеві проводи. Коло людей, де вона проводила роз'яснювальну роботу щодо нових програмних положень, складалося переважно зі студентів, тому така робота їй дуже подобалася. Вона зокрема інструктувала з цих питань Петра Федуну – “Полтаву”. Як зазначає Д. Ребет, основним завданням для неї було роз'яснити людям, які були вже ознайомлені із постановами I-го і II-го Великих Зборів, в яких говорилося про те, що влада належить одній партії, про прийняття іншої концепції, відповідно до якої влада повинна бути багатопартійною, а рішення, які раніше приймалися головно Проводом, тепер виносились на колегіальне обговорення. Відповідно, вирішальне слово у голосуванні тепер не належало голові Проводу, а лише колегії, й таким чином керівні органи ставали значно прозорішими¹⁵⁹. З ідеологічного боку, вона роз'яснювала, що теорія нації залишається наріжним каменем, але це не ідея нації в первісному розумінні, з поборенням чужинців, тільки ідея нації як універсальний феномен на протигагу радянському інтернаціоналізму й нацистському порядку світу. Вона говорила перш за все про концепцію вільної Європи, без імперіалізму, з підкресленням прав нацменшин й рівності громадянських прав, а також право націй на суверенне життя. Цією роботою вона займалася до кінця 1943 р. Але окрім роз'яснювальної функції Дарії Ребет було доручено займатися судовими справами в ОУН, які їй були дуже не до вподоби. Також вона спільно з В. Охримовичем працювала в березні 1944 р. під керівництвом шефа СБ ОУН Миколи Арсенича у справі німецької школи розвідки у м. Львові¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 327.

¹⁵⁹ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁶⁰ Там само; Протокол допиту В. Охримовича від 31.12.1952 р. // ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 4. – Арк. 279.

СТВОРЕННЯ УГВР

Невдовзі після III НВЗ Провід ОУН(р) прийняв рішення про формування Ініціативного комітету, метою якого було б організувати верховний політичний орган для ОУН й УПА, свого роду підпільний український уряд. Хоч ідея формування Ініціативного комітету виникла незадовго після III НВЗ, формальну дату його створення слід вважати 25 березня 1944 р. Упродовж усього часу існування цього комітету, як представник УПА, його очолював Лев Шанковський, який займався зовнішніми зв'язками. До цього комітету входили: Д. Ребет, В. Охримович, о. Іван Гриньох, М. Прокоп, Ростислав Волошин, К. Осьмак, Ілля Сем'янчук, Микола Дужий. Ініціативний комітет був побудований за демократичним принципом, тому на практичну діяльність даної установи, як відзначає Д. Ребет, впливала концепція плюралізму, виключення будь-якої монополії та принципи всенародної понадпартійної влади¹⁶¹.

Поряд з комітетом Провід ОУН створив окрему Підготовчу комісію для створення УГВР, яка складалася з 9 осіб (зокрема, М. Прокоп, Дмитро Маївський, Р. Волошин та ще інші члени Проводу)¹⁶². Очолювала цей орган Дарія Ребет, яка, незважаючи на важкі побутові й сімейні обставини, погодилась виконувати таку функцію. Становище її було не з простих, як згадує вона, зразу після засідання Проводу ОУН, на якому їй була запропонована ця посада, "мої думки були вже далеко від тільки-що вирішених важливих справ. Багато швидше ніж львівський трамвай бігли вони гарячково до однієї із львівських кам'яниць, де я жила неоголошена [підпільно] і де в той час перебував мій несповна дволітній син з двадцятилітньою нянею"¹⁶³. Завдання Підготовчої комісії були конкретні, тому на одній із зустрічей було вирішено поділити роботу. Дарія Ребет запропонувала М. Прокопу підготувати основну політичну доповідь для Збору УГВР, сама взялася за опрацювання устрою

¹⁶¹ Ребет Д. До початків УГВР.. – Т. 26. – С. 76-77.

¹⁶² Камінський А. До генези Української Головної Визвольної Ради у 65-ліття її створення // Українська Головна Визвольна Рада / Упор.: П. Потічний, М. Посівнич. – Торонто; Львів, 2009. – (Серія "Події і люди". Кн. 7). – С. 11.

¹⁶³ Ребет Д. До початків УГВР.. – Т. 26. – С. 77.

УГВР, а В. Охримович повинен був перевіряти справи добору людей для участі у Зборі¹⁶⁴.

Головним завданням Ініціативного комітету було залучення до створення найвищого політичного органу якнайбільше коло різних людей та організацій. Серед іншого, її першочерговим завданням були переговори з ОУН(м), бо на той це була час одна-єдина діюча організована структура, всі інші колишні політичні партії та осередки в Україні фактично не існували¹⁶⁵. Таким чином, переговори з ПУН були надзвичайно актуальними навіть з того факту, що в цей час діяли невеликі партизанські відділи ОУН(м) у південній Кременеччині і Володимирщині, а вже раніше деякі мельниківські діячі співпрацювали з “Поліською Січчю”, яку навесні 1942 р. зорганізував на Волині Тарас Боровець – “Бульба” для боротьби з радянськими партизанами¹⁶⁶. Провід ОУН(р) це завдання доручив безпосередньо М. Степаняку, який подався на переговори з ПУН. Весною 1944 р. більшість членів ПУН, які були розконспіровані, знаходилися на території, контрольованій німцями. Тому формулювання питання “не виступати проти німців” можливо походило перш за все зі страху за своє життя, а не з безпеки за невинних українців. Як би там не було, але справа про прилучення мельниківців затягнула процес створення УГВР. І як пише Дарія Ребет: “Нарешті остаточної ясности це питання набрало на початку 1944 р. Мабуть, це був лютий або початок березня. Мокрими снігами, що ще лежали на полях під Львовом, треба було пройти до поблизького села за жовківським передмістям, де в селянській хаті відбулося засідання Проводу ОУН. Цим засіданням розпочався вирішальний етап формування УГВР”¹⁶⁷.

У червні 1944 р. Ініціативний комітет разом з Підготовчою комісією виконали доручені їм завдання. Ініціативний комітет підготував список учасників Першого Великого Збору, проекти текстів основних документів. Отець І. Гриньох та Л. Шанковський підготували Універсал УГВР до Українського народу.

¹⁶⁴ Протокол допиту В. Охримовича від 20.10.1952 р. // ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 1. – Арк. 195-197.

¹⁶⁵ Шухевич Р. До генези Української Головної Визвольної Ради // Українська Головна Визвольна Рада / Упор.: П. Потічний; М. Посівнич. – Торонто; Львів, 2009. – (Серія “Події і люди”. Кн. 7). – С. 30.

¹⁶⁶ Камінський А. До генези Української Головної Визвольної Ради у 60-ліття її створення... – С. 7.

¹⁶⁷ Ребет Д. До початків УГВР... // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 74.

Спеціальна комісія, що її очолювала Дарія Ребет, опрацювала Тимчасовий устрій УГВР. Готовою була теж Платформа УГВР разом з її основними документами¹⁶⁸.

Перший Збір УГВР офіційно був відкритий 11 липня 1944 р. на території однієї з повстанських республік в Карпатах біля села Сприня (тепер Самбірського р-ну Львівської обл.), під охороною піших і кінних частин УПА¹⁶⁹. Головою Збору було обрано Ростислава Волошина. В часі Збору було виголошено 3 основні доповіді. Першою, програмною, була “Політична доповідь” М. Прокопа, другу доповідь виголосив Р. Шухевич про стан військової справи і третю – М. Лебедь про зовнішньополітичну діяльність. Наступним пунктом на порядку нарад Збору був розгляд і прийняття Універсалу УГВР до Українського народу та Платформи УГВР. Обидва документи були прийняті Збором. На черзі був розгляд і опрацювання “Тимчасового Устрою УГВР”. Проект тексту мала підготувати Спеціальна комісія, що її очолювала Д. Ребет, сам текст належав саме їй. Як зазначала Дарія Ребет: “Для мене ставлення учасників Збору до мого проекту було важливим пробним каменем, тим більше, що устрій цієї установи згідно з її завданням у специфічних умовах не міг бути зовсім ідентичним із стандартними демократичними моделями. Для мене це було важливе ознайомлення з оцінками не лише друзів з підпілля з різних областей України. [...] В своїй суб’єктивній настанові я надавала водночас особливої уваги новим людям у цьому новотворі, людям старшої генерації з великим громадським, політичним та й парламентарним досвідом, які мали за собою давні традиції та стаж діяльності на різних етапах розвитку української політичної думки”¹⁷⁰.

Прийнятий Збором Устрій складався з 6 розділів: Загальні основи УГВР; Великий Збір УГВР; Президент і Президія УГВР; Генеральний Секретаріат УГВР; Генеральний Суд; Контрольна Колегія. Дарія Ребет усвідомлювала, що така структура майбутньої найвищої влади є не до кінця повною. В цьому списку був відсутнім детальний опис територіальної адміністрації, на

¹⁶⁸ Камінський А. До генези Української Головної Визвольної Ради у 65-ліття її створення... – С. 9.

¹⁶⁹ Шанковський Л. Ініціативний комітет для створення Української Головної Визвольної Ради // Українська Головна Визвольна Рада / Упор.: П. Потічний; М. Посівнич. – Торонто; Львів, 2009. – (Серія “Події і люди”. Кн. 7). – С. 65.

¹⁷⁰ Ребет Д. До початків УГВР.. // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 83.

яку могла б опиратися майбутня влада на місцях. Але серед перешкод і небезпек підпільної діяльності в стані опору двом окупаційним режимам не було практично умов, які б стимулювали таке широке планування. Передбачалося, що виконавцем політики й доручень УГВР будуть органи й низові клітини Збройного підпілля ОУН в терені, що вже існували. За своїм Устроєм УГВР окреслювало себе як “Верховний орган українського народу в його революційно-визвольній боротьбі за УССД”¹⁷¹.

Досвід, який здобула Дарія Ребет під час праці в Ініціативному комітеті та безпосередньо в ході самого Збору УГВР, був цінним для неї. Їй, чи не вперше, довелося мати зустрічі з такою кількістю чільних політичних діячів. Будучи молодими підпільниками, вони відносились з підозрінням до старшого покоління, часто залишалися тільки в орбіті власного ідейно-духовного середовища. І як згодом напише Д. Ребет, до Збору УГВР: “З нами також було вже немало років різних переживань, подій, досвіду, та в цій зустрічі безпосередньо вперше відчутні були успіхи дійової еволюції, ефективно зміцнення власних сил у боротьбі, впевненість і підтримка у всенародних прямованнях, у загальній динаміці суспільства, диференційованого, але активно об’єднаного державницькою ідеєю”¹⁷². На Зборі УГВР її було обрано до Президії, яка складалася з трьох членів (М. Прокоп, Зенон Пеленський). Саме за її пропозицією Кирила Осьмака було обрано Президентом УГВР. Окрім того, Головою Генерального Суду обрали Ярослава Біленького, а Головою Генерального Секретаріату – Р. Шухевича, який водночас став Генеральним Секретарем військових справ. Миколу Лебеда було обрано Генеральним Секретарем зовнішніх справ¹⁷³.

Під час Другої світової війни життя й діяльність Дарії Ребет тісно пов’язувалось з ОУН(р). В цей період вона здобула авторитет й довіру серед членів Організації, що дозволило їй зреалізувати власні бачення й ідеї в дорученій справі створення та розвитку структур УГВР. Повне занурення в націоналістичний рух вплинуло на її особисте життя. Через розконспірованість вона була змушена переховуватись у різних місцях навіть тоді, коли в неї народилась дитина.

¹⁷¹ Тимчасовий устрій УГВР // Літопис УПА. – Торонто, 1980. – Т. 8. – С. 27.

¹⁷² Ребет Д. До початків УГВР... // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 84.

¹⁷³ Камінський А. До генези Української Головної Визвольної Ради у 65-ліття її створення... – С. 13.

НОВИЙ КОНФЛІКТ В ОУН

Невдовзі після Збору УГВР виникло питання про представництво цієї структури за кордоном. 25 липня 1944 р. біля залізничної станції с. Бусовисько, тепер Старосамбірського р-ну Львівської обл., відбулося перше і останнє засідання в повному складі Президії УГВР. На ньому, зокрема, було вирішено сформувати групу з членів УГВР під керівництвом секретаря закордонних справ М. Лебеда для зберігання й проголошення ідей всеукраїнського центру поза межами України. До її складу увійшли: Д. Ребет, М. Прокоп, о. І. Гриньох, В. Охримович, Б. Галайчук, Л. Шанковський тощо. Як згадує Д. Ребет, серед бажаючих виїхати за кордон були старші члени з родинами, які не були перед тим у підпіллі, але мали непогані зв'язки за кордоном¹⁷⁴. Окрім головного призначення – зовнішньополітичної й дипломатичної діяльності, троє людей одержали ще організаційні доручення від Проводу ОУН. Це була делегація у складі: Д. Ребет, М. Прокопа і В. Охримовича. Її очолювала Дарія Ребет, яка мала, як планувалося, в разі потреби перебрати керівництво ОУН за кордоном. Головним завданням для неї було формування певної структури за кордоном з людей, які виходили на волю з ув'язнення. Допомогати їй мав В. Охримович¹⁷⁵. Пізніше ці її повноваження як і повновження інших представників висланих проводом з України стали чи не центральною темою майбутнього конфлікту в ОУН(р).

Наприкінці вересня-грудня 1944 р. німці звільнили з ув'язнення С. Бандеру, Л. Ребета, Я. Стецька, С. Ленкавського, Р. Ільницького, В. Стахіва, Я. Кліма та інших провідних членів ОУН(р). Зразу після зустрічі членів делегації із звільненими, Бандера і Стецько почали вимагати щоб вони їм організаційно підпорядковувалися. Як згадує Дарія Ребет: “вони вимагали від нас передати їм владу, де ми, навіть, компетенції не мали”¹⁷⁶. Незважаючи на те, що частина “кацетників” (в'язні концтаборів) виступила проти прийнятих змін, була група осіб (Л. Ребет, В. Стахів, Я. Клима), які стали на сторону Д. Ребет. Постійні домагання і конфлікти поглиблювали розкол серед членів ОУН(р) за кордоном.

¹⁷⁴ Протокол допиту заарештованого Осьмака Кирила Івановича від 30.01.1948 р. // Літопис УПА. – Торонто, 1980. – Т. 41. – С. 291-292; Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁷⁵ Камінський А. До генези Української Головної Визвольної Ради у 65-ліття її створення... – С. 18.

¹⁷⁶ Інтерв'ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

Прибувши з України, делегація, не хотіла віддати власні повноваження звільненим з тюрми членам. А останні ніяк не хотіли приймати її нову політичну лінію. Хоча Дарія Ребет й не мала бажання конкурувати з С. Бандерою і Я. Стецьком, але й від них вимагала підпорядкування підпільному проводові в Україні¹⁷⁷.

Дарія Ребет разом з іншими вирушила через Команчу до Пряшева. Свого сина та жінку Лев Ребет побачив лише у Братиславі, і Андрій довго ще називав його “вуйко-тато”. На початку 1945 р. фронт невпинно наближався до кордонів Німеччини. Відень, в якому проводилися дискусії та перебувала Дарія Ребет з іншими члени ОУН(р), піддавався бомбардуванню. Невдовзі його захопила Червона армія. Дарія й Лев Ребет з малим Андрійком, а також інші члени Проводу вирішили перейти на території підконтрольні США і Англії. 12 березня 1945 р. під час переходу в американську зону родина Ребетів потрапила під бомбардування й дивом залишилася живою, але загинула їхня зв’язкова Ніна Платків. Сама Д. Ребет отримала небезпечну травму голови, сину Андрію осколок влучив у ногу й вибив колінну чашку. Тому через цей випадок вони не змогли вибратися з Відня, хоча вже мали білети на поїзд до Інзбруку. Вилікував Дарію й Андрія лікар Степан Зошук, якого Леву Ребету порекомендував товариш А. Антонович. В цей час Відень окупували радянські війська. Через відсутність документів Ребетам довелося переховуватись по різних готелях. Вони не мали можливості контактувати з товаришами з Організації, бо в українській церкві Св. Варвари, де зазвичай установлювали між собою контакти члени ОУН, вже працювали радянські агенти. Несподівано прийшла інша біда, син захворів на запалення легенів, і здавалося, що він не виживе. В критичній ситуації допоміг Я. Стецько, який віддав Ребетам своє помешкання на Марьяненгассе, де вони мали можливість мешкати. З ними перебувала дванадцятирічна Настя, опікуватися якою Д. Ребет доручив вуйко з села. За фальшивими документами Настя являлася її дочкою і часто була нянею для малого Андрійка. Становище у них у Відні було дуже складним. Лев Ребет часто ходив по смітниках шукаючи, їжі для сім’ї, а коли не знаходив нічого, то йшов до міста міняти останній одяг на харчі. Бувало так, що за блузку чи светр вдавалося виторгувати лише дві моркви. Полегшення відбулося в травні, коли Відень був переданий у

¹⁷⁷ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет... ; Протокол допиту В. Охримовича від 21.10.1952 р. // ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 1. – Арк. 201-204.

спільне урядування союзників. В Ребетів було 5 тисяч доларів, які їм залишилися від фінансової референтури і якими вони скористалися, придбавши продукти на чорному ринку. Допомогла їм харчами також родина Лонкевичів, яка вже довгий час проживала у Відні. Незабаром Ребети вийшли на організаційний контакт з Іриною Стахів та Надією Романів¹⁷⁸.

В лютому-березні 1945 р. у Відні відбулася низка нарад чільних діячів ОУН в результаті яких було створено Закордонний центр ОУН із “крайовиків” і “кацетників”. Дарія Ребет склала свої повноваження як керівник делегації Проводу ОУН, а головування у Закордонному Центрі як керівному органі націоналістів, за поданням Лева Ребета, здійснював С. Бандера. До його складу увійшли С. Ленкавський, Я. Стецько, М. Климишин, О. Тюшка, Я. Рак, В. Стахів, М. Прокоп, М. Лебець та отець І. Гриньох¹⁷⁹.

Після остаточного переходу Відня у зону західних союзників з'явилася можливість виїхати до іншої країни. Але для цього потрібно було зробити відповідні документи. Незабаром вони зуміли виробити документи за невеликий хабар, і таким чином їхні стояння в чергах закінчилися. Згодом Ребети переїхали до Інзбруку, де вже існувала ціла організаційна клітина ОУН(р). Пізніше вони зустрілися ще раз із С. Бандерою, який запросив їх на гостину до власного помешкання, але їм так і не вдалося знайти остаточне порозуміння. Вони й надалі залишалися на діаметрально протилежних позиціях. З Австрії Ребети переселяються до Мюнхену (Німеччина), який на той час став центром української політичної еміграції в Європі. Перейшовши в американську зону, всі члени Проводу ОУН, що були там, серед них й Дарія Ребет, написали заяву, що вони готові до формування спільного Закордонного Центру, у який мали увійти й інші провідні члени, що вийшли з концтаборів (Бандера, Ленкавський, Стецько, Ребет). Було запропоновано щоб з усього провідного активу, що був на той час там, сформувати керівництво для емі-

¹⁷⁸ Інтерв'ю з Дарією Ребет...; Ребет А. Лев і Дарія Ребет: мої батьки. Доповідь на університетському семінарі УВУ у Мюнхені, 24.06.1998 р. (Машинопис зберігається в родинному архіві Ребетів). – С. 8, 11, 26; Протокол допиту В. Охримовича від 16.12.1952 р. // ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 4. – Арк. 75.

¹⁷⁹ Камінський А. Василь Охримович. Біографічний нарис... – С. 42; Бандера С. З[акордонний] Ц[ентр]. Підлеглі частини Орг[анізації] та їх діяльність. Загальний огляд. (Реферат на Третіх Ширших Нарадах ЗЦ ОУН в лютому-березні 1946 р.) // Архів Центру досліджень визвольного руху. – Арк. 1-2; Донат [Бандера С.]. Мої зізнання // Там само. – Арк. 13.

грації, яке б взяло за програмну діяльність прийняті на III НВЗ ОУН та Зборі УГВР постанови й підпорядковувалось структурам в Україні. Як згадує Дарія Ребет, “тоді почали йти якісь переписки з Краєм” і в цьому діалозі вона не брала участі¹⁸⁰.

На початку 1946 р. на Мюнхенській конференції Закордонний центр ОУН було переоформлено в Закордонні частини ОУН. Як підкреслює Д. Ребет: “Тоді власне, на цій конференції, у своїй довгій промові [Лев] Ребет складав вислови лояльності Бандері і заяви готовності співпрацювати в ЗЧ ОУН, зрікаючися, якщо бажано, будь-яких політичних постів”¹⁸¹.

Здавалося, що конфліктну ситуацію вдалося врегулювати, і сторони дійшли були згоди. На думку Д. Ребет, дещо згодом С. Бандера почав вимагати скликання нового Збору за участю представників з краю й таким способом намагався повернути собі колишню владу, але не брав до уваги те, що в цей час в Україні проводилась жорстока війна проти ОУН і УПА. Авторитарні дії С. Бандери викликали ненависть до його особи збоку багатьох чільних членів ОУН(р) й Дарії Ребет зокрема¹⁸². Провід ОУН для вирішення проблем за кордоном вислав своїх делегатів Д. Грицяя і Дмитра Маївського, які по дорозі були заарештовані й згодом загинули. Це викликало ще більше обурення в Дарії Ребет. На одному із заходів вона публічно звинуватила С. Бандеру та його прихильників у їх загибелі. З іншого боку почали її й Лева Ребета звинувачувати у співпраці з НКВД. Аргументуючи це тим, що вони з сім’єю довго перебували у захопленому Червоною армією Відні. Варто зазначити, що взаємна недовіра й нагнітання пристрастей серед чільних діячів ОУН на еміграції, подекуди переходили межі реальності. У 1946 р., в переважній більшості, Д. Ребет займалася роботою у Юнацтві ОУН і проведенням різного роду вишколів. Перші наради за участю провідних членів ЗЧ ОУН відбулися наприкінці лютого 1946 р., де відкрито розпочалися дискусії щодо визначення планів та концепції визвольного руху та персональні конфлікти¹⁸³.

У березні 1947 р. за ініціативи Ярослава Стецька та о. Івана Гриньоха відбулися “круглі столи” для усунення причин конфлікту

¹⁸⁰ Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁸¹ Ребет Лев Роман, Ребет Дарія. ОУН, нація, демократія, Україна: вибрані праці, статті, спогади / Упор. О. Панченко... – С. 94.

¹⁸² Інтерв’ю Петра Потічного з Дарією Ребет...

¹⁸³ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань... – С. 547-549; Протокол допиту В. Охримовича від 10.03.1953 р. // ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 6. – Арк. 37.

та в'яснення внутрішньо організаційної ситуації. Крім ініціаторів в них брали участь Мирослав Прокоп – “Володимир”, Володимир Стахів – “Мек”, Степан Ленкавський – “Залужний”, Зиновій Марцюк – “Омелян” і Василь Охримович – “Чужий”. Лев Ребет від 19 грудня 1946 р. був усунутий Проводом ЗЧ ОУН з поста Головного судді, а Д. Ребет оголошено організаційне стягнення. Тому до участі в цих дискусіях він не запрошувався, а Дарія Ребет – “Орлян” відмовилася від них. Вона вимагала, щоб передумовою нових розмов з ПЗЧ на чолі з Бандерою були відповідні кроки з їхнього боку зі скасування незаконних рішень¹⁸⁴.

Дарія Ребет – “Орлян” була учасником Альпійської і Міттенвальдської Конференції ЗЧ ОУН (1947, 1948). Також вона спільно з Л. Ребетом і В. Охримовичем підготували реферат “До основних позицій” у серпні 1948 р., який мав на меті оздоровити і впорядкувати внутрішню організаційні відносини. Від імені опозиції у Міттенвальді підняла проблему юридичного становища в середовищі ОУН, але 130 делегатів (із 150) конференції внесені нею та іншими пропозиції відхилили. Тоді ж була виключена із членів ЗЧ ОУН. На ній було прийнято рішення змінити склад ЗП УГВР виключивши представників опозиції. Однак Провід ОУН в Україні відхилив це рішення і підтвердив уповноваження (мандати) усунених конференцією підпорядкувавши їх безпосередньо собі¹⁸⁵. В подальшому Дарія Ребет залишалася послідовним прихильником демократизації середовища ОУН і прагнула ево-

¹⁸⁴ Панченко О. Із архіву Марцюка. Фінанси, крайові позиції ОУН і УГВР. Збірки на фонд УПА й акції УГВР. Допомога українським політв'язням. – Гадяч, 2004. – С. 92-96; Камінський А. Василь Охримович. Біографічний нарис... – С. 69; Протокол допиту В. Охримовича від 25.10.1952 р. // ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 2. – Арк. 30-31.

¹⁸⁵ Про це пише С. Бандера у “Листі до членів ОУН” з лютого 1953 р.: “Провід ОУН на УЗ прийшов до денного порядку над рішенням ІІ Надзв. Конф. ЗЧ ОУН в справі “опозиції”, над заявами кількох членів “опозиції” про їхнє уступлення із ЗП УГВР та над призначенням на їхнє місце інших кандидатів до ЗП УГВР. Всупереч цьому провід ОУН на УЗ подав, що відносних членів “опозиції” дальше уважає делегатами ОУН у ЗП УГВР. Всупереч нормальному організаційному порядку провід ОУН на УЗ підпорядкував собі кількох членів “опозиції”, висланих в 1944 р. за кордон як членів ЗП УГВР, на час до поладнання конф. закордоном. Таким чином виняв їх зпід компетенції ЗЧ ОУН, Проводу й Конференції, як рівнож зпід підлеглости Голові Проводу ОУН”. (Життя і діяльність Степан Бандера: документи і матеріали. Вид. 3-тє, доп. / Ред. і упор. М. Посівнич. – Тернопіль, 2011. – С. 385).

люційними методами на еміграції домагатися залучати до цих процесів якнайбільше націоналістичного активу¹⁸⁶.

Наприкінці 1948 р. – початку 1949 р. провела Д. Ребет цілий ряд виступів (у Нью-Йорку, Філадельфії, Бостоні, Елізабет, Пітсбурзі, Детройті, Клівленді, Акроні), у різних націоналістичних осередках США і Канади з доповідями про визвольну боротьбу ОУН і УПА. Її запрошували українські жіночі організації, а також Організація оборони чотирьох свобод України (ООЧСУ). Її секретар Г. Бакуменко був постійним помічником у цих поїздках. Завдяки старанням І. Труша і М. Леськіва Д. Ребет дала розгорнуте інтерв'ю газеті “Нью-Йорк Таймс”. Подібне інтерв'ю організував голова ООЧСУ Г. Білинський бостонській газеті¹⁸⁷.

У Мюнхені в Ребетів 27 вересня 1951 р. народилася дочка Оксана, згодом діти закінчили середню й університетську освіту. Зі спогадів Андрія Ребета: “Ні батько, ні мати ніколи не вважали себе якимись визначними політичними діячами, то були скромні інтелігентні люди. [...] І все ж у нас була родина політиків. А як обидва батьки політики, то вдома інколи відбувалися такі політичні баталії, що й тарілки літали над головами. Жили ми скромно, навіть бідно. Батько сам направляв черевики, бо не мали грошей комусь віддати, щоб відремонтували”. Незважаючи на постійні суперечки діти, С. Бандери – Наталка і Андрій, і Ребетів – Андрій і Оксана, між собою товаришували і були разом в Пласті, навчалися в українській суботній школі¹⁸⁸.

Покликаючись на “Становище Проводу ОУН на Українських Землях від липня 1950 р.”, Дарія Ребет – “Орлян” написала від їхнього імені та інших чільних представників Організації, висланих в 1944 р. за кордон, до Степана Бандери у листі від 14 лютого 1951 р. наступне: не визнання С. Бандери Провідником всієї ОУН та створеного Бюра проводу, згідно прийнятих рішень Конференцією ЗЧ ОУН від вересня 1947 р.; Провід ЗЧ ОУН відійшов в цілому ряді питань від світоглядно-ідеологічних та програмних постанов III-го НВЗ ОУН та вимога повернення до його постулатів. Також подала загальний план поладження конфлікту в ЗЧ ОУН, які мали місце в 1945-48 рр.¹⁸⁹. Згодом 10 липня 1951 р. Д. Ре-

¹⁸⁶ Камінський А. Василь Охримович. Біографічний нарис... – С. 81, 122-134; Камінський А. Від насильної до мирної революції... – С. 43-48, 75; Панченко О. Лев Ребет: нація і держава.... – С. 79-81.

¹⁸⁷ 35 років ОУЖ в Німеччині – 1945-1980. – Мюнхен, 1980. – С. 32-34; Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 329.

¹⁸⁸ Ребет А. Лев і Дарія Ребет: мої батьки... – С. 9.

¹⁸⁹ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань... – С. 549-553.

бет – “Орлян” написала ще одного листа до С. Бандери, де підтвердила попередні вимоги та закликала до ідейної і програмної єдності між ЗЧ ОУН та Організацією в Україні¹⁹⁰.

Згодом про ці події Дарія Ребет зазначала: “Без сумніву, якесь ролю грали тут, як і всюди в людській співдії, персональні елементи, зокрема в емоційних переростах конфліктів загострень, коли в практичних розграх, зокрема серед масової сугестії, забувається часом, про що властиво по суті йде, чи коли задля “ефективності” у взаємному поборюванні невдало, недоречно і шкідливо спрощуються і спростачуються принципи і проблеми. Зокрема прикрі рефлекси падають там, де принципи зв’язуються з однією людиною, а реальна боротьба ведеться за захоплені чи “засиджені” пости. Тоді й справді персональні елементи легко висуюються на перший плян. Одначе, побіч людей чи, точніше, в людях, таки існують ідеї, проблеми і концепції, хай і суперечні, і їх, в основному, треба вважати за головний стимул і вихідний принцип розбіжних шляхів історії, яку, враховуючи і світла і тіні, треба оцінювати і шанувати за мірилами дійсних фактів”¹⁹¹.

Третій розкол в націоналістичному русі залишається складним та оповитим різними міфами. За перипетіями конфлікту в ЗЧ ОУН пильно слідкували цілими десятиліттями спецслужби СРСР. Вони скеровували його в потрібне русло своїми агентурно-оперативними операціями й радіоіграми: через Мирона Матвієйка – “Травневий” під кодовою назвою “Звено” (Ланка) та В. Охримовича – “Восьмий” під кодовою назвою “Траса”, а також оперативною грою “Рейд” (імітація через агенуру контрольованого зв’язку ОУН через Польщу із ЗЧ ОУН)¹⁹².

Для остаточного вияснення всіх деталей даного конфлікту потрібно відкриття всіх спецархівів в Україні, Росії і на еміграції. Однак на це, мабуть, потрібно буде чимало десятиліть й само-

¹⁹⁰ Лист Дарії Ребет до Степана Бандери від 10.07.1951 // Архів Центру досліджень визвольного руху. – Арк. 1-3.

¹⁹¹ Ребет Лев Роман, Ребет Дарія. ОУН, нація, демократія, Україна: вибрані праці, статті, спогади / Упор. О. Панченко... – С. 106.

¹⁹² Веденєєв Д., Биструхін Г. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки. – Київ, 2007. – С. 387, 389-390, 393, 396-400, 405-409; Див. також: Hałagida Igor. Prowokacja “Zenona”. Geneza, przebieg i skutki operacji MBP o kryptonimie “C-1” przeciwko banderowskiej frakcji OUN i wywiadowi brytyjskiemu (1950–1954). Warszawa, 2005.

відданої праці фахівців. До того про вказані події можна лише висувати власні гіпотези та писати стосовно цього суб'єктивні рефлексії, перебуваючи під певним ідеологічно-політичним тиском дуже багатьох сторін даного конфлікту.

У ПРОВОДІ ОУНз

В січні 1954 р. на підставі отриманих з України повідомлень щодо реорганізації ЗЧ ОУН від Василя Кука та В. Охримовича були передані Л. Ребетом С. Бандері. На їх базі була створена Колегія уповноважених в складі Л. Ребета, Зенона Матли і С. Бандери для полагодження суперечностей. Під час подальших переговорів конфліктуючі сторони не дійшли до порозуміння і 20 лютого 1954 р. було створено Політичну раду ЗЧ ОУН. Від 1954 р. Д. Ребет була членом Політичної ради фракції ЗЧ ОУН, а з 1956 р. в складі Політичної ради ОУН за кордоном¹⁹³.

Перебуваючи у 1954-55 рр. в дуже скрутному матеріальному становищі, Лев Ребет хотів залишити політичну діяльність й емігрувати до США до родини в Нью-Джерсі і для цього відбув курси токарів, щоб мати професію та на перших порах забезпечувати родину. Однак Д. Ребет, за відсутності чоловіка, сама провела співбесіду з представниками американського консульства у Мюнхені. На всі питання давала негативні відповіді і на остаточне запитання, чи вона любить Америку, сказала, що ні. Таким чином вона категорично виступила проти переїзду і переконала чоловіка остаточно залишитися в Німеччині¹⁹⁴.

15 жовтня 1957 р. Л. Ребет був вбитий агентом КГБ Богданом Сташинським. На судовому процесі третього сенату для кримінальних справ Федерального трибуналу в Карлсруе проти Б. Сташинського, що відбувся в першій половині жовтня 1962 року, співобвинувачувач на боці Ребетів мюнхенський адвокат

¹⁹³ Панченко О. Організація Українських Націоналістів за кордоном в контексті українського державотворення. (Науково-популярний нарис). – Гадяч, 2003. – С. 75-86, 290; Сич О. Степан Ленкавський: життєвий шлях на тлі історії ОУН... – С. 111-120; Кук В. До історії конфлікту між ЗЧ ОУН і ЗП УГВР (роз'яснення "документів", що їх у 1951-1953 роках отримало ЗП УГВР за кордоном від "ОУН-УГВР в Україні") // Воля і Батьківщина. – Львів, 1999. – Ч. 1 (14/30). – С. 80-85; Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 328.

¹⁹⁴ Ребет А. Лев і Дарія Ребет: мої батьки... – С. 12.

Адольф Міер зазначав, що “пані Ребет, яка звірилася мені, що могла б бути правним оборонцем оскарженого, не почуває до нього ненависти і жаліє Сташинського; вона вірить, що підсудний жаліє свого злочину. Смерть свого чоловіка вона трактує як поворотний стовповий камінь на шляху визвольної боротьби України. Я вважаю оскарженого винним у виконанні звичайного вбивства. Лагідний вирок є також покутою”¹⁹⁵.

На самому процесі Д. Ребет виступила: “Насамперед я маю сказати, що мені важко бути в ролі співобвинувачувача в цьому процесі. [...] Кого я обвинувачую? І якщо маю відповісти на це питання точно і правдиво, а таким є справді моє бажання, то відповідь моя звучатиме так: оскарження стосується наказодавців, російсько-більшовицького режиму, радянської системи, в яку людину вбудовано безоглядно і майже фаталістично і в якій вона стає механістичним складником. Все те, що виявилось цими днями, я сприймаю як глибоку та жорстоку трагедію. Я не маю супроти оскарженого почуття злоби і ненависти. Це я можу сказати і твердити від імені мого майже дорослого сина, точніше обох моїх дітей. З чисто людського погляду оскарженого можна жалувати, і я не кладу ніякої ваги на те, щоб його покарано гостро. Справу Сташинського я бачу саме як справу, як феномен, як явище, що віддзеркаленням трагічної долі нашого народу. Це явище не стоїть відірваним від усього іншого, замкненим у собі. Воно є тільки одним фрагментом в усьому історично-політичному комплексі змагань українського народу до вільного, людського, державно-незалежного життя. [...] Стосовно зізнань оскарженого про українську еміграцію, про її керівних осіб, які нібито стримують емігрантів від репатріації, то належить ствердити наступне: тут маємо справу з умисним звуженням і сплосценням справи, маємо ще одну свідомо вмонтовану легенду. Бо, поза поодинокими винятками, еміграція в своїй масі вже давно знає, чому вона опинилася на Заході і чому не хоче повертатися назад. Далекосяжна роля російських можновладців та наказодавців у розгляданих на цьому суді речах ясно доводить, що проблема України є для московської метрополії саме проблемою, питома вага якої зростає дедалі більше.

¹⁹⁵ Стахів В. П. Процес проти Б. Сташинського. – Нью-Йорк: Пролог, 1962. – С. 42.

З особистого становища деяких речей направити не можна [...] Якщо відомості про те, що тут діється, проб'ються крізь залізну завісу, то вони, можливо, дадуть обманеним людям привід замислитися. [...] З другого боку, і західній світ міг би повчитися дечого з таких випадків і зробити для себе розумні практичні висновки. В такому аспекті, хочеться думати, все те, що сталося, не залишиться без значення”¹⁹⁶.

Після процесу над Б. Сташинським в 1962-63 рр., заходами ЗП УГВР та ОУНз, Д. Ребет об'їхала понад 20 осередків української еміграції в США і Канаді з політичними доповідями. Давала багато інтерв'ю засобам масової інформації про визвольну боротьбу ХХ століття та атентати, виконані Сташинським. Заходами різних українських громадсько-політичних організацій для родини Ребетів було зібрано 4 тис. німецьких марок¹⁹⁷.

З кінця 1957 р. Д. Ребет стала членом редакційної колегії і співробітником “Сучасної України” (двотижневика), “Українського самостійника” (газети) і журналу “Сучасність”. З 1956 р. була довголітнім заступником І. Гриньоха в управі видавництва “Українське товариство закордонних студій”, яке було певною філією “Прологу” в Німеччині. Спільними зусиллями було видано понад 200 книг. Від імені ОУНз увійшла в склад редакції збірника “Євген Коновалець і його доба”. На Другій делегатській конференції ОУНз 29-31.08.1958 р. Д. Ребет виступила з доповіддю про основні політичні принципи державного будівництва в програмі ОУНз та була обрана другим заступником голови Політичної ради ОУНз Богдана Кордюка в 1958-1979 рр. Після кооптації на еміграції ЗП УГВР входила у Президію до 1970 р. Опрацювала статут реорганізованого ЗП УГВР, що був прийнятий конференцією у Нью-Йорку в 1970 р. Після реорганізації залишилася тільки членом Середовища ЗП УГВР¹⁹⁸.

У жовтні 1979 р. Дарія Ребет обрана на посаду Голови Політичної ради ОУН(з) у Брадфорді (Велика Британія) під час проведення Шостої делегатської конференції ОУН(з). Основною її темою був розгляд суспільно-політичних подій в Україні та еміграції, розглянути діяльність ОУН(з). У доповіді Д. Ребет

¹⁹⁶ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань... – С. 56.

¹⁹⁷ Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 329.

¹⁹⁸ Там само. – С. 328; Панченко О. Організація Українських Націоналістів за кордоном в контексті українського державотворення... – С. 95, 165.

“Історія і дійсність – діаспора і материк (Замість вступу і підсумків)”, актуалізувалися питання зв’язку еміграції з Україною, збереження ідейних цінностей та морального обов’язку перед поневоленим народом. З цього приводу Д. Ребет наголошувала: “У постановах цього Збору визвольно-політична концепція ОУН дійшла до визріння на щаблі реального демократичного державного мислення, державницько-програмова і водночас гуманістична настанова ОУН виявила повне розуміння, що народ, який бореться за свої визволення, “за свободу народів і людині”, мусить шанувати інтегральну вартість свободи, і свою будучину мусить будувати так, щоби не потрапити в систему власного внутрішнього поневолення; заздалегідь плекати ідею правової держави, консолідувати народні сили демократичного правопорядку”¹⁹⁹.

Дарія Ребет перебуватиме на посаді голови майже одинадцять років – до початку червня 1991 р., опісля стала членом Політичної Ради ОУНз. У 1987 р. в Нью-Йорку була учасником конференції Середовища УГВР²⁰⁰.

На Сьомій делегатській конференції ОУН(з) у Ноттінґамі (Велика Британія) на початку червня 1991 р. Дарія Ребет наголошувала: “По Україні пройшла і проходить хвиля пробуджених чи маніфестаційно виявлених національних почувань, здавна насильно придушуваних емоцій. І демонстративна презентація українства, подекуди спонтанна, подекуди організована, – потрібна. [...] У становищі частинно збайдужілого, а то й зденаціоналізованого суспільства “радянських людей”, – тільки умовно і поступово можуть мати творчий вплив почуттєві методи національно-громадського виховання. Тим більше тому, що разом з такою течією іде часто не лише шанування авторитетів, традицій і символів, але, на жаль, і фетишизований культ особи з применшенням значення необхідної функціональності всієї громадської системи у збірній дії і правовій відповідальності, з правила приходить дійсне приниження етичного і творчого значення кожної індивідуальності в національній і людській спільноті”²⁰¹.

¹⁹⁹ VI Делегатська конференція Організації Українських Націоналістів за кордоном (ОУНз). – Мюнхен, 1980. – С. 13.

²⁰⁰ Панченко О. Організація Українських Націоналістів за кордоном в контексті українського державотворення... – С. 166, 174.

²⁰¹ VIII Делегатська Конференція Організації Українських Націоналістів за кордоном (ОУНз). – Нью-Йорк – Мюнхен – Ноттінґам, 1991. – С. 25.

На думку Олександра Панченка: “Дарія Ребет добре орієнтувалась в суспільно-політичній обстановці в Україні. Вона знала про слабкості претензійно сформованої Української Міжпартиїної Асамблеї, як нібито збірного пункту вершкової координації найправильнішої визвольної політики, із виваженими та обґрунтованими застереженнями говорила тоді про радикальні писання Олега Вітовича (“Револьюційність українського націоналізму”, “Через експансію до розбудови”) та Юрія Микольського (у журналі Спілки незалежної Української Молоді (СНУМ) “Напрям”), аналізувала програмні документи нових українських партій, – зокрема, Руху, УРП. Знову і повсякчас Дарія Ребет протиставляється войовничим авторитарним та шовіністичним гаслам, які дискредитували традиційну демократичність української нації”²⁰².

У червні 1991 р. Дарія Ребет вказувала, що: “Не серед сьогоднішніх різно підмальованих радикально-націоналістичних груп в Україні, тільки у програмах відкрито-демократичних партій материка знаходимо багато схожості з тими принциповими заложеннями, які винесла остання масова державницько-визвольна ера на полі бою в 1940-вих роках. Не раділи б ті, що вмирали з думкою про нащадків і майбутнє України, коли б побачили, як закопуються біблійні таланти і як викривляється істина. Земляки, дезорієнтовані впливами частини партійної діяспори, не своїми очима дивляться на народ як цілість. А їм слід разом з іншими поступовими співгромадянами, власним умом розпізнавати правду і знаходити відповідні шляхи. Із віддаленої давнини і сьогодні лунає розумний і актуальний на всіх фронтах заклик Івана Франка: “Не звикай утертими стежками йти за другим сліпо як у дим – Бо як стануть пастухи вовками, треба вівцям пастися самим...”²⁰³.

ГРОМАДСЬКА І ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Дарія Ребет упродовж усього еміграційного періоду відзначалася активністю у розбудові жіночого руху. На першому З’їзді українського жіноцтва 15-16 грудня 1945 р. в Авсбургу було

²⁰² Панченко О. Слово про Дарію Ребет // Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань / Упор. О. Панченко... – С. 19.

²⁰³ VIII Делегатська Конференція Організації Українських Націоналістів за кордоном (ОУНз)... – С. 24.

створено Об'єднання українських жінок (ОУЖ) у Німеччині, до якого входило понад 10 тисяч членів. У головній управі ОУЖ вона була членом, працювала секретарем, пресовим та культурно-освітнім референтом, заступником голови (з 1958 р.), багаторазово короткотерміново виконувала обов'язки голови. Разом з Іриною Павликовською, організувала Міжнародну лігу жінок у екзилі, опрацювала її статут і в ротаційній системі була постійним секретарем ліги. Брала участь у Світовому конгресі українських жінок (СКУЖ) у Філадельфії в 1948 р., де було створено Світову федерацію українських жіночих організацій (СФУЖО). Була секретарем у Президії конгресу, опрацювала перший статут СФУЖО. Деякі доповіді і виступи Д. Ребет на жіночих форумах вийшли окремими брошурами (напр. "У послідовній черзі" (1966), "Патрон ОУЖ – княгиня Ольга", "3 історії в сучасність" (1971), "Сучасні виховні проблеми й актуальні завдання" (1979). Із заснуванням у 1946 р. журналу "Громадянка" була постійним його дописувачем. В 1958 р. написала статут ОУЖ у Німеччині. У 1969 р. на IX з'їзді ОУЖ Д. Ребет головувала. З 1978 р. працювала в редколегії "Інформаційного листка Головної Управи ОУЖ у Німеччині". Була одним із ініціаторів видання ювілейного збірника статей про Об'єднання Українських Жінок у Німеччині (1980), головою редколегії та автором передмови, упорядковувала тексти інших авторів²⁰⁴.

Важливим етапом у громадській діяльності Д. Ребет стала робота в українській суботній школі у 1956-1966 рр., де вона викладала для дітей українську мову, літературу та історію²⁰⁵.

Дарія Ребет була одним з багатьох ініціаторів видання статей Л. Ребета окремою книгою, яка вийшла накладом родини, з коштів "Фонду дітей"²⁰⁶. Вона була серед ініціаторів видання та автором передмови до збірника публіцистичних статей ідеолога ОУН і УПА П. Федуну – "Полтави"²⁰⁷, а також до книги проф. Анатолія Камінського²⁰⁸.

²⁰⁴ 35 років ОУЖ в Німеччині – 1945-1980. – Мюнхен, 1980. – С. 7-12, 21, 24, 29-30, 32, 44-45, 61, 111, 123-124, 138; Цісик-Ребет Д. Автобіографія // Літопис УПА... – Т. 26. – С. 328.

²⁰⁵ 35 років ОУЖ в Німеччині – 1945-1980. – Мюнхен, 1980. – С. 147; Ребет А. Лев і Дарія Ребет: мої батьки... – С. 9.

²⁰⁶ Ребет Л. Світла і тіні ОУН. – Мюнхен: "В-во Український самостійник", 1964.

²⁰⁷ Полтава П. Збірник підпільних писань. – Мюнхен, 1959. – С. 5-9, 295.

²⁰⁸ Камінський А. Край, еміграція і міжнародні закуліси / Передмова Д. Ребет... – С. V–XVII.

Про цінність статей та праць, написаних Д. Ребет, у передмові до її книги упорядник О. Панченко зазначав: “Весь зміст публіцистичних писань Дарії Ребет на громадсько-політичні, релігійні, літературознавчі теми засвідчує той незаперечний факт, що її інтерес до публіцистики випливає із сутності та подій українського організованого національно-визвольного руху, починаючи з другої половини 1930-их років аж до здобуття Україною державної незалежності у 1991 році, з її демократичних переконань, з бажанням активізувати визвольні прагнення українства та ввійти у живий контакт з кращими представниками народу. Те ж саме можна сказати і про практично-політичну дію Дарії Ребет в ОУН-ОУНз, редакціях часописів, в численних об’єднаннях українських жінок та Лізі Українських Політичних В’язнів. Її завжди обурював зайвий радикалізм, псевдо революційність, тенденції до малоросійства. Свою власну позицію в українській політиці вона завжди намагалася спочатку теоретично осмислити, а тоді й подати власну теорію визволення українського народу. [...] Період суспільно-політичної активності та творчого піднесення Дарії Ребет вимірюється майже півстоліттям. Спробую припустити, що лише одиниці з її сучасників в середовищі української політичної еміграції залишили по собі таке багатство статей, нарисів, есеїв у різних ділянках життя суспільності. Пані Дарія виявила себе справжньою інтелектуалкою, якщо хочете – віртуозом політичної публіцистики й вдумливим літературним критиком. В пошуках нових форм та підходів до вивчення тем вона вдало експериментувала, хоча її писання позначені часто великим набором складних речень, епітетів і порівнянь, але все написане нею має свою, окрему ідейно-політичну й естетичну вагу, що стається у кожного справжнього творця”²⁰⁹.

З 1972 р. і до виходу на пенсію 1978 р. працювала у службі пошуків (Suchdienst) Німецького Червоного Хреста в Мюнхені. Її робота полягала у пошуках за різного роду запитамі в архівах і через різні організації осіб, які пропали безвісті у Другій світовій війні.

В останньому інтерв’ю стосовно визнання США та Німеччиною суверенності України 26 грудня 1991 р. Д. Ребет говорила кореспондентові Радіо “Свобода” Людмилі Литовченко: “Коли

²⁰⁹ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань... – С. 23.

мені доводиться говорити про події, які тепер є актуальні, і будуть визначувати майбутні процеси в Україні, то насувається дійсність дуже великої змінливості цих подій, а у майбутньому усіляких явищ, з якими треба рахуватися, – позитивних і негативних. Щодо теперішніх подій, які стосуються України та інших поневолених досі “підсовєтських народів”, – то характерне є це, що дуже вагоме значення має зовнішня політика, зовнішня дійсність. Напередодні нинішніх подій (протягом цілого процесу так званої “перебудови-перестройки Горбачова”, чи точніше, – гостру декон’юктуру в міжнародних взаєминах і в офіційній міжнародній політиці. Бували ситуації, коли саме ім’я України замовчували, коли якраз для України були найсуттєвіші проблеми. Надзвичайно вагомою подією є визнання з боку США політичного статусу державної суверенності в міжнародній системі, власне України, української України. Ця нова позиція США є немаловажною для українського суспільства. Не тому, що Україна шукає чужих орієнтирів, але тому, що ігнорування чи утруднювання з будь-якого зовнішнього боку забирає відвагу, забирає силу і бажання дії у тих менше вироблених, приспаних неволею народів. З цього погляду цей акт, який стався, це дійсно досягнення того, про що Україна мріяла і у своїх піснях, і у своїх писаннях – мати позицію, бути вагомим, самостійним чинником у Світі, у сім’ї вільних народів. Це сталося, але все що стається розвивається далі. Не треба себе дурити, що не будемо мати труднощів на тому шляху. Труднощі будуть, вони будуть з різних причин: будуть із внутрішніх – через брак досвіду, але, можливо, краще, щоб оці слова не справдилися; труднощі з боку Росії – адже існують амбіції, претензії, звички, традиції у Росії, що вона повинна стояти над іншими, в кожному разі над сусідніми собі народами, які входили в такий чи інший час під владу Петербурга чи Москви... Теперішні досягнення є такі заслугою українського народу тепер – не лише тих усіх жертв минулого, – але тих процесів, які тепер відбулися у розвитку суспільства, у розвитку української людини в Україні, яка довго не знала волі, хоча за цю волю боролася; велике значення мало те, що переставилися на національні позиції також і колишні комуністи. І велике значення мало те, що неокомуністи вміли і вміють сьогодні це оцінити, і вміють дивитися в очі солідарності...”²¹⁰.

²¹⁰ Ребет Д. На перехрестях визвольних змагань... – С. 21-22.

Соратник і подруга Ірина Козак зазначала: “Життя Дарії Ребет не було легке. [...] Залишилась вона з 15-літнім сином і 6-літньою донькою. Вона мусила сама виховувати дітей і власною працею забезпечити екзистенцію [існування] для дітей і для себе. Проте вона не покинула ні політичної, ні громадської праці. Дарія Ребет належала до небагатьох політичних діячів, які не цуралися громадської праці, до тих, які розуміли, що в умовах еміграції громадська праця надзвичайно важлива, в часи, коли наш нарід був придушений тоталітарною системою, яка на доручення Москви старалася вбити в нашому народі все, що було виявом його самобутності, його окремішності, його історії і його минулої слави. В тій ситуації треба було на еміграції зберігати ті цінності, які були нищені в Україні, які могли зберігати наш нарід від тотального знищення. Дарія Ребет займалася проблемами України, студіювала її дійсність в усіх ділянках життя народу, старалася пізнати і зрозуміти, в яких страшних умовах наш нарід боровся за своє біологічне і національне існування під російсько-большевицьким режимом. Вона боліла тим, що денаціоналізація і русифікація набрали значних розмірів, але, попри все те, її віра в українську людину і український нарід, в його здорові нерви і непереможну силу будуть неситі”²¹¹.

Померла Дарія Ребет 5 січня 1992 р. у м. Мюнхені. 30 жовтня 2010 р. тілні останки подружжя Ребетів були урочисто перепоховані до 92-ї річниці проголошення ЗУНР у Львові на Личаківському цвинтарі.

²¹¹ Козак І. Політична революційно-підпільна діяльність Дарії Ребет // Ребет Лев Роман, Ребет Дарія. ОУН, нація, демократія, Україна: вибрані праці, статті, спогади... – С. 252-253.

ПІСЛЯМОВА

Історія ОУН важлива для дослідження ідей, прагнень та намагань окремого покоління українців, які народились і жили в тому часі, коли навколо їхньої Батьківщини вже не існували імперії з багатонаціональним складом, а викристалізовувались окремі національні держави, приклад яких дуже імпонував їм. Люди цієї епохи є унікальними не стільки через свої бажання, скільки через спосіб їх реалізації. До таких людей можна зарахувати Дарію Ребет. Її життя є зразком вибору певного способу життя, характерного для багатьох її ровесників. Тому варто виділити на прикладі Дарії Ребет причини та мотиви, які спонукали її долучитись до націоналістичного руху.

По-перше, Дарія Цісик-Ребет походила з сім'ї, яка поєднувала в собі дві відомі родини: галицьку родину Цісиків та буковинську родину Федоровичів, з якої походила мати Олена. Її дідуся були священиками і своєю працею завжди намагалися працювати на користь народу, що служило прикладом наслідування для неї самої. Батько Омелян, здобувши вищу філологічну освіту, займався дослідженням творчості Т. Шевченка, любив до якої також передалася юній Дарії. Родинна атмосфера, яка її оточувала, сприяла формуванню у неї національної свідомості, яка згодом переросла в прагнення реалізувати власний потенціал для користі самої нації.

По-друге, на неї мало значний вплив українське середовище, в якому вона перебувала, зокрема природа й побут Коломиї в часі, коли вона там мешкала. Значний вплив на неї справили викладачі початкової школи, яку вона відвідувала в дитинстві.

По-третє, важливим фактором, який вплинув на вибір її життєвої позиції, був сам темперамент Дарії Цісик-Ребет. Природа обдарувала її надзвичайною комунікабельністю. Ще з дитинства вона легко знаходила порозуміння з ровесниками, незважаючи на те, що декілька разів їй доводилось змінювати місце навчання. У студентські роки, в час діяльності у Пласті, УВО та ОУН вона завжди виконувала функції, де комунікація була головною умовою успішної діяльності.

По-четверте, можливо найважливішим чинником, який вплинув на вибір Дарії Ребет, було те, що вона, будучи малолітньою, стала свідком знущань над українським населенням.

З прикрістю вона згадувала окупацію румунами Буковини та встановлення їхньої влади. Цей факт вплинув на її свідомість і підсвідомість таким чином, що вона завжди буде прагнути долучитись до тих, хто має на меті зробити українську націю сильною, та здатних захистити її перед окупантами.

Ставши спочатку членом УВО, а пізніше ОУН, Дарія Цісик-Ребет активно влилась в підпільну діяльність. Вона плідно працювала в структурах ОУН Стрийської округи, зокрема виконувала функції окружного референта Юнацтва ОУН та жіночих груп. Регулярно відвідувала настановчі доповіді та вишколи, що проводилися провідними членами КЕ ОУН у Львові. На неї мали великий вплив провідники ОУН, серед яких, найбільшим був Лев Ребет.

Якщо розглядати причини розколу в ОУН, виходячи з аналізу життя Дарії Ребет, і дати відповідь на питання, чому вона стала на бік ОУН(р), слід відзначити, що в 1930-х роках у Західній Україні, особливо у Львові в Академічному домі виникло своєрідне середовище. До нього через безпосередні контакти та навчання належала й Дарія Цісик-Ребет. В неї, як й інших, сформувався інший ментальний підхід до націоналістичної діяльності. Через постійну конспірацію й переслідування польської влади, це середовище людей у своїх методах боротьби діяло революційними засобами. Тому, ні в неї, ані в інших членів цієї Організації, не було великої симпатії до ПУН, який пропонував інші види діяльності, зокрема, еволюційні напрямки національно-визвольної боротьби.

Після смерті Є. Коновальця, в самому ПУН не було гідної йому заміни. Зі свого боку, підпільна діяльність вимагала чіткої ієрархії, на чолі якої мав бути лідер. Тому брак авторитетної людини вплинув на те, що більшість крайовиків почали шукати гідну заміну Коновальцеві у своєму середовищі.

Дарія Цісик-Ребет на ранньому етапі своєї діяльності в ОУН повністю підтримувала політичний курс Організації. На неї мали великий вплив націоналістична преса й вишколи, які проводились ідеологічними референтами КЕ. Хоч часто вона не розуміла вповні суті націоналістичної риторики в статтях підпільної преси чи творах Дмитра Донцова, які були популярні в колах підпільників, але довіра до людей, що її оточували, переконували її, що політична лінія, запропонована цими творами, є правильною і принесе користь у побудові Української держави. Зміна

поглядів Дарії Ребет відбулася після того, як її разом з Л. Ребетом звинуватили у співпраці з польською поліцією й відході від революційної доктрини ОУН. Подальша зміна її політичних поглядів у бік демократизації відбулася на Великому Зборі ОУН у Кракові, коли вона разом з чоловіком стали на бік групи членів ОУН, які пропонували колегіальне вирішення важливих питань Організації. Остаточне утвердження Дарії Ребет як політичного діяча відбулося на Третьому Надзвичайному Зборі ОУН(р), коли вона виступала не тільки за демократизацію самої ОУН(р), але й за побудову демократичної Української держави на засадах створення влади на основі світоглядного плюралізму.

Найбільший політичний хист Дарії Ребет проявився в часі її праці в УГВР. Свої ідеї змогла реалізувати в ході опрацювання "Тимчасового Устрою УГВР". Вона розробила структуру влади, яка базувалася на президентсько-парламентському принципі. В ході представлення проекту на Першому Зборі УГВР для неї надзвичайну роль відігравала думка людей, які мали вже досвід побудови Української держави в добу Центральної Ради. Це був її перший досвід презентації проекту всеукраїнського масштабу. Утім, вона розуміла, що вповні вибудувати проект влади їй не вдасться. Через значний внесок у розробку структури УГВР Дарію Ребет було обрано до її Президії, а невдовзі доручено місію Закордонного Представництва, яку вона мала виконувати разом з іншими членами УГВР. На цей час Дарія Ребет здобула великий авторитет не тільки серед рядових членів ОУН(р), але й серед його керівництва. Про це свідчить місія, яку їй доручили в час переїзду за кордон. Вона мала сформувавши певну структуру за кордоном із членів ОУН(р), які виходили на волю з німецьких тюрем, і в разі потреби очолити її.

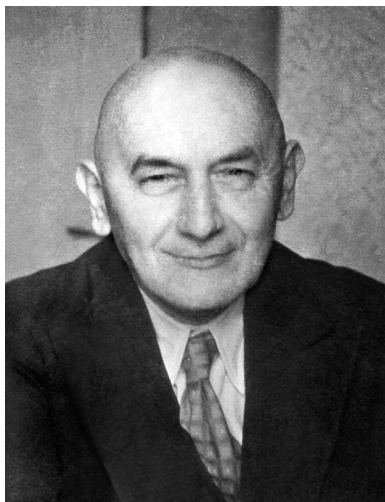
Аналізуючи в загальному суть конфлікту в ЗЧ ОУН між Проводом на чолі з С. Бандерою та опозицією можна стверджувати, що окрім програмно-ідеологічних розходжень, в основу протистояння було закладено особисті амбіції й взаємовідносини. Під час внутрішньої організаційної боротьби колишні соратники ставали запеклими противниками та скеровували всю свою енергію на поборювання один одного. Такий розвиток подій був корисним і всіляко підтримувався радянськими спецслужбами, які таким чином відволікали увагу від визвольної боротьби проти СРСР.

На початковому етапі конфлікт розгорівся у 1946-48 рр. по лінії ЗП УГВР і ЗЧ ОУН та був нібито вирішений на Другій надзвичайній конференції ЗЧ ОУН 28-31.08.1948 р. в українському таборі в Міттенвальді (Німеччина) з представниками опозиції – Дарією і Левом Ребетам, Миколою Лебедем, Василем Охримовичем, Іваном Гриньохом, Мирославом Прокопом, Володимиром Стахівим. Але всупереч домовленостям суперечки розгорілися з новою силою у 1950-54 рр. Після проведення в Мюнхені Третьої конференції ЗЧ ОУН було вирішено для урегулювання конфлікту вислати в Україну представників – опозиції (В. Охримовича) та від Проводу ЗЧ ОУН (Мирона Матвієйка). Однак ці заходи і наступні переговори призвели до розколу та створення ОУНз.

В подальшому і до смерті, будучи в керівництві ОУНз, Д. Ребет непохитно відстоювала власні принципи та прагнула утвердити в націоналістичному русі започатковані демократичні тенденції, національну свободу та визвольну політику на засадах поваги й особливого врахування розвитку національного руху в тогочасній радянській Україні.

Отже, Дарія Цісик-Ребет, її життєвий вибір на користь діяльності в ОУН є ще одним прикладом відданого служіння ідеї своєї епохи. Але це служіння не є унікальним і єдиним фактом в її родинній історії, а є радше продовженням справи попередніх поколінь. Вона влилася в русло, запропоноване часом з таким же запалом, що і її предки, які активно працювали на благо власного народу в умовах часу, в якому жили.

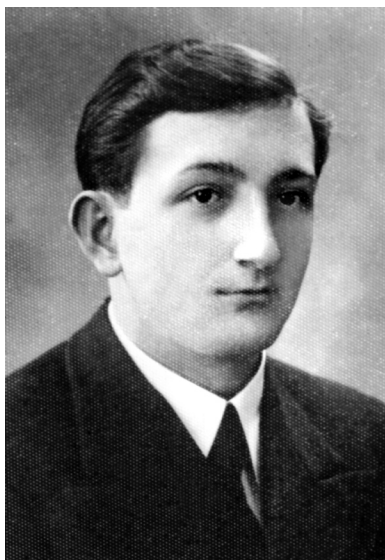
Дарія Ребет була яскравим представником українського визвольного руху, яка ставила перед собою завдання принести користь нації. У своїй політичній діяльності вона старалася дотримуватись демократичних принципів. Все це дало змогу їй стати гідною наслідницею родинної традиції та бути відданою патріоткою України.

Батько Омелян Цісик,
1940 роки

Посередині мати
Олена Цісик (Федорович)

Брат Олег-Костянтин Цісик,
1930 рр.

Дарія Цісик,
1937 р.

Дарія Цісик,
початок 1930 рр.

Дарія Цісик,
кінець 1930 рр., Стрий

Дарія Цісик, сидить на лавці перша з правого боку на
пластовому таборі, кінець 1920 рр.

Карта впису
в члени
„ П Л А С Т У ”

Курінъ ім. *Кол. Вісн. в Львів*

гурток *VI*

я *Дарія Цісик*

уроджена в *Жаңмачі*

дня *26.11.1913*

учен *Г. М. Білик*

якої батько / мати, чи опікун / *Олександра Цісик*

по званию *Пед. учит.*

замешкалий в *Львів*

даю отсим

П Л А С Т О В Е С Л О В О Ч Е С Т И

що

1. повнити по всім моїм силам точно правила пластового уставу.
2. повинуватися му безоглядно кождоразовій пластовій власті за-
лежній від „Верховної Пластової Ради у Львові.
3. братиму правильно участь ві всіх пластових сходинах, вправах, чи
прогульках.
4. оправдаюся все письменно коли не зможу взяти участи в яких пла-
стових сходинах, вправах, чи прогульках.
5. не буду пити алькогольних напйтків ні курити тютюну.
6. навіть по виступленю з Пласту не утворю без порозуміння і згоди
Верховної Пластової Ради у Львові ніякого іншої пластової органі-
зації, яні не приложу руки до творення такого Уладу, який ділаючи
чим небудь на шкоду первісної Пластової Ідеї і українському Пластові.
7. в разі виступлення, або вичеркнення з Пласту зверну пластову виказку
і відзнаку.
8. про наслідки недодержання Пластового Слова Чести знаю і признаю їх
справедливими.

власноручний підпис учасника

Дарія Цісик

Я приняв до відома услівія приняття і позволяю моїй дочці зложити
повише Пластове Слово Чести і стати дійсним членом Пласту.

Стрий, дня *8.11.1928*

власноручний підпис батька, /матери - опікуна./

Олександра Цісик

Карта вступу Дарії Цісик у Пласт, 8.11.1928 р.

WIEZIENIE w LWOWIE 23.3.1939. 557/33

WIEZIENIE	DATA przybycia	Księga więźniów	Nr
w	19 r.	19 r.	Nr
w	19 r.	19 r.	Nr
w	19 r.	19 r.	Nr

Nazwisko: Ciszyk
 imię: Daria
 Przechwisko: Liżman
 ur. dn. 26.2.1913 Rumunia
 powiat Rumunia
 narodowość ukr. przynal. państw. polaka
 wyznanie gr.-kat. zawód mag. praw
 wykształcenie wyższe
 ostatnie miejsce zamieszkania Stary
Konarszowskiego
 ożeniony z Polina z domu
 Ojciec Stanisław
 Matka Olga
 z domu Feodorowa
 zamieszkują w jak wyżej

Przyprawadzony dn. 23.3.39 godz. 17⁰⁰
 z Hyda. st. od.
 przez Chapnik 1995

Zatrzymany w _____ sprawach
 Odbywa karę w _____ sprawach
 Koszt: płaci — nie płaci

Kwestionariusz do badań kryminalno-biologicznych przesłano do Komisji dn. _____
 Danych o karalności zażądano dn. _____ Nr _____

Karasy w/g danych z Rejestru:
 a) w rozumieniu art. 60 K.K. _____ razy
 b) z innych art. K.K. _____ razy

Współwinni (współoskarżeni) Imię i nazwisko _____

POCZĄTEK KARY:
 I dn. _____ godz. _____
 II dn. _____
 III dn. _____
 IV dn. _____
 V dn. _____

TERMIN ZWOLNIENIA: dnia _____ godz. _____

GRUPA PRZESTĘPSTW A/B
 Śledczy: oskarżony z art. 97 i 165/kk
 Karny: skazany z art. _____
 Zwolniony dnia 19 WRZ 1939
 Podpis: _____

Pochodzi ze środowiska: miejskiego, wiejskiego

Stosunek do służby wojskowej (II Zb. r. i ok. poz. 302, 303) **KOBIETA**

Po odbyciu kary ma być umieszczony (art. 82, 83, 84 K.K.) w zakładzie _____

O przyjęciu więźnia powiadomiono:
 dn. / 19 Nr _____
 dn. / 19 Nr _____
 dn. / 19 Nr _____
 dn. / 19 Nr _____

O zwolnieniu więźnia (przeniesieniu) powiadomiono:
 dn. / 19 Nr _____
 dn. / 19 Nr _____
 dn. / 19 Nr _____
 dn. / 19 Nr _____

KONIEC KARY:
 I dn. _____ godz. _____
 II dn. _____
 III dn. _____
 IV dn. _____
 V dn. _____

REJESTR ŚRODOWISKA PRZESTĘPSTW
 Powa Nr 97265
 M. S. Nr 5, ul. X
 Odst. do sąs. sądown. _____

Облікова карта в'язня Дарії Ціsik в тюрмі Бригідки (Львів), 1939 р.

Opis osoby więźnia.

(odpowiednie cechy należy podkreślić)

1. Wiek lat. 26
2. Wysokość (wzrost) 150
3. Postać (wątpli, wysmukła, przysadzista, krępa, silna, tęgą).
4. Włosy (gęste, rzadkie, miękkie, twarde, wijące się, szczeci-
nowate, czarne, ciemne, ciemno-blond, jasno-blond,
rude, siwe, łysy, zaczesany na jeża, z przedziałem,
do góry, gładko).
5. Zarost (gęsty, rzadki, wijący się, ciemny, czarny, rudy, siwie-
jący, siwy).
 - a) broda (w klin, dzieląca się, okrągła, mała, średnia,
długa, bokobrody).
 - b) wąsy przyszytych, sumiaste, obwisłe, stojące, kręcone).
6. Twarz (blada, zdrowa, czerwsta, opalona, podłużna, owalna,
szeroka, okrągła).
7. Czoło (wysokie, szerokie, sklepione, niskie, średnie, wypukłe).
8. Oczy (niebieskie, szare, ciemne, zielone, szafirowe, ciemne,
czarne, skośne, małe, duże, głęb. osadzone, normalne,
wypukłe).
9. Brwi (gęste, rzadkie, czarne, ciemne, rude, ciemno-blond,
jasno-blond, siwiejące, łukowate, zrosnięte).
10. Nos (mały, duży, gruby, wąski, szeroki, prosty, wklęsły,
równy, zadarty, kabłąkowaty, haczykowaty, orli).
11. Uszy (małe, średnie, duże, odstające, normalne, przekłute).
12. Usta (małe, średnie, szerokie, wąskie, grube, wywi-
nięte, zajeżdża wargę, duża wysunięta).
13. Zęby (zdrowe, zepsute, brak zębów, złote, równe, krzy-
wo osadzone, duże, małe, bezzębny).
14. Broda (wąska, szeroka, podwójna, dołek w brodzie).
15. Ręce (małe, duże, średnie, z krótkimi palcami, dłoń szeroka,
wąska, brodawki).
16. Nogi (małe, duże, średnie, płaskie, wysokie na podbiciu,
odciśki).
17. Postawa i chód (prosty, pochylony, normalny, garbaty).
18. Wymowa (jąka się, sepleni, mówi niewyraźnie, normalnie),
głos niski, wysoki).
19. Język (władza polskim, rosyjskim, francuskim, niemieckim,
angielskim). nie umie
20. Tatuowanie (podać dokładnie członki i miejsce tatuowania
ze wskazaniem formy i treści tatuowania).
nie ma
21. Znamiona szczególne (brodawki, blizny, plamy, kalectwo,
okulary, protezy, nogi w formie X lub O i t. p.).
22. Wykształcenie (niższe, średnie, wyższe, analfabeta, umie
tylko czytać, umie czytać i pisać).
23. Własnoręczny podpis więźnia Brigitka Dapik

Miejsce na fotografię lub
odcisk kciuka i palca wskazującego.

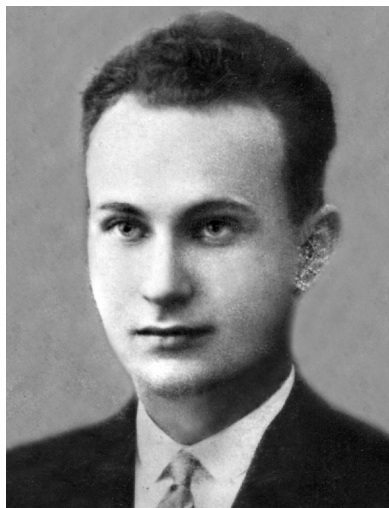
Zmiany w czasie odbywania kary.

1) przerwy w odbywaniu kary:

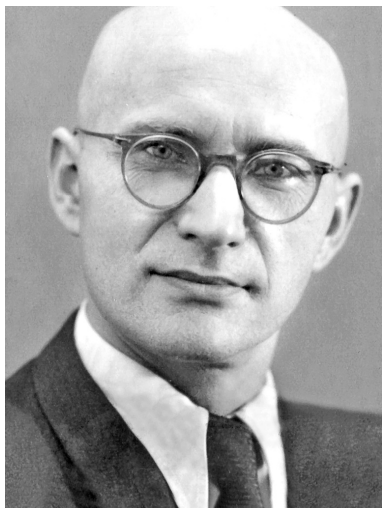
2) warunkowe zwolnienie:

3) przebywał na wolności po ucieczce:

Опис ув'язненої Дарії Цісік (Бригідки, Львів), 1939 р.

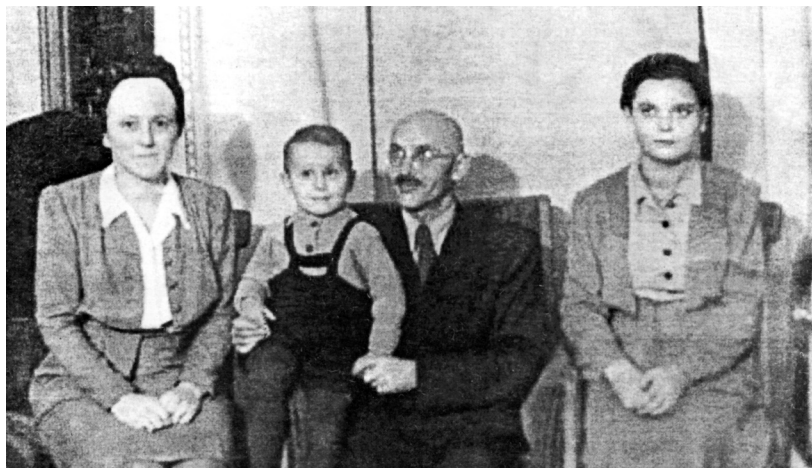
Лев Ребет, 1930

Лев Ребет, 1948

Лев Ребет, фото з концтабору Аушвіц

Дарія й Лев Ребеті з сином Андрієм.
Відень, жовтень 1945 р.

Сім'я Ребетів зліва направо: Андрій, Дарія, Лев, Оксана.
Озеро Аммер, 1956 р.

Дарія Ребет з дочкою Оксаною.
Мюнхен, 1953 р.

Дарія Ребет з сином Андрієм і
дочкою Оксаною.
Мюнхен, 1953 р.

Дарія і Андрій Ребет на
пластовому таборі Конігсдорф,
1953 р.

Дарія Ребет з сином Андрієм і
дочкою Оксаною, 1955 р.

Останнє спільне фото родини Ребетів: Дарія, Андрій, Оксана, Лев.
Мюнхен, 1956 р.

Урочистості з нагоди 20-х роковин смерті Євгена Коновальця,
Роттердам, 1958 р. У першому ряді зліва направо: Дарія Ребет, Василь
Маркусь, Ярослав Стецько, Степан Ленкавський, Степан Бандера,
Дмитро Андрієвський, Андрій Мельник, Микола Капустянський

Зліва направо: Лев Ребет, Богдан Кордюк, Євген Врецьона, 1954 р.

В редакції журналу "Сучасність" зліва направо: Іван Гриньох, Д. Ребет, Володимир Стахів. Мюнхен, 1967 р.

Різдво 1954 р., Мюнхен. Зліва направо: Дарія Ребет, Ліда Марцюк, отець І. Лескович, Оксана Ребет, Зенон Марцюк, Лев Ребет

Дарія Ребет, сидить перша зліва. Мюнхен, 1960 рр.

Дарія Ребет, сидить третя зліва. Мюнхен, 1960 рр.

Зустріч з нагоди прибуття митрополита Йосипа Сліпого до Риму, 1963 р. Зліва направо: 2-га Дарія Ребет, 7-й проф. Володимир Янів, 8-й проф. Володимир Кубійович

Дарія Ребет і І. Кордюк,
Карлсруе 1962 р.

Дарія Ребет на робочому місці,
1978 р.

Дарія Ребет на могилі двоюрідного брата Мирона Танчака,
Каринтія, Австрія 1960 рр.

ПОКАЖЧИК

8 курінь ім. кн. Ольги 18

А

Австрія 24, 58, 88, 94

Акрон, м. 61

Альпійська конференція 60

Англія 57

Андрієвський Дмитро 11, 23,
24, 84, 93

Антонович А. 57

Армія УНР 19

Армстронг Джон 18

Арсенич Микола 51

Б

Баган Олег 9

Бакуменко Г. 61

Бандера Андрій 61

Бандера Наталка 61

Бандера Степан – “Донат” 7-11,
25-29, 36-42, 45, 46, 56-63,
74, 84, 93

“Бандура”, бойовик 36

Барабаш Григорій 25

Барановський Роман 29

Барановський Ярослав 29, 30

Башук Петро 32

Бельгія 24

Берега Картузька, концтабір 37

Берлін, м. 23, 45, 47

Бехтин П. 18

Биструхін Геннадій 62

Бігун Микола 28

Білас Василь 27

Біленький Ярослав 55

Білинський Гнат 61

“Богдан”, бойовик 36

Божиківський Роман 50

Бойдуник Осип 12

Боровець Тарас – “Бульба” 53

Бостон, м. 61

Боярський П. 22

Брадфорд, м. 65

Братислава, м. 57

Бригідки, в'язниця 31-34, 79,
80, 93

Бриндзан К., о. 15

Буковина 14-16, 24, 73

“Бульба”. Див. Боровець Тарас
Бусовисько, с. 56

В

Валигорщина 44

Валява, с. 14

Вассиян Юліан 24

Варшава (Warszawa), м. 62

Веселов О. 40

Велика Британія 65, 66

Верига Василь 11

Веденєєв Дмитро 62

Винниченко Володимир 18

Висоцький Роман (Wysocki R.)
11, 27, 28

Відень, м. 24, 57-59

Військо Запорозьке 14

“Вільшинська”. Див. Ребет Дарія

Вітер Олена 48

Вітович Олег 67

Вітушинський Іван 44

Вовчук Іван 50

Воевідка Христина 48

Волинь 36, 44, 53

“Володимир”. Див. Прокоп
Мирослав

Володимирщина 53

Волошин Ростислав 52, 54

“Восьмий”. Див. Охримович
Василь

Врецьона Євген 44, 46, 85, 93

Г

Габрусевич Іван 25, 26, 39

Гадяч, м. 8, 9, 12, 27, 60, 63

Гайвас Ярослав 12, 33

Галагіда Igor (Hałagida Igor) 62

Галайчук Б. 56

Галамай Степан 12
Галанчук Богдан 21
Галичина 16-18, 24-26, 44, 47, 48, 95
“Гарт”. *Див.* Цісик Олег
Гасин Олекса – “Лицар” 12, 25-31
ГВШ УПА 36
Генеральна Губернія 36, 37
Гінріхс Ян Пауль 34
Гітлер Адольф 36
Гладкий 32
Головінський Юліан 26
Гомзяк Ігор 13
Горбач-Горбаченко Валентина – “Зіна”, “Рая”, “З. І. Лугова” 50
Горбачов Михайл 70
Горбовий Володимир 43
Городенківський р-н 14
Гриньох Іван, о. 52, 53, 59, 75, 85, 93
Грицай Дмитро – “Гриць” 29, 31
Грицак Ярослав 8, 13
“Гриць”. *Див.* Грицай Дмитро
Група Української Національної Молоді 23
Грушевський Михайло 26
Гуцули 17

Д

Данилишин Дмитро 27
Данцінг, Вільне місто 24, 29, 30
Дарованець Олександр 13
Дем’ян Григорій 12, 27, 29-31
Демчук Дмитро 24
Дермань, с. 36
Детройт, м. 61
Доброжанський О. 14
Долинський повіт 25
“Донат”. *Див.* Бандера Степан
Донцов Дмитро 9, 23, 73
Драгоманов Михайло 23
Драчинський Т., о. 15
Дрогобицький повіт 25
Дужий Микола 52

Е

Елізабет, м. 61

Є

Євреї 17

Ж

Жидачівський повіт 25
Жуковський Аркадій 15

З

“З. І. Лугова”. *Див.* Горбач-Горбаченко Валентина
Зайцев Олександр 13
Залозецький Василь 15
“Залужний”. *Див.* Ленкавський Степан
Зарицька Катерина 26
Засяння 43, 44
Західна Україна 17, 20, 22, 24, 27, 32, 35, 38, 43, 45, 46
Західні окраїнні українські землі (ЗОУЗ) 43
Здолбунівський надрайон 36
Здолбунівський р-н 36
Зелінські Владислав (Żeleński W.) 27
“Зенон”. *Див.* Лапінський Леонід
“Зіна”. *Див.* Горбач-Горбаченко Валентина
Зошук Степан 57
ЗП УГВР 60, 63, 65, 75
ЗУНР 19, 71
ЗЧ ОУН 7, 46, 53, 60-63, 74, 75

І

Івано-Франківськ, м. 8, 11
Івано-Франківська обл. 14, 36
Ільницький Роман 56
Інзбрук, м. 57, 58
Ірина О. 32
Ісаєвич Ярослав 34

К

Камінський Анатоль 10, 13, 52-58, 60, 61, 68
Канів, м. 14
Капустянський Микола 9, 24, 84
Карлсруе, м. 63, 88, 94

“Карпатець”. *Див.* Цісик Олег
Карпати, г. 25, 54
Катеринюк П., о. 15
Качмарська Ольга 25
КГБ 63
КЕ ОУН 25-30, 73
Кентій Анатолій 20, 24, 39, 46
Київ, м. 22, 23, 39, 40, 45, 50, 62
Київщина 36
Кіцмань, м. 14, 15
Клим Ярослав 56
Климишин Микола 12, 27, 58
Климів Іван – “Легенда” 44
Клівленд, м. 61
Книш Зиновій 10, 12, 23, 26, 39
Кобилянська Ольга 14
Ковальчук Михайло 9, 19
Кожевників Петро 24
Козак Ірина 8, 50, 71
Козівський р-н 49
Коломийський р-н 14
Коломийщина 16, 17
Коломия, м. 16-18, 36, 72
Команча, м. 57
Коновалець Євген 7-12, 19-24,
28-30, 38, 65, 73, 84, 93
Кордюк Богдан 26, 46, 65, 85,
93, 94
Кореччина 36
Коржан Михайло 28
Кос Микола 28
“Косар”. *Див.* Цісик Олег
Косик Володимир 11, 45, 47
Коссак Зенон 12, 29, 30
Костарів Леонід 24
Кравців Богдан 26
Кравців Дарія 26
Кравців Марта 26
Краків, м. 36-42, 47, 74
Крем’янецьчина 36
Криниця, м. 48
Кузьма Марта 44
Кук Василь 12, 45, 63
Кулик Микола 13
Кунин, с. 36

Кучабський Василь 19
Кучерук Олександр 9, 11

Л

Лапінський Леонід – “Зенон” 62
Лебедь Микола 9, 44-47, 54-58, 75
Левицький Борис 12, 40, 41
“Легенда”. *Див.* Климів Іван
Легія Українських Націоналістів
23
Лежайськ, м. 43
Лемківщина 43
Ленкавський Степан –
“Залужний” 8, 11, 26, 37-41,
41, 44, 45, 56, 58, 60, 63, 84, 93
Леськів М. 61
Лисенко Олександр 40
Лисяк-Рудницький Іван 9, 16, 18
Литовченко Людмила 69
“Лицар”. *Див.* Гасин Олекса
Лондон, м. 9-12, 47
Лонцького, в’язниця 47
“Лопатинський”. *Див.* Тимчій
Володимир
Лохвиця, м. 9
Львів, м. 8-12, 19, 26, 31-34, 39,
44-47, 49, 52-54, 63, 79, 80
Львівська обл. 54, 56
Львівський університет 25, 26, 29
Львівщина 51
Люблінський університет 26
Люксембург 24

М

Маївський Дмитро 52, 59
Маланчук С., о. 15
Малашук Роман 12
Мартинець Володимир 21, 23, 24
Мартинюк Богдан 28
Марцюк Зиновій – “Омелян” 48,
60, 86
Марчук Ігор 13
Матвієйко Мирон – “Травневий”
62, 75
Матла Зенон 63
Матчак Михайло 19

Машак Осип 27
“Мек”. *Див.* Стахів Володимир
Мельник Андрій 7, 10, 12, 30, 31,
38-40, 84
Мельник Григорій 31
Микольський Юрій 67
Міер Адольф, адвокат 64
Мізоцький р-н 36
Мірчук Петро 9, 10, 22, 28, 30,
31, 43
Мітринга Іван 41
Міттенвальдська конференція
60, 75
Молотов В'ячеслав 34
Монтелюпіх, в'язниця 47
Мороз Володимир 13
Москва, м. 8, 70, 71
Муравський Володимир 9, 11, 24
Мюнхен, м. 8-12, 42, 58-61, 63,
66-69, 71, 75, 83-87, 93, 94

Н

“Нахтігаль”, батальйон 44
Нестор Ярослав 26
Німецький Червоний Хрест 69
Німеччина 23, 24, 34, 42, 45, 57,
58, 61, 63, 65, 68, 69, 75
Ніско, м. 16
Ноттінгам, м. 66
Нью-Джерсі, м. 63
Нью-Йорк, м. 9, 10, 20, 26, 47,
49, 61, 64-66

О

“Обух”. *Див.* Тюшка Осип
Овад Христина 9
Ольга, княгиня 68
“Омелян”. *Див.* Марцюк
Зиновій
Онацький Євген 38
Онишко Леся 9
Організація оборони чотирьох
свобід України (ООЧСУ) 61
“Орлян”. *Див.* Ребет Дарія
Осьмак Кирило 50, 52, 55, 56
ОУН(м) 44, 53

ОУН(р) 39, 42-47, 50-59, 73-74
Охримович Василь – “Чужий”,
“Восьмий” 10, 48, 51-53, 56-
63, 75
Охримович Степан 12, 24
Охримович Юліан 26
Охримович-Антонович Марія 20

П

Павликовська Ірина 47, 68
Павловська Ольга 47
Паліїв Цьопа 35
Панченко Олександр 7-9, 12-15,
27, 29, 32, 37, 49, 59-67, 69
Париж, м. 12, 13, 38
Патриляк Іван 39, 40, 47
Пеленський Зенон 55
Перемишль, м. 44
Перемищина 48
Петербург, м. 70
Перацький Броніслав 27
Підгір'яни 17
Підгуляк Є. 15
Підляшшя 43
Піلسудський Юзеф 19
Пітсбурз, м. 61
Пласт 17-20, 35, 61, 72, 77, 78, 83
Платків Ніна 57
Покуття 14, 17
Поліська Січ 53
“Поліщук”, бойовик 36
“Полтава”. *Див.* Федун Петро
Поляки 17, 19, 41
Потічний Петро 8, 12, 13, 15-17,
20-31, 34, 35, 37, 41, 42, 44,
45, 48, 50-54, 56, 57, 59
Потішко Василь 50
Провід Українських
Націоналістів (ПУН) 11, 23,
24, 28-31, 37-40, 44, 53, 73
Прокоп Мирослав – “Володимир”
9, 10, 49, 52, 54-56, 58, 60, 75
“Пролог” в-во 64, 65
Просвіта 14, 37
Прут, р. 17
Пряшів, м. 57

Р

Равлик Іван 29, 44
Рак Ярослав 43, 58
“Рая”. *Див.* Горбач-Горбаченко
Валентина
Ребет Андрій 48, 49, 57, 58, 61,
63, 68, 82, 84
Ребет Дарія – “Орлян” –
“Вільшинська” – “Роберт” 7,
8, 13-88
Ребет Іванка 13
Ребет Лев 8, 9, 11, 25-31, 35-
43, 45-47, 50, 51, 57-64, 68,
71, 73-75, 81-86
Ребет Оксана 13, 61, 82-84, 86
Ревак Іван 41
Революційний Провід (РП ОУН)
39
Ріббентроп Йоакім 34
Рівненська обл. 36
Рівненська округа “Гора” 36
“Рідна Школа” 16, 17, 20
“Роберт”. *Див.* Ребет Дарія
Романів Надія 58
Росія 19, 62, 70
Росіяни 19
Роттердам, м. 30, 84
Рубінгер Лев 17
Румуни 15, 73

С

Самбірський р-н 54
Свенціцька Віра 26
Свідзинська Ольга 13
Світлик Богдана 32
Святий Хрест, тюрма 29
Сем'янчук Ілля 52
Сеник Омелян 10, 29, 30, 39
Сергійчук Володимир 40, 44
Сидор Василь 32
Сич Олександр 8, 11, 38, 63
Сідней, м. 10, 49
Сімович Василь 14
Січові Стрільці 19
Скаун Роман 26
Слобода Золота, с. 49

Смаль-Стоцький Степан 14
Сова Андрій 13
Соня, пластунка 20
Сосновський Михайло 9
Союз Організацій Українських
Націоналістів 23
Союз Українських Націоналістів
23
Сприня, с. 54
“Старий”. *Див.* Цісик Олег
Старосамбірський р-н 56
Старух Ярослав 39, 46, 50
Стахів Володимир – “Мек” 12,
56, 58, 60, 64, 75, 85
Стахів Євген 12
Стахів Ірина 58
Сташинський Богдан 63-65
Степаняк Михайло 48, 53
Стефаник Василь 11
Стрий, м. 17-20, 25, 28, 31, 32,
35, 36, 48, 77
Стрийська тюрма 27
Стрийське студентське
товариство 26
Стрийський повіт 25
Стрийщина 20, 24-26, 73
“Сурма”, газета 21
Сусак Віктор 8
“Сучасність”, журнал 65, 85
Східна Україна 36, 50
Сціборський Микола 23, 24
США 24, 57, 61, 63, 65, 69, 70
Сян, р. 16, 36, 44
Сянок, м. 36

Т

“Тарас Чупринка”. *Див.* Шухевич
Роман
Теліга Олена 8-11
Тернопіль, м. 27
Тернопільська обл. 49
Тернопільщина 36
Тимчій Володимир –
“Лопатинський” 9
Торонто, м. 8-10, 12, 38, 39, 47,
49, 52-56

“Травневий”. *Див.* Матвієйко
Мирон
Тріфонова Наталія 8
Труш І. 61
Тураш Мирослав 12, 31, 35
Туреччина 24
Турковський В. 32
Турчманович Михайло 41
Тюшка Осип – “Обух” 12, 29-31, 58

У

Українська військова
Організація (УВО) 7, 9, 12,
19-23, 26, 35, 72, 73
УГА 19
УГВР 7, 8, 9, 10, 50, 52-56, 59,
60, 63, 74
Українка Леся 14
Українське державне правління
(УДП) 45, 46
Українське товариство
закордонних студій 65
Український академічний дім
21, 27, 73
“Український самостійник”,
газета 65
Український центральний
комітет (УЦК) 36, 37
Українці 15, 17
УНР 19
УПА 7, 10, 12, 27, 29-31, 36, 47,
49, 52, 59-61, 68
УПА-Південь 36
УССД 10, 45, 55

Ф

Федак Степан 19
Федорович Єротеї 14
Федорович, полковник 14
Федун Петро – “Полтава” 51, 68
Філадельфія, м. 16, 17, 61, 68
Франко Іван 8, 11, 23, 67
Франція 24
Фурман, комісар 32

Х

Хмельницький Богдан 14
Холмщина 43

Ц

Цісик (Федорович) Олена (Леся)
14, 15, 20, 21, 25, 31, 32, 72,
76, 93
Цісик Костянтин 14, 15
Цісик Ліда 36
Цісик Олег – “Карпатець”,
“Косар”, “Гарт”, “Старий” 16,
17, 36, 76, 93
Цісик Омелян 14-17, 20, 21, 23, 25,
26, 33, 35-37, 47, 48, 72, 76, 93
Цісик-Ребет Дарія. *Див.* Ребет
Дарія

Ч

Чемеринська Анна 28, 30
Чемеринський Ярослав, о. 30, 35
Червона армія 34, 57
Чернівці, м. 14, 15
Черченко Юрій 11
Чехословаччина 24
Чиж Ярослав 19
“Чужий”. *Див.* Охримович Василь

Ш

Шанковський Лев 42, 52, 54, 56
Шевченко Тарас 14, 15, 72
Шептицький Андрей, митр. 47
Шипайло Роман 17
Шпіцер Василь 9
Шухевич Роман – “Тарас
Чупринка” 7, 9, 12, 29, 39-44,
48, 50, 53-55
Шухевич Степан 43

Ю

Югославія 24
Юнацтво ОУН 24, 25, 28, 35,
59, 73

Я

Якторівський монастир 48
Ярий Рико 9
“Ярошенко”, бойовик 36
Яців Дмитро 44

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

АК – Армія Крайова
АЦДВР – Архів Центру досліджень визвольного руху
в-ва – видавництва
ВЗ – Великий збір
ВЗУН – Великий Збір Українських Націоналістів
ГДА СБУ – Галузевий державний архів Служби Безпеки України
Гестапо – політична поліція нацистської Німеччини
ДАЛО – Державний архів Львівської області
ДУН – Дружини Українських Націоналістів
ЗОУЗ – Західно окраїнні українські землі
ЗП – Закордонне Представництво
ЗУЗ – Західно Українські Землі
ЗУНР – Західно Українська Народна Республіка
ЗЦ – Закордонний Центр
ЗЧ ОУН – Закордоні Частини ОУН
КГБ – Комітет Государственої Безопасности
КЕ – Крайова Екзекутива
к.і.н. – кандидат історичних наук
Кн. – книга
КП – Крайовий Провідник
КЦ – концентраційні табори
НВЗ – Надзвичайний Великий Збір

НКВД – Народний Комісаріат Внутреніх Дел
НТШ – Наукове Товариство ім. Шевченка
обл. – область
ОЕ – Окружна екзекутива
ОУЖ – Об'єднання українських жінок
ОУН – Організація Українських Націоналістів
ОУНз – ОУН закордоном
ОУН(м) – ОУН-мельниківців
ОУН(р) – Організація Українських Націоналістів (революційна)
ОУН-СД – ОУН-Самостійників Державників
ООЧСУ – Організація оборони чотирьох свобод України
ПЕ – Повітова екзекутива
ПЗЧ – Провід Закордонних частин
полк. – полковник
ПР – Політична Рада
проф. – професор
ПУН – Провід Українських Націоналістів
РП – Революційний Провід
СБ – Служба Безпеки
СКУЖ – Світовий конгрес українських жінок
СНУМ – Спілка Незалежної Української Молоді
СУЗ – Східно Українські Землі
СУСОП – Союзу Українських Студентських Організацій Польщі

СФУЖО – Світова федерація українських жіночих організацій

США – Сполучені Штати Америки

т. – том

т. д. – так далі

т. зв. – так званий

УВО – Українська Військова Організація

УГА – Українська Галицька Армія

УГВР – Українська Головна Визвольна Рада

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УДП – Українське Державне Правління

УЗ – Українські Землі

УНР – Українська Народна Республіка

УНР – Українська Національна Рада

УПА – Українська Повстанська Армія

УРП – Українська Республіканська Партія

упор. – упорядник

УСС – Українські Січові Стрільці

УССД – Українська Самостійна Соборна Держава

ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Батько Омелян Цісик, 1940 роки	76
2. Брат Олег-Костянтин Цісик, 1930 рр.	76
3. Посередині мати Олена Цісик (Федорович)	76
4. Дарія Цісик, 1937 р.	76
5. Дарія Цісик, початок 1930 рр.	77
6. Дарія Цісик, сидить на лавці перша з правого боку на пластовому таборі, кінець 1920 рр.	77
7. Дарія Цісик, кінець 1930 рр., Стрий	77
8. Карта вступу Дарії Цісик у Пласт, 8.11.1928 р.	78
9. Облікова карта в'язня Дарії Цісик в тюрмі Бригідки (Львів), 1939 р.	79
10. Опис ув'язненої Дарії Цісик (Бригідки, Львів), 1939 р.	80
11. Лев Ребет, 1930	81
12. Лев Ребет, фото з концтабору Аушвіц	81
13. Лев Ребет, 1948	81
14. Дарія й Лев Ребети з сином Андрієм. Відень, жовтень 1945 р.	82
15. Сім'я Ребетів зліва направо: Андрій, Дарія, Лев, Оксана. Озеро Аммер, 1956 р.	82
16. Дарія Ребет з дочкою Оксаною. Мюнхен, 1953 р.	83
17. Дарія і Андрій Ребети на пластовому таборі Конігсдорф, 1953 р.	83
18. Дарія Ребет з сином Андрієм і дочкою Оксаною. Мюнхен, 1953 р.	83
19. Дарія Ребет з сином Андрієм і дочкою Оксаною, 1955 р.	83
20. Останнє спільне фото родини Ребетів: Дарія, Андрій, Оксана, Лев. Мюнхен, 1956 р.	84
21. Урочистості з нагоди 20-х роковин смерті Євгена Коновальця, Роттердам, 1958 р. У першому ряді зліва направо: Дарія Ребет, Василь Маркусь, Ярослав Стецько, Степан Ленкавський, Степан Бандера, Дмитро Андрієвський, Андрій Мельник, Микола Капустянський	84
22. Зліва направо: Лев Ребет, Богдан Кордюк, Євген Врецьона, 1954 р.	85
23. В редакції журналу "Сучасність" зліва направо: Іван Гриньох, Д. Ребет, Володимир Стахів. Мюнхен, 1967 р.	85

24. Різдво 1954 р., Мюнхен. Зліва направо: Дарія Ребет, Ліда Марцюк, отець І. Лескович, Оксана Ребет, Зенон Марцюк, Лев Ребет	86
25. Дарія Ребет, сидить перша зліва. Мюнхен, 1960 рр.	86
26. Дарія Ребет, сидить третя зліва. Мюнхен, 1960 рр.	87
27. Зустріч з нагоди прибуття митрополита Йосипа Сліпого до Риму, 1963 р. Зліва направо: 2-га Дарія Ребет, 7-й проф. Володимир Янів, 8-й проф. Володимир Кубійович	87
28. Дарія Ребет і І. Кордюк, Карлсруе 1962 р.	88
29. Дарія Ребет на могилі двоюрідного брата Мирона Танчака, Каринтія, Австрія 1960 рр.	88
30. Дарія Ребет на робочому місці, 1978 р.	88

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ПОХОДЖЕННЯ ТА ДИТЯЧІ РОКИ	14
В РЯДАХ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	18
ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОВІТОВОМУ, ОКРУЖНОМУ ТА КРАЙОВОМУ ПРОВІДІ ОУН	23
УВ'ЯЗНЕННЯ Й ПРИХІД РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬК	31
ПЕРЕХІД КОРДОНУ	36
КОНФЛІКТ ТА РОЗКОЛ В ОУН. ДРУГИЙ ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН В КРАКОВІ	37
ПРОГОЛОШЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ. ПОВЕРНЕННЯ В ГАЛИЧИНУ	44
ТРЕТІЙ НАДЗВИЧАЙНИЙ ВЕЛИКИЙ ЗБІР ОУН	49
СТВОРЕННЯ УГВР	52
НОВИЙ КОНФЛІКТ В ОУН	56
У ПРОВІДІ ОУНЗ	63
ГРОМАДСЬКА І ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	67
ПІСЛЯМОВА	72
ПОКАЖЧИК	89
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР	95
ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ	97

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання. Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точності, документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два – три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіальним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точності, зі збереженням загальної форми оригіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріали – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначаються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з оригіналів, але при відсутності оригіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріалу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA –CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other than indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without omissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Серійне книжкове видання документів, матеріалів і наукових праць до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА основної серії:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 1: Початки УПА; документи і матеріали. Містить політичні й організаційні документи та матеріали до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене вид., 1989 р., 256 с.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга 2. Містить підпільні документи і матеріали про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 с.

Том 3–4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947–1950 роки. Книга 1 і 2. Містять меморіали, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА, оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга 1: 1947–1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 с.

Том 4. Книга 2: 1948–1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 с.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 3: спомини учасників. Містить спогади, рецензії та підпільні матеріали про дії УПА, повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 с.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945; книга 1: 1942 – липень 1944. Містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 с.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942–1945; книга 2: серпень 1944–1945. 1983 р., 272 с.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріали; книга 1: 1944–1945. Містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріали з 1944–45 рр., які стосуються цілоти визвольного руху. 1980 р., 320 с.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга 2: 1946–1948. Містить видання УГВР *Самостійність і Бюро інформацій УГВР* та інші матеріали. 1982 р., 520 с.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга 3: 1949–1952. Містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР*, вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 с.

Том 11. Тернопільщина: список впадших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи та подає нові дані про смерть 100 невідомих повстанців. 1985 р., 248 с.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА («Лисоня»). Містить видані командою ВО описи боїв відділів від 11.1943 до 08.1945 р., збірник підпільних пісень «Повстанський стяг» виданий з нагоди п'ятиріччя УПА в 1947 р. 1989 р., 352 с.

Том 13. Перемищина – Перемиський курінь; книга 1: Денник відділу «Бурлаки» (В. Щигельського). Містить денник цього відділу («Ударники»-4, 94а) від 10.1946 р. До 24.10.1947 р., ведений бунчужним «Буркуном», з епілогом Б. Гука («Скали»), списки вояків, господарські документи. 1986 р., 370 с.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга 2: Денники й документи. Містить денники сотенного «Крилача» (Я. Коцьолка) з 1944 і 1947 років, які продовжив сот. «Бурлака» (В. Щигельський), денник сотні «Крилача» (ведений бунчужним «Орестом») і документи обох сотень. 1987 р., 262 с.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення «УПА-Схід». Автор- киянин – оповідає про свої переживання від 1941 р. до рейду на Захід в 1945 р. (мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, старшинська школа, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення УПА-Схід). 1987 р., 266 с.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945–1947. Містить передруки підпільних журналів: «Тижневі вісті», «Лісовик», «Інформативні вісті», «Інформатор» і «Перемога». Всі числа журналів супроводяться англomовним резюме. Має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закарзонні. 1987 р., 608 с.

Том 17. Англomовні видання українського підпілля, 1946–1947. Містить передруки підпільних видань: «Нові Лідіце», «Виселення єпископа Коциловського», «Вибори в СРСР», «Нова голодова катастрофа в Україні», «Фашистське страшило», «До братніх чеського і словацького народів». 1988 р., 192 с.

Том 18. Карпатська група УПА «Говерля»; книга 1: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд ТВ УПА й звіти к-рів відділів та підвідділів 24 ТВ УПА «Маківка». 1990 р., 328 с.

Том 19. Карпатська група УПА «Говерля»; книга 2: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює нариси і спомини друковані у підпіллі та написані старшинами і вояками УПА після переходу на еміграцію. 1992 р., 357 с.

Том 20. Показчик до «Літопису УПА»; книга 1: 1–19 томів. Містить покажчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про перших 19 томів «Літопису УПА». 1994 р., 528 с.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941–1943; Книга 3: червень 1941 – травень 1943. Містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991 р., 271 с.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга 1: Військовий Суд Оперативної Групи «Вісла». Містить вирoki, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи «Вісла» за період 06–09.1947 р. 1992 р., 627 с.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Поміщено спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 с.

Том 24. Ідея і Чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946. Політично-інформативний журнал Проводу ОУН містить інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток політичної думки. 1995 р., 592 с.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Містить тексти пісень, їх мелодію і варіанти (понад 600), а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах чи уложені народом. 1997 р., 556 с.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга 4: Документи і спогади. Містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі, листування президента УГВР К. Осьмака, переговори з

польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу М. і П. Дужих, спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР. 2001 р., 658 с.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Автор-волиняк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р. до відходу на захід у 1945 р. Спочатку був членом ОУН Сарненської округи (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА «Заграва», від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебеда. 1997 р., 279 с.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Авторка розповідає про свої юначі роки до приходу на еміграцію у 1954 р. З 1945 р. була дружиною В. Галаси (заст. пров. ОУН Закерзонського краю і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ) та перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КГБ у Києві. 1995 р., 600 с.

Том 29. Іван Гарасимів («Палій»). 3 юнацьких мрій – у ряди УПА. Спогади дають картину зі щоденного життя повстанців та їхніх к-рів та про становлення населення на цих теренах. Автор розповідає свій бойовий шлях в УПА від осені 1943 до осені 1947 р. в Карпатах (підстаршинську школу) та на Лемківщині (ройовий в сотні У-І (94)). 1999 р., 336 с.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Крізь сміх заліза; спогади. Книга містить спогади С. Стебельського – «Хріна» та О. Конопадського – «Острроверха» – «Спомини чотового УПА Острроверха» про їх діяльність в УПА від 1944–1949 рр. на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000 р., 552 с.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточчя», 1943–1947. Містить спогади «Сої», «Спартака», «Зенона Семеніва» та інших членів відділу УПА к-ра «Бриля», оперативні звіти к-ра «Бриля» та «Гамалії» («Переяслави І» та «Переяслави ІІ»). 2000 р., 324 с.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга 2. Частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й УЧХ. 2001 р., 581 с.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий «Лемко»: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріяли). Містить дані, що стосуються історії відділів в 1944–1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи підстаршинської школи ім. полк. «Коника». 2001 р., 900 с.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – «Холодний Яр», «Бескид», «Верховина»: Політичні звіти. Містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформаційні звіти з терену за роки 1944–1947 рр. 2001 р., 974 с.

Том 35. Показчик до «Літопису УПА»; книга 2: томи 21–34, томи та 1–3 Нової Серії та томи 1–3 серії «Бібліотека». Містить показчики псевдонімів, прізвиськ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про томи «Літопису УПА», книги «Повстанські могили». 2002 р., 870 с.

Том 36. «Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини». Містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 с.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945–1955. Спогади І. Лика («Скали», «Богдана») – «На грані мрії і дійсності» та М. Терепенка («Медведя») – «На грані двох світів» розповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та у польських тюрмах. 2002 р., 644 с.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: криівки і бункри УПА в світлі радянських документів. Містить схеми та описи різних криівок УПА й заплілля та перелік з'єднань ЧА та ВВ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві ВВ Українського Округу за 1944–1954 рр. 2002 р., 430 с.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й “Данилів”: Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріяли. Містить звіти Холмського ТВ, хроніки сотень, звіти зі зустрічей з представниками польського ВіН, звіт із зустрічі з англійським кореспондентом у 1945–1948 рр. 2003 р., 1058 с.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й “Бастіон”: Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріяли. Містить звіти команди ТВ, хроніки відділів куреня “Месники”, звіти й огляди керівництва ІІ Округи ОУН “Батурин”, господарські звіти у 1945–1948 рр. 2004 р., 600 с.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Містить документи та матеріяли про К. Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 с.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріяли. Містить дані про діяльності видавництва “Літопис УПА” за 30-й період, біографії членів видавничого комітету й адміністрації, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 с.

Томи 43–44. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Містять протоколи переслухань працівниками СБ ОУН Тернопільської обл. осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР.

Том 43. Книга 1: поміщено 85 протоколів допитів, що охоплюють 13 р-нів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Буцацький, Великобірківський, Великолибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський р-ни. 2006 р., 1332 с.

Том 44. Книга 2: міститимуть 108 протоколів переслухань СБ ОУН з районів: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теремовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський та з Рогатинського р-ну Станіславської області. Поміщено Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, список функціонерів МВС і МДБ та список слідчих СБ. 2006 р., 1288 с.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА. Містить спогади про ген. Р. Шухевича, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 с.

Томи 46. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Книга 3. Продовження тт. 43–44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з 5 р-нів Тернопільської обл.: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. 2007 р., 896 с.

Том 47. Підпільна Пошта України. Містить ілюстрації ППУ з філателістичної збірки с. п. Степана Голяша з коротким описом рисунків марок і блоків, а також вступні статті, що привідкривають історію її діяльності. 2009 р., 336 с.

Том 48. УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948); книга 1: Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945–1946). Містить дані про пропагандивні рейди УПА Північно-Східною Словачиною та заходи чехословацької армії і органів безпеки, чехословацько-радянську-польську співпрацю проти УПА, становище українського населення на Закарпатті та документи про реакцію чехословацького суспільства щодо УПА. 2010 р., 864 с.

Том 49. Тернопільщина: “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 1 (1943–1947). Подано підпільні інформації про діяльність ОУН і УПА та суспільно-політичну ситуацію в Тернопільській обл. і суміжних районах. 2010 р., 832 с.

Том 50. Тернопільщина: “Вістки з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 2 (1948–1950). Містить подальші документи підпілля ОУН за 1948–1950 рр. щодо суспільно-політичної та економічної ситуації в Тернопільщині. 2010 р., 1240 с.

Готуються до друку:

– **УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948): книга 2 (1947–1948).**

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об’єднань (ЦДАГО) України появилися такі томи «Літопису УПА»:

1. Видання Головного Командування УПА. Містить такі видання: «До зброї», № 16, 1943, «Повстанець», № 1–6, 1944–1945, «Український перець», № 1–3, 1943–1945 та «Бойовий правильник піхоти». Київ-Торонто, 1995 р., 482 с.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали. Містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи ВО «Заграва», «Богун», «Турів» та «Тютюнник». Київ-Торонто. 1999, 724 с.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК КП(б)У України 1943–1959. Містить документи ЦК КП(б)У – постанови з’їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріату, які супроводжуються інформативними записками, довідками, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто. 2001, 652 с.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга 1: (1943–1945). Містить радянські документи за 1943–1945 рр. Київ-Торонто. 2002, 597 с.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 2: 1946–1947. Містить радянські документи за 1946–1947 рр. Київ – Торонто. 2002, 574 с.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 3: 1948. Містить радянські документи за 1948 р. Київ-Торонто, 2003, 523 с.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. Містить радянські документи за 1949–1959 рр. Київ-Торонто, 2003, 716 с.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріали. Містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, КП ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп «Заграва», «Богун», «Тютюнник» і з’єднань груп «33» (ПЗК «Москва»), «44» (ПСК «Одеса»). Київ-Торонто. 2006, 1448 с.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. Містить протоколи допитів радянськими спецслужбами: М. Степаняка, Є. Басюка, М. Гайдука, Я. Білинського, А. Галицької, О. Луцького, Ю. Стельмашука, П. і М. Дужих, В. Павлика, О. Полювого, Ф. Воробця, Д. Вітовського, В. Левковича. Київ-Торонто, 2007, 912 с.

10. Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали. Зібрані джерела, які характеризують основні віхи життя і діяльності ген. Романа Шухевича. Київ-Торонто, 2007, 832 с.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 – грудень 1943 рр.). Містить 353 документи ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі, які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) (08.1942–09.1943), а також округ, надрайонів, районів, куців, підрайонів і станиць запілля УПА (09–12.1943). Київ-Торонто, 2007, 848 с.

12. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 1. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ-Торонто, 2008 р., 800 с.

13. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 2. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ – Торонто, 2009 р., 1232 с.

14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Невідомі документи. Увійшли джерела УПА-Північ (266 документів) в яких висвітлюється історія керівництва, військових підрозділів, запілля за 1943–1945 рр. Київ – Торонто, 2010 р., 640 с.

15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2. Містить документи з переслухання радянськими органами: М. Павловича, І. Павловича-Бабинця, П. Лиховського, В. Харківа, Г. Голяша, Ю. Матвіїва, С. Коваля. Київ-Торонто, 2011, 840 с.

16. Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА. 1944 – 1954 рр. Містить 281 діловий лист керівників УПА та збройного підпілля ОУН (Роман Шухевич, Василь Кук, Микола Козак, Василь Галаса та ін.), які висвітлюють маловідомі, переважно трагічні події національно-визвольної боротьби на Волині та Поліссі у 1944–1954 рр. Київ–Торонто, 2011, 1024 стор.

17. Осип Дяків-“Горновий”. Документи і матеріали. Містить 119 документів (творча спадщина, листування, документи про освіту і навчання, арешт та ув’язнення радянською владою, обставини загибелі; зізнання і спогади осіб, які з ним тісно співпрацювали), присвячених життю та діяльності одного з провідних публіцистів воюючої України, члена Проводу ОУН, заступника Голови ГС УГВР, підполковника політвиховника УПА Осипа Дяківа-“Горнового”. Київ–Торонто, 2011, 1016 стор.

18. Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України. Містить підпільні документи і матеріали щодо діяльності ОУН і УПА на території центральних, східних і південних областей України у 1942–1952 рр. Київ-Торонто, 2011, 1160 стор..

19. Підпілля ОУН на Буковині: 1943–1951. Документи і матеріали. Містить звітно-інформаційні документи структур ОУН Буковини, інструкції, пресові видання, деякі матеріали УПА та СБ, а також документи радянських органів держбезпеки. Київ-Торонто, 2012, 784 стор.

20. Воєнна округа УПА «Лисоня». Документи і матеріали. 1943–1952. Містить документи і матеріали військового штабу та окремих підрозділів ВО УПА «Лисоня», а також звітно-інформаційні документи підпілля ОУН на Тернопільщині. Київ-Торонто, 2012, 848 стор.

21. Ярослав Старух. Документи та матеріали. Містить творчу спадщину, найважливіші документи, спогади та біографічний нарис, які стосуються життя та діяльності Я. Старуха. Київ-Торонто, 2012, 1008 стор.

22. Станіславівська округа ОУН: документи та матеріали 1945-1951. Збірник включає звітно-інформаційні документи окружного, надрайонних та районних проводів структури ОУН Станіславівщини. Київ-Торонто, 2013, 1380 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку:

– **Золочівська округа ОУН. Матеріали СБ. Книга 1.**

Серія «Літопис УПА» – Бібліотека

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор-волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кін. 1930-х до сер. 1950-х рр.). Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов в УПА, навчався у старшинській школі «Дружинники». Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 с.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено маловідомому аспекту історії укр. визвольного руху 1940–1950 рр. Львів, 2001, 208 с.

3. Ярослав Грицай – «Чорнота», Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини «Чорноти». Спогади чотового УПА про події, які відбувалися у 1943–1945 рр. на Закерзонні, та його поневірвання по більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною Параскою Грицай (з дому Ротко). Львів, 2001, 332 с.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Містить спогади В. Левковича («Вороного»), його дружини Ярослави, сот. М. Тарабана («Тучі»), вояків УПА І. Філя («Шеремети»), І. Василевського-Путко («Вуса»), оргмоба К. Міхалика («Думи») та зв'язкової К. Когут-Лялюк («Грізної»), згадку про к-ра Перемиської 6 ВО УПА Я. Чорнія («Кулю»), авторства Ф. Лопадчака. Львів, 2003, 448 с.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошукуєць. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобищини). 1944–1947 (за архівними документами). Подано ідентифікаційні дані про осіб, які були пов'язані з вивольним рухом та джерела цих даних з ДАЛО за 1944–1947 рр. (плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, прокурорські аналізи, агентурні справи). Львів, 2003, 416 с.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошукуєць. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобищини. 1939–1950 (за архівними документами). Зібрано інформацію про осіб та події, пов'язані з визвольною боротьбою на території Дрогобицької обл. у 1939–50-х рр. на основі документів ДАЛО та інших архівів, а також тематичних видань, публікацій і машинописів. Львів, 2005, 1312 с.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН(б) та запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941–1944 рр.). Досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності підпілля, формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, класифікацію джерел та особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 с.

8. Онишко Леся. «Нам сонце всміхалось крізь ржаві ґрати». Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. На основі документів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду К. Зарицької, її участь в формуванні УЧХ; діяльність в референтурі пропаганди ОУН та налагодження зв'язків ГК УПА Р. Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах СССР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 с.

9. Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Авторка детально розповідає про тогочасну дійсність, яку їй довелося пережити, про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки, ув'язнення в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 с.

10. Олександр Ішук, Ігор Марчук, проф. Дарія Даревич «Життя і творчість Ніла Хасевича». Книга розкриває життєвий та творчий шлях видатного художника-графіка, члена УГВР з 1949 р., ілюстратора багатьох видань ОУН і УПА – Ніла Хасевича («Бей», «Зот», «Рибак») та доповнена повноколірним каталогом праць мистця. Львів, 2011, 432 стор.

11. Олександр Ішук. «Молодіжні організації ОУН (1939–1955 рр.).» В монографії на основі комплексного аналізу наукової літератури, опублікованих історичних джерел та архівних матеріалів досліджено участь української молоді у боротьбі за державну незалежність у 1939–1955 рр. Торонто – Львів, 2011, 896 стор.

Готуються до друку:

- **Стрілецька зброя ОУН і УПА;**
- **Між війною та миром: Відносини між ОУН і УПА та збройними силами Угорщини (1939-1945).**

Серія «Події і люди»

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У книзі описано життєвий шлях ГК УПА Р. Шухевича. Торонто-Львів, Вид. 2-е, доп. 2008, 80 с.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Дослідження розкриває невідомі сторінки життя і діяльності Президента УГВР К. Осьмака. – Торонто-Львів, 2008, 128 с.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера – життя присвячене свободі. У книзі описано життєвий шлях Провідника ОУН та ЗЧ ОУН С. Бандери в 1920–1959 рр. Торонто-Львів, 2008, 112 с.

4/І. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Біографічні спомини англійською мовою охоплюють період від народження до часу, коли автор, як юнак-воєк УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини наприкінці 1947 р. Торонто – Львів, 2008, 124 с.

4/ІІ. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 2. Спомини описують життя автора в США (1950–1964), службу в американській морській піхоті під час Корейської війни, здобуття університетської освіти у Філадельфії і Нью-Йорку та завершуються переїздом до Канади. Торонто-Львів, 2010, 112 с.

4/III. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 3. Спомини описують життя автора в Канаді (1964–2012), його працю в МакМастерському університеті, різні академічні заходи і подорожі та його родину. Торонто – Львів, 2012, 160 стор.

5. «Грім» – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / Упорядник Р. Грицьків. Кризь призму спогадів учасників подій та інших матеріалів зображено життя і діяльність видатного повстанського командира, а також висвітлено визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто – Львів, 2008, 128 с.

6. Михайло Романюк. Петро Федун – «Полтава» – провідний ідеолог ОУН та УПА. Висвітлено життя та діяльність одного з керівників визвольного руху, процес формування світоглядних позицій, патріотичних переконань та його творчої спадщини. Торонто–Львів, 2009, 128 с.

7. Українська Головна Визвольна Рада / Упорядники П. Й. Потічний, М. Посівнич. Поміщено статті Р. Шухевича, М. Дужого і А. Камінського, спогади Л. Шанковського, Д. Ребет у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР в тогочасних суспільно-політичних процесах. Торонто–Львів, 2009, 136 с.

8. Володимир Іванченко. Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої. Книга присвячена життю Л. Фої – “М. Перелесник” (1923–1950), організатора підпілля ОУН у м. Києві під час Другої світової війни та авторки літературних творів. Будучи ключовою фігурою у протистоянні НКВС з СБ ОУН, зірвала операцію зі знищення керівників визвольного руху. Торонто – Львів, 2009, 128 с.

9. Олександр Ішук. Життя та доля Михайла Дяченка – “Марка Боєслава”. Книга присвячена життю та долі – письменника, підпільника й одного з керівників Карпатського КП ОУН, автора поетичних творів та оповідань. Торонто – Львів, 2010, 140 с.

10. Олександр Ішук, Володимир Іванченко. Життєвий шлях Галини Голояд – “Марти Гай”. Висвітлено життя та долю однієї з діячок визвольного руху Г. Голояд, подано твори письменниці. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

11. Володимир Мороз. Портрет Осипа Дяківа-“Горнового”. Книга присвячена життю та діяльності відомого публіциста, члена Проводу ОУН та заступника Голови ГС УГВР, підполк.-пвх. УПА. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

12. Володимир Мороз. Зиновій Тершаковець-“Федір”. Крайовий провідник ОУН Львівщини З. Тершаковець увійшов в історію визвольного руху як засновник та редактор підпільного видання “Літопис УПА”. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

13. Микола Андрощук-«Вороний». Записки повстанця / Ред. І. Марчук. Книга спогадів (весна 1943 – весна 1944 р.) подає картину дій повстанців на південній Волині (бої з німецькими підрозділами, військами НКВС, зокрема, на Гурбах, Північний рейд). Торонто – Львів, 2011, 128 с.

14. Олександр Ішук, Наталія Ніколаєва. Ярослав Богдан-«Всеволод Рамзенко». Подано життєвий шлях та творчу діяльність письменника-підпільника і чільного діяча ОУН Я. Богдана (1915–1953), проаналізовано тематику основних його праць. Торонто–Львів, 2011, 128 с.

15. Дмитро Проданик. Шлях боротьби Василя Сенчака-«Ворона». Висвітлено життєвий та бойовий шлях В. Сенчака-“Ворона” на посадах районного референта СБ Солотвинщини та надрайонного референта СБ Станиславівщини, а також досліджено “чорну” зраду на Станиславівщині 1951 р. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

16. Олександр Іщук, Ігор Марчук. Брати Бусли. Життя за Україну. Книга про відомих діячів ОУН на Волині Олександра та Якова (референт пропаганди Проводу ОУН) Бусли подає інформацію про їхній нелегкий життєвий шлях. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

17. Світло душі родини Левицьких / Упорядник Марія Прокопець. У книзі розповідається про долю родини о. Юрія Левицького та Анастасії з Зубрицьких, з 8-ми дітей якої п'ятеро загинуло у боротьбі за волю України. Торонто-Львів, 2011, 128 стор.

18. Ігор Марчук. Ростислав Волошин. У книзі розповідається про життєвий шлях Р. Волошина, одного з перших організаторів ОУН на Волині, згодом керівника Рівненської ОЕ ОУН, члена БП ОУН та головуєчого на III НВЗ ОУН і ІУЗ УГВР. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

19. Дмитро Проданик. Микола Кричун «Черемшина». У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Миколи Кричуна-«Черемшини», «Олексія» на посадах повітового та надрайонного провідника ОУН Вишниччини. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

20. Наталія Ніколаєва. Підпільні друкарні ОУН та їх ліквідація каральними органами СРСР в 1944–1954 рр. В книзі на основі таємних документів ЦК КП(б)У, радянських каральних органів, матеріалів підпілля ОУН та сучасних наукових праць досліджується діяльність підпільних друкарень ОУН в 1944–1954 рр. та процес їх ліквідації органами НКВС-НКДБ-МДБ-МВС-КДБ СРСР. Торонто – Львів. 2012, 132 стор.

21. Василь Ільницький. Провід ОУН Карпатського Краю. Книга присвячена структурі та кадрам Карпатського краю ОУН. На основі різних архівних документів і матеріалів розкриваються структурні трансформації та питання кількісного заповнення керівних органів краю. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

22. Богдан Зек. Олег Штуль у боротьбі за Україну. Представлена книга розповідає про політика, журналіста, громадського діяча Олега Штуля. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

23. Наталія Ніколаєва. Уляна Крюченко – «Оксана». Книга описує життя та долю Уляни Никифорівни Крюченко (1920–1972), підпільниці ОУН, дружини керівника Проводу ОУН та Головного командира УПА в 1950–1954 рр. Василя Степановича Кука (1913–2007). Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

24. Сергій Волянюк. Омелян Польовий – «Остап». Дана розвідка присвячена життю та діяльності поручника УПА Омеляна Польового, який увійшов в історію українського національно-визвольного руху як один з визначних командирів повстанської армії на Тернопільщині. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

25. Василь Мустеца. Василь Кантемір-«Остап». У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Василя Кантеміра-«Остапа», «Деркача», «Дениса» – від рядового повстанця до провідника Кіцманського районного проводу ОУН. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

26. Микола Посівнич, Василь Брелюс. Нарис життя Дарії Ребет – «Орлян». Дослідження присвячене життю та діяльності чільної діячки ОУН Дарії Цісик-Ребет (1913–1992). У книзі автори висвітлили її життєвий шлях, дослідили діяльність в ОУН, розкрили її бачення проблем Організації та з'ясувати внесок, який вона зробила у розвиток націоналістичного руху, а водночас з тим висвітлили маловідомі факти в історії визвольного руху. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

<http://www.litopysupa.com>

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знімками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріали (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою можна знайти також на web сторінці за адресою:

<http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html>

Про подальші інформації можна звертатися на адресу

Адміністрації:

— Роман Кулик — **toronto@litopysupa.com**

або Редакції:

— Петро Й. Потічний — **peter.potichnyj@litopysupa.com**

Адміністрація в Україні — **lviv@litopysupa.com**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на
www.litopysupa.com

**ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ**

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ “ЛІТОПІСУ УПА”

*М. Бохно, І. Василевський-Путко, І. Гомзяк, Параска Грицай,
О. Дольницький, О. Жигар, Б. Ковалик, М. Кошик,
М. Кулик, Р. Кулик, Катерина Лялюк, М. Лушак, П. Мицак,
Емілія Нагірна-Зінько, А. Потічний, П. Потічний,
М. Рошецький, І. Росіл, Наталя Солтис,
Ярослава Філь, О. Цилюпа, С. Шпак, Є. Штендера*

Адміністрація:

М. Кулик, Р. Кулик, Емілія Нагірна-Зінько, Наталя Солтис

Адреса:

*LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station “C”
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
toronto@litopysupa.com*

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Благодійний Громадський Фонд “Літопис УПА”

ім. Володимира Макара

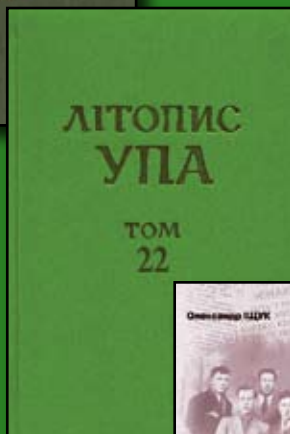
Микола Посівнич

Адреса: “Літопис УПА”

*пл. Міцкевича, 6/7, Львів 79005 Україна
тел.(38-032) 235-8485
e-mail: lviv@litopysupa.com*

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, ON M6J 3M7
CANADA
toronto@litopysupa.com

<http://www.litopysupa.com>

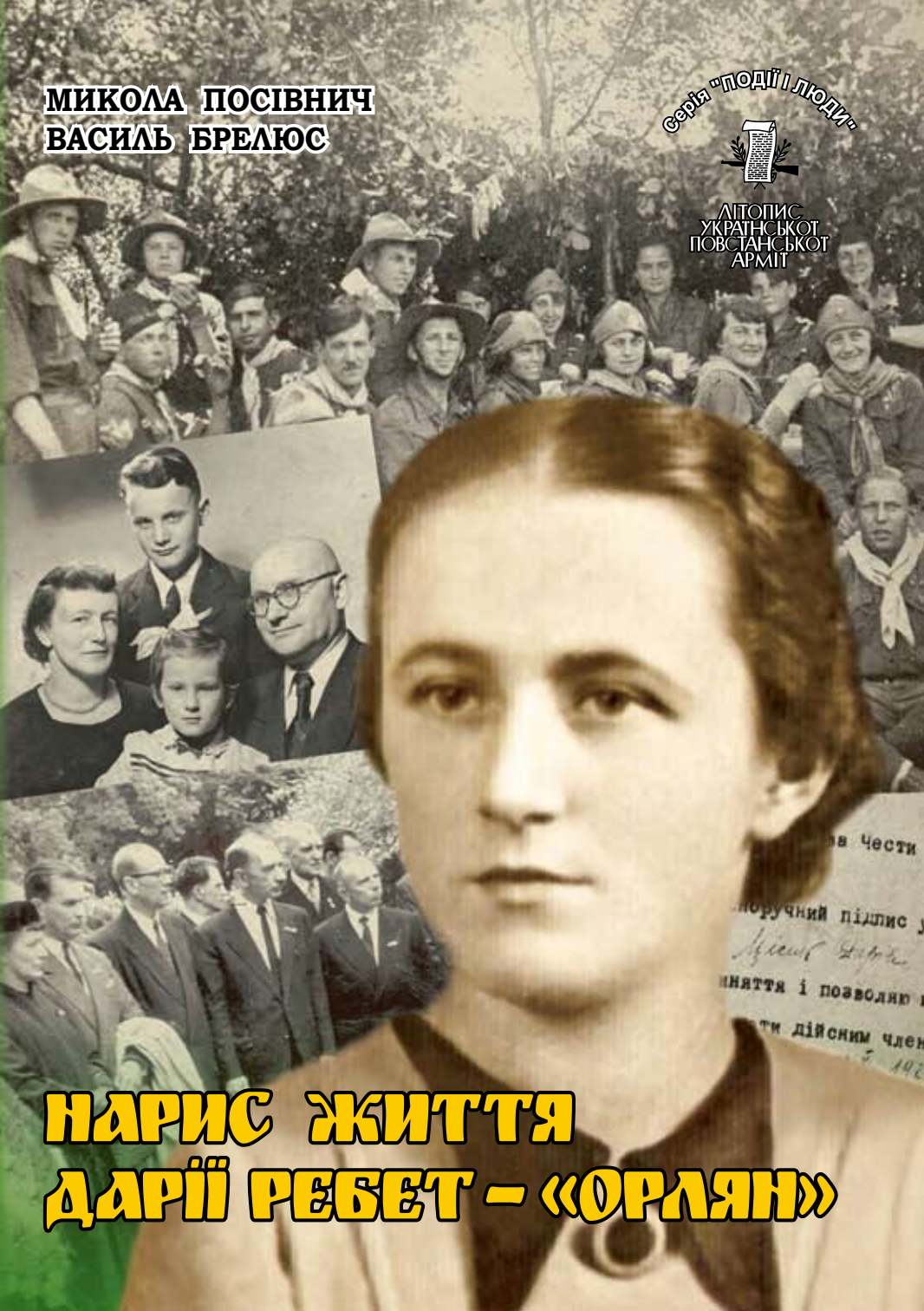
"ЛІТОПИС УПА"
пл. Міцкевича, 6/7
Львів, 79005
UKRAINE
lviv@litopysupa.com

МИКОЛА ПОСІВНИЧ
ВАСИЛЬ БРЕЛЮС

серія "ПОДІЇ І ЛЮДИ"

ЛІТОПИС
УКРАЇНСЬКОГО
ПОВСТАНСЬКОГО
АРМІЇ

НАРИС ЖИТТЯ
ДАРІЇ РЕБЕТ - «ОРЛЯН»